

Josefsson & Wahlström, red.

Församlingsplantering i Pingst

Rapport från ett forskningsprojekt
på IPS 2015

Alvik 2015

FORSKNINGSRAPPORTER FRÅN
INSTITUTET FÖR PENTEKOSTALA STUDIER NR 6

Josefsson & Wahlström, red.

Församlingsplantering i Pingst

Rapport från ett forskningsprojekt
på IPS 2015

Institutet för Pentekostala Studier
Alvik 2015

Grafisk form: Jonatan Alvarsson, JA Webb
Sättning: Magnus Wahlström
Omslagsfoto: Hillsong Stockholm
Typsnitt: Guatemala Antique
Tryck: Stema Print, Forserum 2015

© Institutet för Pentekostala Studier 2015 & respektive författare

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier, Nr 6
Redaktörer: Ulrik Josefsson och Magnus Wahlström
Institutet för Pentekostala Studier
www.ips.pingst.se

ISBN: 978-91-979030-5-9

Innehåll

Inledning	7
Kapitel 1. Göran Lennartsson: Jag planterade... 1Kor 3:6. Om församlingsbildande i urkyrkan	9
Introduktion	9
Evangeliets stora bild	9
Församlingarna i urkristen tid	10
Hur församlingarna kom till	22
Att lära av historien	25
Gud bygger sin församling	34
Referenser	35
Kapitel 2. Joel Halldorf: “En församling i varje stad”. Ideal för lokal församlingsverksamhet i 1900-talets svenska pingströrelse	39
Introduktion	39
Församlingsbildande i svensk frikyrklighet	39
Pingstväckelsens första år: Den överkonfessionella perioden	41
Församlingsbildande i den unga Pingströrelsen	42
Organisationen av församlingsverksamhet i en stad	44
“En församling i varje stad”	46
Spänningar i enhetsidealets efterföljd	52
Analys: Ny mission i en ny tid	55
Sammanfattning	57
Referenser	59

Kapitel 3. Fredrik Wenell: Att ha nöd eller att älska. Om teologiska motiv till församlingsbildande	63
Introduktion	63
Kort om metod	64
Drivkrafter och motivation	65
Evangeliu Härold: Nöd för människors frälsning	66
Brian Houston: "The best is yet to come"	73
Skiss på en pentekostal teologi för församlingsbildande	81
Referenser	85
Kapitel 4. Carolina Nilsson & Ulrik Josefsson: Församlingsplantering inom den svenska pingströrelsen under 2000-talet	87
Introduktion	87
Kartläggning av församlingsplanteringar	91
Drivkrafter hos församlingsplanterarna	95
Avgörande faktorer i den initiala fasen	101
Avslutning	107
Referenser	111
Kapitel 5. Andreas K.G. Thörn: Hur plantera? Fyra modeller för församlingsbildning	113
Introduktion	113
Utgångspunkter	114
Konkreta exempel på hur arbetet organiserats	116
Den teologiska förståelsen av det församlingsbildande arbetet	129
Sammanfattning och diskussion	138
Referenser	141

Ulrik Josefsson & Magnus Wahlström: Reflektioner och utmaningar	143
Om tillväxt och församlingsbildande	143
Om församlingssyn och frälsning	147
Författarpresentation	151
Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier	152

Inledning

Det strategiska arbetet med bildandet av nya församlingar i Pingst - fria församlingar i samverkan startade för cirka 10 år sedan. Redan i samband med att Pingströrelsen formades prioriterades församlingsbildande. Senare kom idealet om "en församling i varje stad". Under slutet av 1900-talet förändras idealen. Idag lyfts församlingsplantering fram som ett viktigt arbete för tillväxt och förnyelse i Pingst.

Inför 2015 initierade Institutet för Pentekostala Studier ett arbete med att bearbeta frågor kring församlingsplantering inom Pingst. Forskare med olika kompetens och perspektiv knöts till projektet våren 2015. Avsikten var att dels belysa förutsättningarna kring församlingsplantering ur bibliskt, historiskt och systematiskt teologiskt perspektiv, dels att göra en kartläggning och studie av det pågående arbetet i Pingst. Frågorna har bearbetats av de enskilda forskarna och vid gemensamma seminarier under året.

Denna forskningsrapport presenterar resultaten av dessa undersökningar. I den inledande delen bearbetar Göran Lennartsson hur församlingsbildande skedde under Nya testamentets tid. Det följs av ett kapitel där Joel Halldorf, utifrån ett historiskt perspektiv, undersöker ideal och modeller för hur Pingströrelsen bildade församlingar i städer. I det tredje kapitlet ger Fredrik Wenell teologiska perspektiv på församlingsbildande med fokus på drivkraft och motivation. Carolina Nilsson och Ulrik Josefsson ger i det fjärde kapitlet en kartläggning av församlingsplanteringar samt en studie kring vilka drivkrafter och faktorer som varit avgörande. I det femte kapitlet presenterar Andreas K.G. Thörn en intervjuundersökning om hur olika typer av församlingsbildande utformats inom Pingströrelsen. I ett avslutande kapitel ger redaktörerna några reflektioner kring ämnet. Författarna presenteras i slutet av denna skrift.

Ambitionen är att forskningsrapporten ska vara till nytta både för strategisk planering och konkret församlingsplantering.

November 2015

Ulrik Josefsson & Magnus Wahlström

Kapitel 1. Göran Lennartsson: Jag planterade... 1Kor 3:6. Om församlingsbildande i urkyrkan

Introduktion

Vad kan Guds församling idag lära från sina äldsta rötter angående att etablera nya församlingar? Här följer några aspekter från urkristna tiden som belyser frågan. Hur organiserades församlingar under Nya testamentes (NT) tid? Vilken var ursprungligen identiteten och hur tog den sig uttryck i församlingarnas inre liv?

Studiet är historisk och bygger framför allt på Lukas och Paulus framställningar.

Dispositionen följer frågeställningarna, 1) hur såg församlingar ut under apostlatiden, 2) hur kom församlingarna till och 3) reflektion av fyra teman med implikationer för vår egen tid.

Evangeliets stora bild

Jesusrörelsens drevs av övertygelsen att den eskatologiska tiden var inne då alla folk skulle nås av budskap om frälsningen (Matt 28:18b-20). Förutsättningen var att Jesus fullbordat messiaslöftena i Skriften. Därmed hade upprättelsen av Israel som förbundsfolk inletts som i sin tur öppnat för att folken ska nås av evangeliet. Löftena till Abraham om att bli en välsignelse för alla folk förverkligas. Den messianska tiden är inne och det nya förbundet har upprättats med Israels folk (Jer. 31:31) till vilket alla världens nationer nu inbjuds. Paulus påminner efesierna om det tidigare livet och det nya genom evangeliet om Jesus:

kom ihåg att ni på den tiden var utan Kristus, utanför medborgarskapet i Israel, utan del i förbunden och deras löfte, utan hopp och utan Gud när ni levde i världen. Men nu, tack vare Kristus Jesus, har ni som en gång var långt borta kommit nära, genom Kristi blod (Ef. 2:12-13).

Detta var Guds plan från evighet, att i församlingen förena gudsfolket Israel och jordens alla folk. Paulus framhåller evangeliets kärna, att folken och judarna genom Jesus kommer till Fadern i samma Andens gemenskap. I egenskap av jude och Jesustroende skriver Paulus: *tack vare Kristus Jesus är hedningarna genom evangeliet arvingar som vi, tillhör samma kropp som vi och har del i löftet som vi* (Ef. 3:6).

Denna förening i Jesus mellan judar och hedningar sker konkret i församlingen. Där behåller den kristna juden sin judiska identitet, och den hednakristne förblir del av folken utan att konvertera och bli proselyt. Detta befästes genom beslut i Jerusalem år 49 då Jakob förklarar utifrån profeten Amos att folken i den messianska tiden inte behöver bli judar för att komma till Israels Gud (Amos 9:11f. Apg 15:13-18).

Lukas skildrar entusiasmen i vittnesbördet om Jesus utifrån lärjungarnas erfarenhet att Guds löften i Gamla testamentet (GT) infriats i Jesus. Han är Messias och Gud har beseglat försoningen i Jesus genom att sända Anden. Den messianska tiden har brutit in och Gud har inlett upprättelsen av Israels folk. En troende 'rest' ur Israel växer med 3000 personer på pingstdagen och blir på kort tid 5000. Denna upprättelse av Israel ser Lukas som en process som kommer att fullbordas med Jesu återkomst som Messias (Apg 3:10-21). Tiden fram till dess ska alla folk nås med evangeliet om räddning inte bara för Israels folk utan alla jordens nationer (Apg 1:8). Det är mot bakgrund av denna stora bild man ska se evangelisation och församlingsetablering i NT. Jesusrörelsen formeras i församlingar, andliga och sociala gemenskaper som oftast i NT benämns ekklesia.¹

1. Församlingarna i urkristen tid

Jesusrörelsen startade i Galileen. Men det var efter påsken år 33 då Jesus dog och uppstod, och efter konsolideringen på fyrtio dagar som den får sitt genombrott på pingstdagen. Evangeliet om Jesus spreds från Jerusalem till Judéens omnejd och enligt Lukas framställning nåddes Samarien inom kort och därefter judar som bodde i diasporan. I Galileen fanns tidigt församlingar etablerade (Apg 9:31). Jesus marschorder löd: *ni skall vittna om mig i Jerusalem och i hela Judeen och Samarien och ända till jordens yttersta gräns* (Apg 1:8).

1 Grekisk ordet *ekklesia* betyder folksamling, sammankomst, men blir med tiden ett fackord för Kyrkan (grek. *kyriakos*). Även uttryck som troende (Apg 2:44), lärjungar (Apg 6:1) användes liksom synagoga (Jak 2).

Överallt där människor kom till tro bildades församlingar för gudstjänst och lärjungaskap. Den självklara modellen för både gudstjänst och aktiviteter togs över från synagogan även om det grekiskt-romerska samhället erbjöd en rad alternativa organisations- och gemenskapsformer.² Här följer en förteckning på husförsamlingar som refereras till eller förutsätts i NT.

PLATS	HUSFÖRSAMLING	REFERENS
Rom	Priscilla & Aquila	Rom 16:5
-"-	Asynkritis & Flegon	Rom 16:14
-"-	Filologos & Julia	Rom 16:15
-"-	Aristobulus (?)	Rom 16:10
-"-	Narkissos (?)	Rom 16:11
Korinth	Titus Junius	Rom 16:23; Apg 18:7
-"-	Stefanas	1Kor 1:14; 16:15
-"-	Krispus	Apg 18:8f
-"-	Gaius	Rom 16:23
Filippi	Lydia	Apg 16:15, 31-34
Efesus	Priscilla & Aquila	1Kor 16:19
-"-	Onesiforus	2Tim 1:16; 4:19
Kolossai	Filemon	Filem v.2
Laodikeia	Nymfas	Kol 4:15
Caesarea	Kornelius	Apg 10: 7, 24
Jerusalem	Ett antal husförsamlingar	Apg 2:46
-"-	Marias hus	Apg 12:12
-"-	Övre salen	Apg 1:13; 2:1
-"-	Manean (?)	Apg 21:16
-"-	Jakobs hus (?)	Apg 21:18
Kafarnaum	Petrus hus	Mark 1:29f.//
?	Diotrefes	3Joh v.9
Troas	Övre sal	Apg 20:7-11

En rad kriterier för församlingen framkommer: 1) Gemenskap av människor som bekänner sig till Jesus som Messias och Herre. 2) Bekännelsen

² Meeks 2009, s. 74-84.

innebär konkreta implikationer i livsföringen. 3) Församlingen konstitueras av människor som samlats. 4) Plats och byggnad är av underordnad betydelse för församlingens väsen. 5) Identifikation med GTs församling (*qahal*). 6) Karismatik och en erfarenhetsbaserad gudsnärvaron som signum. 7) Gudstjänst med rötter i synagogans liturgi. 8) Dopet av medvetet troende som gränsmarkör för ekklesian. 9) Församlingen en komposit av hedningar och judar. 10) Församlingen som etniskt, socialt, geografiskt och kulturellt oberoende. 11) Missional och inklusiv. 12) Gemenskap med syskonrelationer och med tydligt ledarskap. Slutligen (13) församlingarna nätverkar med varandra och relaterar till Jerusalem.

Form & identitet

Platsen var underordnad när de första Jesustroende möttes. Templet var en självklar plats att samlas på för Jerusalems församling i den östra pelarhallen där Jesus själv hållit till (Apg 5:12). Lika självklart utgjorde hemmen miljö för gudstjänst tillsammans med måltid, ett mönster hämtat från synagogan (Apg 2:46).³

Eftersom trångboddheten i antikens städer var påtaglig, förutsätter sammankomster i privata hem förmögna medlemmar med rymliga bostäder. Romerska atriumhus förekom i olika storlek. Husets storlek satte gränsen för församlingens numerär. Sammankomster på hundratals personer hade svårt att rymmas i privata hus. Förutom möten på innergården i atriumhus omtalas både hyrd eller lånad sal på övervåningen som i Troas (Apg 20:7f.) och hyrd skola som i Efesos (Apg 19:9f.).

Byggnader uppförda för kristna sammankomster (*aula ecclesiae*) kan beläggas arkeologiskt först i början av 300-talet. Äldsta arkeologiska lämningen av en privatbostad som byggts om till kristen samlingsplats (*domus ecclesiae*) har påträffats i Dura Europos i östra Syrien. Den härrör från omkring år 250.⁴ Arkeologiskt exempel på privathem som möteslokal finns även i Kafarnaum i Galileen.

Under antiken rådde inte alltid en strikt gräns mellan offentligt och enskilt. En gudstjänst i ett atriumhus kunde mycket väl ha varit hörbar från gatan. Inte heller får man utgå ifrån att kristna församlingar organiserade sig identiskt lika överallt. Grundmönstret från synagogan kunde appliceras olika, i all synnerhet som synagogornas struktur troligen kunde variera. Kristna vare sig formade sig på ett helt unikt sätt, eller slaviskt kopierade av

3 Falk 1987, s. 272-285.

4 White 1996, s. 102-139.

en given modell. Det fanns som redan påpektas många organisationsformer i det grekiskt-romerska samhället som klubbar, föreningar (*collegium*), ordnar (*thiasos*), gillen och filosofiska sällskap (*schola*).⁵ Till det kommer familjen (*familia*), den sociala basen i samhället – *oikos* hus/hushåll.

Somliga forskare ser den kristna församlingen som organisatoriskt framsprungen ur familjen (hushållet, *oikos*).⁶ Men det är osannolikt. Andra menar att ekklesian är ett mellanting mellan *collegium* och *oikos* (hushåll).⁷ Några påtalar tydliga analogier mellan ekklesian och filosofiska skolor,⁸ medan ytterligare andra hävdar att kristna hämtat sin organisatoriska struktur från flera modeller.⁹ Även om formen för kristna församlingens organisation kunde variera var den underordnad gudstjänsten. När det gäller ledarskapet var funktionen överordnad terminologi och titlar.

Synagogan var formerande för de tidigaste kristna församlingarnas gudstjänst.¹⁰ Detta var naturligt med tanke på att dessa bildades i en judisk miljö eller i nära anslutning till synagogan och dessutom helt eller delvis bestod av judar. Till detta ska läggas att Jesus legitimerade synagogan som institution genom sin vana att besöka den (Luk 4:16).

Ett exempel på hur synagogan direkt stått modell för Jesustroende är det sociala engagemanget. Omsorgen om nästan och de socialt utsatta var ett arv från synagogan. Den dagliga matutdelningen som organiserades av församlingen i Jerusalem (Apg 6:1b) har tydliga paralleller i synagogans soppkök.¹¹

Ledarna

Alla former av organisation behöver ledarskap liksom all social aktivitet kräver struktur. Det gällde även kristna ekklesian. Det är framför allt från synagogan som församlingen hämtade sin organisation och struktur.¹²

5 Richardson 2002, s. 37.

6 Gehring 2009, s. 22, 25.

7 Malherbe 1983, s. 91

8 Meeks 1983, s. 84-85.

9 Meeks 2009, s. 138-142.

10 Översikt av Brashaw 2002, s. 21-46.

11 Instone-Brewer 2004, s. 158-161.

12 Det är inte övertygande, att församlingarna hämtade modell för ledarskapet i oikia-modell som föreslås av Gahring 2009, s. 95-105, Williams 2006, s. 76-92, och Osiek 2005, s. 17-49.

Paulus räknade in både administrativ skicklighet, social omsorg och profetians gåva i ledarskap (Rom 12:6-8). Själva gudstjänstfirandet kräver ledare samtidigt som urkristendomen var en lekmanarörelse. Samspel förutsätts mellan ett tydligt ledarskap och delaktighet av alla församlade: *när ni samlas har var och en något att bidra med: sång, undervisning, uppenbarelse, tungotal eller uttolkning. Men allt skall syfta till att bygga upp* (1 Kor 14:28). För att detta ska fungera behövs en ordning. Andligt ledarskap består i att skapa Andens tillväxtmiljö med undervisning från Skriften och Andens gåvor i funktion. Församlingen som ett växthus med en miljö av Guds rike som föregriper den värld som skall komma.

Församlingen är Guds. Den är *sanningens pelare och grundval* (1 Tim 3:15). Därför kan vare sig ledarskap eller församling lämnas till godtycke. Paulus var noga med kriterierna för andliga ledare (1 Tim 3:13; 2 Tim 2:1-26). Församlingsbygget sker inte efter bästa förmåga utan efter andliga principer där var och en måste se till hur man bygger (1 Kor 3:9-17). Grundläggande är att Gud utser människor för uppdragen. Och uppdragen kan bara fullgöras genom Andens utrustning. Samspel råder mellan kallelse, naturlig begåvning och Andens gåvor. För att detta ska fungera krävs en förtroendefull relation mellan ledare och församling. Paulus undervisning i Efesiebrevet (4:11) kan utgöra utgångspunkten för en översikt av andliga funktioner i den äldsta kristna tiden.

Apostel

Apostel betyder sändebud, en person som representerar någon annan. Det fanns olika slags apostlar i urkristen tid. Jesus kallade tolv apostlar som sina befullmäktigade representanter. Paulus är medveten om sin apostlatjänst och även om han inte ingår bland de tolv visar han sitt beroende till Jerusalems auktoritet. Församlingar sände ut representanter som kallas apostlar (Apg 13:1f.) i syfte att evangelisera i nya geografiska områden. Det är inte tydligt vilken uppgift Paulus avser med apostel i Ef. 4:11, men troligen är det fråga om pionjäruppdrag i någon form. Det ligger i apostelns tjänst. Uppenbarligen står en aposteln under lokalt ledarskap och är inte autonom.

Profet

Man kan urskilja en distinktion mellan att profetera och att ha en profetisk tjänst. Paulus uppmanar alla att utbedja sig profetians gåva (1Kor 14:1.5). Lukas omnämner profeter som är erkända i församlingen och som röjer framtida händelser (Apg 11:28; 21:10f.). Profetisk predikan avslöjar det okända, möter specifika behov, och är buren av en Andens förnimbara

närvaro. Församlingsarbete är inte bara rationellt och därför behövs profetens speciella Andens lyhördhet. Detta gäller profethälsningar för enskilda människor, men inte minst när en församling står inför strategiskt viktiga inriktningsbeslut. Profeterna tycks vara informella ledare i församlingen i meningen att de inte avskiljs som profet. Församlingen vet vem som är profet genom funktionen.¹³

Evangelist

Utifrån texterna i NT är det inte lätt att få en beskrivning av en evangelist (*euaggelistes*). Men funktionen var uppenbarligen att förmedla evangeliet, förmågan att kommunicera enkelt och ingående på ett sätt som får människor att fatta beslut. Evangelisttjänsten är en kombination av naturlig fallenhet och Andens begåvning. Paulus var angelägen om att lyssnare inte skulle överbevisas genom retorik – antikens teknik att övertyga lyssnare emotionellt – utan genom Andens kraft i proklamationen (1 Kor 2:1-5).

Både proklamation (verbet *kerysso*) och undervisning (verbet *didasko*) var viktiga aspekter i det urkristna församlinglivet. Undervisning kopplas till lärjungaskap och var ett av fyra kännetecken för Jerusalems församling (Apg 2:42). Proklamationen kopplas till evangeliets utbredning och verbet evangelisera (*euaggelizomai*).

Herde

En herdes roll är att förse hjorden med livsförnödenheter och skydda för tillväxt genom att leda. Andligt ledarskap är uppgiften att få församlingen att växa. Herden har övergripande ansvaret för att hjorden hålls samman, skyddas från faror och får tillgång till föda och dryck.

Alla tillväxtnivåer finns samtidigt i en församling. Spädbarn måste matas. Barn äter själva, medan vuxna tillagar mat. Hjorden tyr sig till herden. Herdeinstinkten är att ingen ska komma vilse eller komma vid sidan om. Att vara fåraherde i antiken var en lågstatussyssla. Ordet herde som beteckning för ledare är sällsynt i NT, men slår med tiden igenom i sin latinska form pastor. Lukas använder i Apostlagärningarna kapitel 20 tre ord för samma Andens ledarskap, nämligen äldste (*presbyteros*), att ha uppsikt över (*episkopos*) och vara herdar för (*poimen*, lat. pastor) Guds församling (Apg 20:17, 28).

13 Burtchaell 1992, s. 299-304, 340-341.

Lärare

Läraren för församlingen djupare in i Skriften och leder den till mognad och lärjungaskap. Undervisning sker på olika nivåer, med syfte att varje enskild troende, liksom församlingen som helhet växer till i tron och Andens liv (1 Kor 3:1f.). Församlingens lärare har en avgörande betydelse i att förverkliga missionsbefallningen som består i att göra lärjungar (Matt 28:19). Både förkunnelse och undervisning kretsar kring samma ämne – nämligen Jesus. Paulus ägnade 18 månader i Korinth åt att undervisa nyomvända (Apg 18:11) och två år i Efesos (Apg 19:9-10). Undervisning och predikan kunde ha olika format, monolog, dialog eller samtal. Bibelsamtal kunde pågå hela natten som i Troas (Apg 20:7-11).

Sammantaget leder de olika andliga tjänsterna till att församlingen – de heliga – blir *mera fullkomliga och därigenom utföra sin tjänst och bygga upp Kristi kropp, tills vi alla kommer fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds son, blir fullvuxna och når en mognad som svarar mot Kristi fullhet* (Ef 4:12-13).

Ekklesians identitet

Församlingens sammankomst var i urkristen tid till sitt väsen gudsnärvaro. Denna Guds beröring hade en ram och form. Församlingens väsen är föreningspunkten mellan Gud och människa genom Jesus. Paulus beskriver ekklesia som hemligheten som Gud bar före skapelsen och som han förverkligat i Jesus som Messias. Budskapet är att alla jordens folk genom Jesus nu kan *frimodigt nalkas Gud* (Ef. 3:12b).

Församlingens rotsystem

Paulus val av begrepp när han refererar till kristna församlingen (*ekklesia*) visar att han i likhet med Lukas ser den som en teologisk fortsättning på Israel, församlingen i GT. Den kristna rörelsen inkluderar också hedningar, något som GT profetiskt uttalat. Den är därför profetisk, en utsträckning i tiden av den gudstjänstfirande församlingen i GT.¹⁴ Det grekiska ordet sammankomst (*ekklesia*), som under NTs tid inte var religiöst laddat, blir med tiden i kristet språkbruk ett fackord för Kyrkan.¹⁵ I vardagsgrekiskan

14 Hays 2002, s. xxxvii-xxxviii, förefaller vara inne på en sådan tankegång.

15 Under fjärde århundradet kan man dokumentera skillnaden i ordval. *Ekklesia* refererar till en kyrka/församling medan *synagoge* till judarnas gudstjänstlokal/församling. Biskop Epifanius av Salamis (315-403) klagar över kristna judar som kallar församlingen *synagoge* i stället för Kristi *ekklesia*. Se Brooten 1982, s. 22.

användes det för folksamlingar i allmänhet, för möten och sammanträden, inte minst när en stads styrelse möttes. Grekisktalande judar och gudfruktiga som läste i GT i grekisk översättning kände igen uttrycken *Israels ekklesia*, *Herrens ekklesia* och *Guds ekklesia*. När de tar del av Paulus brev och hör ordet ekklesia associerade de till Guds trogna och troende i GT och texter som exempelvis Israels församling i öknen (heb *qabal Israel*; *Israels ekklesia*, LXX, 5 Mos 31:30).

Guds ekklesia är för Paulus vida större än en samling människor. Församlingen är Guds köpt med blod (Apg 20:28; 1 Tim 3:15). Det kommer till uttryck när måltiden och nattvarden firades på ett otillbörligt sätt i Korinth. Församlingen är Guds och har en dignitet som står över ordinär social gemenskap: *Har ni inte era hem där ni kan äta och dricka? Bryr ni er inte om att det är Guds församling? Skall de som inte har något behöva skämmas?* (1 Kor 11:22).

Församlingens form

Fyra kriterier kännetecknande församlingen i Jerusalem: *de deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna* (Apg 2:42). Undervisningen från Jesus fördes vidare av apostlarna. Det sociala arbetet var ett självklart judiskt arv att föra vidare. Brödbrytandet kan syfta på måltidsgemenskap i allmänhet, eller firandet av den måltid som senare i kristna traditionen kom att kallas eukaristi.

Det finns goda skäl att i uttrycket bönerna, inte bara se de tre dagliga enskilda bönerna som präglade judisk fromhet, och de två dagliga bönerna i templet som apostlarna deltog i (Apg 3:1). Troligen menar Lukas att församlingens gudstjänst hölls efter synagogans modell.¹⁶ Att mötas i hemmen (Apg 2:46) var tidstypiskt för judiska synagogförsamlingar.

Församlingens väsen

En husförsamling i NT var en grupp kristna i spridda åldrar och etnisk bakgrund från skilda samhällskick som möttes i privat hem för gudstjänst. Platsen är inte formativ för församlingen utan människorna. Vad konstituerar den kristna sammankomsten och vad är dess väsen?

Paulus skriver om församlingen som ett tempel: *genom honom fogas också ni samman till en andlig boning åt Gud* (Ef. 2:22). Med metaforen tempel anknyter Paulus till det alla människor under antiken kände till, nämligen förekomsten av tempel till olika gudar. Men framför allt för han

16 Falk 1987, s. 267-301.

tanken till Jerusalems tempel. Samma Guds härlighet som gav sig till känna på Sinai uppfyllde det templet som Salomo invigde (2 Mos 19:16-20; 2 Krön 7:1-3). Salomo visste att templet inte kunde begränsa Gud. När Paulus beskriver Guds församling som ett tempel är det mer än en jämförelse eller metafor. Församlingen är platsen där Gud uppenbarar sig inte bara på en ort, men universellt.¹⁷

På liknande sätt som templet i Jerusalem är en förlängning av uppenbarelsen och Gudsnärvaron på Sinai, så uppenbarar sig Gud genom sin Ande när församlingen samlas i Jesu namn. Där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem sa Jesus (Matt 18:20). Många judar var bekanta med tanken att Guds Schechina (närvaro) kom över två personer som studerade toran. Jesus kopplar gudsnärvaron till sin egen person. Jesu är närvarande genom Anden där två är samlade.

Församlingens väsen är Gudsnärvaron. Därför är det karismatiska inslaget så viktigt för Paulus. Att kristna sammankomsten till sitt väsen är Gudsnärvaro manifesteras i Andens gåvor. Paulus skriver om profetiska talet:

Om det då kommer en som är otroende eller oinvigd blir han genomskådad av alla, ställd till svars av alla, och vad som gömmer sig i hans innersta blottas. Då kastar han sig ner och tillber Gud och ropar: "Hos er finns verkligen Gud" (1 Kor 14:24-25).

Församlingen är något av en lokalavdelning av den himmelska lovsång som ständigt pågår inför Guds tron. I den atmosfären berörs besökaren först i sitt inre av Anden genom förnimmelsen att Gud är där. Anden talar inte bara via ljudvågor och intellekt.

Olika slag av husförsamlingar

Det är inte långsökt att tänka sig att Petrus hem som samlingsplats för en husförsamling i Kafarnaum var exempel på en utveckling som ägde rum över hela Galileen och Judeen. Jesusrörelsen formade troligen ett nätverk av grupper redan under Jesu dagar. Från judiska källor är det känt att det inom ramen för synagogans gemenskap förekom studiegrupper (*bavivot*) där man möttes regelbundet till studier i Skriften.¹⁸ Samlingsplatser för Jesus lärjungar

¹⁷ Beale 2004, s. 385-387.

¹⁸ Broadhead 2010, s. 97-98 är försiktigt positiv till en kristen judisk närvaro i Galileen under de första kristna århundradena även om han inte tänker sig den som sammanhängande rörelsen.

förutsätts i evangelierna (Mark 14:28; 16:7-8).¹⁹ Man får räkna med olika typer av synagogor på Jesu tid. Dels förekom bysynagogan som ett allaktivitetshus för olika behov i samhället, skola, arkiv, domstol, och andra aktiviteter, dels synagogor för specifika judiska grupper.²⁰ Mot den bakgrunden är det rimligt att se ett nätverk av församlingar inom Jesusrörelsen.²¹

Församlingen i Rom

Det man kan utläsa ur Romarbrevet angående församlingen är för det första, att brevet är skrivet på grekiska och inte latin. Det tyder på att medlemmarna var invandrare och att den ännu inte nämnvärt berört den latintalande överklassen. För det andra indikerar de många grekiska namnen i slutkapitlet att församlingen snarare var grekisk än romersk.²² Möjligen var församlingens medlemmar ättlingar till orientaler och inte minst judar.²³

Hemmet (grekiska *oikos*) var basen i antikens samhälle. Det latinska begreppet *familia* betyder familj. Innebörden av *domus* är "hushåll", de som försörjdes under samma tak. Men ingetdera begreppet omfattar kärnfamilj, far, mor och barn i vår mening. Familj var mer fråga om beroendeband och relationer än släktskap.²⁴ Där ingick slavar, inhyrda arbetare och ibland affärspartners.²⁵ Oikos-systemet var inte lätt att upprätthålla i städerna. I synnerhet inte bland invandrargrupper. Det förutsätter stora hus, ofta en gård på landet, ett företag eller förmögenhet. Normalhushållet i städer bestod antagligen av man, hustru och ett eller möjligen två barn.²⁶ Byäldstens roll på landet förändrades med urbanisering och storstadsmiljö. Det är därför mindre sannolikt att oikos-hemmet på ett avgörande sätt initialt påverkade församlingens struktur. Däremot utgjorde hemmet miljön för kristna sammankomsten.

19 Formkritiker ifrågasätter historiciteten av evangeliernas beskrivning av grupper som samlades kring Jesus. Man menar att det i stället speglar Jesusrörelsen *efter* påsken. Se vidare resonemang i Gehring 2009, s. 28f.

20 Runesson 2001, s. 213-232 skiljer mellan offentliga, semioffentliga synagogor.

21 Detta förklarar den ekklesia som Jesus talar om i Matt 16:18 och 18:17.

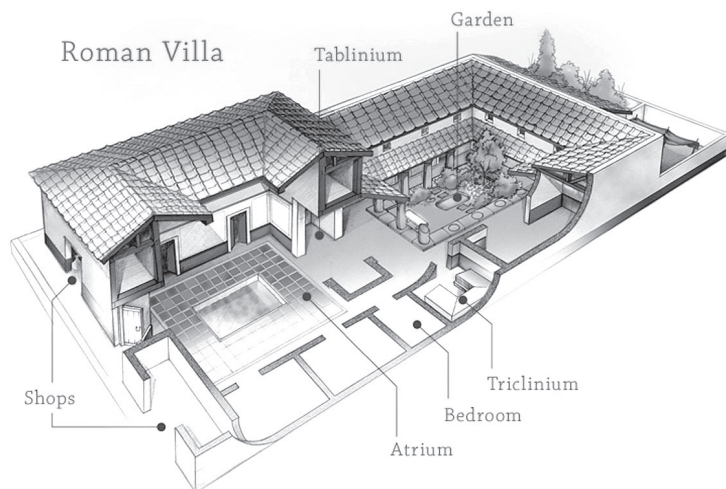
22 Caragounis 1998, s. 251.

23 Jeffers 1998, s. 130.

24 Meeks 1983, s. 82, 30.

25 Garnsey 1987, s. 127.

26 Jeffers 1998, s. 136.

Tre typer av församlingar

Av NT kan man se att tre typer av församlingar växte fram. Församlingar som var rent judiska, sådana som bestod av endast hedningar och blandade, komposita församlingar.

I. Ekklesian i Jerusalem är ett exempel på församling av endast judiska Jesustroende. Jakob som var församlingens ledare i mitten av 50-talet, återges av Lukas när han beskriver sin församling av tiotusentals judar som alla håller strängt på lagen (Apg 21:20). De bejakar fortsatt sin judiska identitet. Församlingen i Kafarnaum som möttes i Petrus hus, representerar judar som antagligen var lärjungar till Jesus redan före påsken.

II. Församlingen som bildades i Cornelius hus i Caesarea förefaller ha bestått av endast hedningar. Detta är ett exempel på en *oikos*-församling och vad man kan förstå historiens första exempel på en hednakristen församling.²⁷

III. Paulus arbete resulterar i komposita församlingar efter förebild från Antiochia. Kännetecknande är att olikheter mellan män-kvinnor, slavar-fria och mellan judar och greker inte hotade enheten i Kristus (Gal 3:28). Enheten tillät mångfald. Benämningen komposit avser beskriva att kristna judar som samtidigt var praktiserande judar delade gemenskap med kristna

²⁷ Av Lukas framställning framgår det inte huruvida den bestod endast av ickejudar.

ickejudar i en och samma församling. Denna typ av församling utsattes för interna spänningar redan från start, men försvarades ihärdigt av Paulus. Separata nishförsamlingar för judar och hedningar utgjorde för honom inget alternativ (Gal 2:11-14).

Husförsamlingars struktur

Församlingen i Jerusalem hölls samman i en enhet där storgemenskap kombinerades med mindre enheter i hemmen. Lukas skriver att de *höll samman och möttes varje dag troget i templet, och i hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje* (Apg 2:46). Potentialen fanns från första dag för närmast obegränsad tillväxt. Tempelplatsen hade en yta på omkring 144 000 m² eller motsvarande tolv fotbollsplaner.

Det finns orsak att pröva tanken om samma struktur var bärande för Jesusrörelsen när den spreds i Romarriket. På mindre platser som Kolossai, Thessaloniki, Filippi och i Galatien verkade det inte vara aktuellt med flera husförsamlingar på samma ort. Men i megastäder där det tidigt fanns flera husförsamlingar uppstår frågan hur de relaterade till varandra. I Rom fanns fem eller kanske tio synagogor i mitten av första århundradet.²⁸ Det är oklart hur de internt var organiserade och därför är det en öppen fråga huruvida kristna husförsamlingar tog intryck av hur de nätverkade.

I städer som Korinth och Rom fanns redan på 50-talet flera kristna husgrupper. De kunde relatera till varandra antingen genom att (a) en husförsamling dominerade i kraft av sin storlek eller därför att man var först. (b) Alla husförsamlingar betraktades som autonoma och kompletta församlingar och lever isolerade från varandra. (c) Församlingarna är självständiga men nätverkade. Varje husförsamling sågs då som en komplett församling men kunde inte ensam göra anspråk på att utgöra Guds församling.

Det tillgängliga materialet ger ingen exakt tydlighet. Fyra gånger använder Paulus uttrycket *församlingen som möts i deras hus* (Rom 16:5; 1 Kor 16:19; Filem. 1-2 och Kol 4:15).²⁹ Paulus sätter här församlingen i bestämd form (*he ekklesia*). Det kan antingen syfta på en specifik sammankomst då dessa människor möts, eller så kan det uppfattas mer principiellt, församlingen som inrättning – 'Guds församling' som möts.

De två referenserna i Kolossai syftar antagligen till en och samma husförsamling, där Filemon var en ledare. Men i Rom och Korinth fanns det bevisligen flera husförsamlingar. Frågan blir då om Paulus betraktar varje

28 Richardson 1998, s. 19-23.

29 Ordagrant 'församlingen vilken (är) i deras hem' (...τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν).

husförsamling som en autonom församling, eller om han med bestämda artikeln adresserar den husförsamling som i någon mening har en ledande ställning och representerar alla? Här går bibelforskarnas uppfattningar isär.

Uttrycket i första korintierbrevet, 'hela församlingen håller gudstjänst' (1 Kor 14:23) relaterar uppenbarligen till en konkret gudstjänstsituation.³⁰ I Romarbrevet refererar Paulus till Gaius som värd för Paulus och 'hela församlingen' (jfr Rom 16:23).³¹ Om Paulus utelämnat bestämda artikeln och i stället skrivit om 'en församling' som samlats i Gaius hus, då hade det varit tydligt att Gaius hus var ett av flera exempel på husförsamlingar i Rom.

I Jerusalem samlades hela församlingen i templet, medan husförsamlingar möttes i hemmiljö. I Efesos var det möjligt att hyra lokal. Var det något som hindrade att detsamma gällde för församlingen i Rom, och att det fanns ett bestämt nav – Gaius hus – till vilket ett antal husförsamlingar länkade. Chrys Caragounis argumenterar övertygande att det inte finns några sådana hinder och påpekar att första Klemens brev som skrevs omkring 25 år efter Romarbrevet, speglar en situation då församlingen i Rom stod enad. Därför bör Paulus formulering tas principiellt och representerande, men inte nödvändigtvis att alla troende rymdes i Gaius hus.³² Andra forskare är skeptiska till en central samlingsplats.³³

2. Hur församlingarna kom till

Valet av ord och begrepp styr tanken. Att skildra evangeliets spridning från Jerusalem ut i den grekisk-romerska världen som den kristna Kyrkans tillväxt är problematiskt ur historisk synvinkel. Skälet är att ordet kyrka (*kyrkiakos*) ännu inte myntats och dessutom skapar olika associationer beroende på vem som lyssnar. Detsamma gäller ordet kristen som ofta används som kontrastord till judisk.³⁴

Det paradoxala är att den kristna identiteten går djupare och sträcker sig längre tillbaka i tiden än till dem som först kallade sig kristna. Att benämna Jesustroende rörelsen i Jerusalem som kristen är förvirrande och

30 ἡ ἐκκλησία ὅλη

31 ὅλη ἡ ἐκκλησία.

32 Caragounis 1998, s. 252-260.

33 Lane 1998, s. 210. Banks 2012, s. 32, 38.

34 Ordet kristen (*christianos*) förekommer tre gånger i NT, förutom Apg 11:26; 26:28 och 1Pet 4:16.

anakronistiskt eftersom ordet först myntades i syriska Antiochia ett antal år efter pingstdagen.

Pingstdagen manifesterade den Jesustroende rörelsen genom en tillväxt från omkring 120 personer till flera tusen. Talet 120 ringer för läsare bekanta med den judiska miljön, till förhållanden under skriftlärd Esras tid på 500-talet före Jesu tid. Esra och den grupp som reformerade och förnyade judisk tro efter exiltiden i Babel bestod enligt judisk tradition av 120 personer. De kallades den stora synagogan.³⁵

Det som händer på Pingstdagen är en profetisk uppfyllelse och bekräftelse av Jesus verk. De 120 representerar den 'rest' som bildar kontinuitet med Herrens församling (*qabal Adonai*) i GT och Jesusrörelsen. Därför skriver Lukas att de som döptes *lades till (prostithexemi, Apg 2:41)*.³⁶ Storheten de lades till tar Lukas för givet att läsaren snappar upp - Herrens församling i GT representerade av fromma troende judar som Sakarias och Elisabeth, Josef och Maria, Symeon i templet och profetissan Hanna (Luk 1-2).

Missionala församlingen

Från Jerusalem emanerar rörelsen som proklamerar de goda nyheterna om att Messias kommit. Det sker med stor övertygelse. Samtidigt visar skildringen något som kan uppfattas som en tafatthet i församlingens ledarskap. Inga målbeskrivningar, budgetar eller strategier för att effektivt och systematiskt nå ut med budskapet presenterades. Lukas skildrar mest situationer som Anden öppnar.

Även om begreppet mission inte förekommer i NT-texterna finns incitamentet redan i GT. Universaliteten av Guds frälsning är tydlig i berättelsen om Noa (1 Mos 9:8-16), Abraham som ska bli en välsignelse för alla folk (1 Mos 12:2-3, 17:4) och profeten Jesaja, där Israel skall vara ett ljus för folken (Jes. 42:6 och 49:6). Judar i samtiden var oftast medvetna om denna universella kallelse.³⁷ Evangeliets universella omfattning är ett judiskt arv. Villkoren för hedningarnas integrering in i förbundsfolket utan att behöva konvertera är emellertid unikt sett ur samtida judiskt perspektiv.

35 Mishna Avoth 1:1.

36 Bibel 2000 skriver om den grekiska texten med 'den dagen ökade de troendes antal'. Kyrkobibeln skjuter in 'så ökades församlingen på den dagen'. Båda är tolkningar som förutsätter att det fanns en storhet att adderas till.

37 Donaldson 2000, s. 153-159.

Församlingsbildande

Paulus är medveten om sitt speciella uppdrag till folken (Rom 15:14f) och beskriver sig som en präst och hednavärlden som ett offer åt Gud. Man kan se Paulus iver att föra evangeliet vidare i perspektiv av Jesaja 66:18-20.

Det är slående att den församlingsetableringen som skildras i Apostlagärningarna sker i omedelbar anslutning till synagogor. Paulus reser i områden med stor judisk befolkning och i egenskap av rabbin inbjuds han att tala i synagogans gudstjänst som exempelvis i Antiochia i Pisidien (Apg 13:14f.). Budskapet är att löftena i GT nått sin uppfyllelse i Jesus från Nasaret. Intresse skapas inte bara bland judar och konvertiter (proselyter) utan också bland hedningar som sökt sig till synagogan och Bibelns budskap (gudfruktiga, Apg 13:43). När kristna församlingar bildas sker det på olika sätt.

(a) Splittring: Hela trakten berördes genom ryktesspridning (Apg 13:49). Receptionen varierade. Somliga kom till tro men resultatet efter några veckor blev att en grupp drog sig ur synagogan och möttes separat. Till denna församling anslöt sig gudfruktiga.

(b) Separation: Det fanns Jesustroende i Efesos redan innan Paulus kommit dit på hemvägen från andra missionsresan i mitten av 50-talet. Men de var inte döpta till Kristus. Däremot hade de döpts med Johannesdopet, troligen av Apollos från Egypten. Tydligen döptes kristet redan innan separationen från synagogan ägt rum (Apg 19:1-12). Under tre månaders tid undervisar Paulus i synagogan utan motstånd. De döpta Jesustroende männen förefaller ha varit en del av synagogans församling.

Men en grupp i Efesos som inte ville att synagogan skulle bli Jesustroende som helhet, talade illa om Vägen. Den gudstjänstfirande församling som konstituerades av tio personer (*edab*), verkade vara på väg att som helhet bli en *ekklesia Christou* – (jfr 1 Tess 1:1) – en 'messiasförsamling'. Så blev det emellertid inte utan en separation inträffade och synagogan splittras. De i synagogan som var receptiva för evangeliet fortsatte gemenskapen i Tyrannos föreläsningssal. Där höll man till under två års tid (Apg 19:8-10). Initialt verkar församlingen bestått av endast judar.

(c) Reception: I staden Beroia tog synagogan emot Paulus välvilligt. Man studerade i Skrifterna utifrån Paulus förkunnelse och många kom till tro, både judar och kvinnliga gudfruktiga (Apg 17:11-12). Det som hindrade att synagogan som helhet övergått till att bli en församling av Jesustroende, förefaller ha varit en värvningskampanj av judar från Thessaloniki (Apg 17:13). I ett skede syns synagogan i Beroia i det närmaste ha varit 'messiansk', men Lukas tigger om hur det gick för dem som kom till tro.

Paulus såg till att insätta ledarskap i alla församlingar som ordnades (Apg 14:23). Det var en förutsättning för överlevnad och tillväxt. Modellen hämtade han från synagogan. Generellt sett var Paulus mycket besviken på den svaga framgången evangeliet hade bland judar (Rom 9:1-5).

Paulus förutsätter att de församlingar han adresserar består av döpta. I annat fall skulle etiska uppmaningar som baseras på det dopet vara meningslösa, som exempelvis: *Genom dopet har vi alltså dött och blivit begravda med honom för att också vi skall leva i ett nytt liv* (Rom 6:4). Dopet av medvetet troende var för Paulus själva utgångspunkten för gemenskap i Guds församling (Gal 3:27). Till kolosserna hänvisar han till en gemensam erfarenhet för alla kristna: *ni begravdes med honom i dopet. I dopet har ni också uppstått med honom genom tron på kraften hos Gud som uppväckte honom från de döda* (Kol 2:12).

3. Att lära av historien

Förhållanden i urkristen tid har tjänat som modell och vägledning för väckelserörelser genom historien. Men historien står inte still och därför är reflektionen ständigt aktuell på vilket sätt det urkristna kan omsättas. Här följer fyra teman som underlag för fortsatt samtal om tillämpning i vår egen tid.

a) Multietnisk Gudsgemenskap

Församlingen i Rom var som redan påpekats en invandrarförsamling. Likaså var den en komposit som bestod av dels judar som behöll sin judiska identitet, dels skilda ickejudiska grupper som kommit till Rom. Kulturella särarter rymdes i församlingen så länge de inte låg i konflikt med evangeliets etiska principer.

Paulus var noga med att hedningar inte skulle bli judar (judaisering). Men han var likaså noga med att kristna judar tilläts förbli praktiserande judar där man så önskade. Kristna med judisk identitet samexisterade med hednakristna. Principen gällde för Paulus att enheten i Kristus var överordnad olikheten. Olikheten sågs inte som oönskad eller problematisk. Både slavar och fria rymdes i församlingarna, även slavägare som Filemon. Här fanns män och kvinnor. Praktiserande judar delade gemenskap med övriga folk. Principen var integration och samspel mellan olika kulturer snarare än assimilering och likriktning. Mångfald och generositet bejakades. Men med tiden utvecklades en kultur som kunde definiera sig som specifikt kristen, i kontrast till omgivningen. Kyrkofadern Tertullianus talade om kristna som en tredje ras.

Pastoral reflektion: Urkristna tiden kännetecknades av kulturell mångfald. Vad är styrkan och svagheten med kristen subkultur i vår egen tid? Hur kan evangeliet bidra till integrering i vårt multikulturella samhälle?

Sociala skalan

Paulus lyckas förena olika sociala grupper i samma församling. När den hotades tog han i med tydlighet, som segregeringen i församlingen i samband med nattvardsfirande i Korinth (1 Kor 10-11). Nära nog hela den sociala skalan i antikens samhälle från rik till fattig finns representerade i Paulus brev.³⁸ Medvetet socialt skiktade församlingar motsvarar inte evangeliets natur.

Pastoral reflektion: Hur skulle Paulus reagerat på nischade församlingar som riktar sig till specifika målgrupper? Är den urkristna församlingen som mötesplats för samhällets olika grupper och sociala skikt en utmaning för den ideologi som bygger på avgränsade och väldefinierade målgrupper?

Förändringsbenägen församling

Församlingen i Rom förefaller ha genomgått en metamorfos under de första 15-20 åren av sin existens. Den började troligen som en homogent judisk församling redan i mitten av 30-talet. Med tiden öppnade den för hednakristna med olika invandrarbakgrund. Lukas berättar att judarna fördrivs från Rom, troligen år 49 vilket också drabbade kristna judar i församlingen (Apg 18:2). Orsaken enligt romerske historikern Suetonius var en inomjudisk konflikt angående någon med namnet Chrestus – troligen Kristus.³⁹ Det finns anledning att tro att fördrivna judar kom tillbaka till Rom under 50-talet. Församlingen överlevde effekterna av samhällsförändringen. Ledare som tvingades till flykt ersattes av nya. En betydande teologisk kompetens och erfarenhet av församlingsbygge kan man dock räkna med gick förlorad med de fördrivna judarna. Detta blev naturligtvis kännbart för den ännu unga församlingen. Processen ledde så långt man kan utläsa av Romarbrevet till delvis omprövning av identiteten. Man kan tala om att ett embryo till ersättningsteologi slagit rot i Romförsamlingen. Vissa hednakristna såg med överlägsenhet på judar och antydde att Gud misslyckats med Israel. Paulus bemöter trenden med emfas – Israel är inte förkastat (Rom 11:25).

38 Meeks 1983, s. 72-73.

39 Suetonius Kejsarbiografier. Claudius 25:4.

Pastoral reflektion: Hur kan den andliga kompetensen hos församlingsledare säkras över tid? Hur vital är en sund hållning och undervisning om det judiska folket för en församlings hälsa? Hur påverkar det beredskap mot främlingsfientlighet och fördomar i samhället generellt?

Komposita församlingen

Det är en tämligen etablerad uppfattning att församlingen i Rom vid tiden då Paulus skriver Romarbrevet var en komposit som bestod av kristna hedningar och judar.⁴⁰ Paulus riktar sig i Romarbrevet primärt till hednakristna att vara hänsynsfulla i relationen till praktiserande judar.⁴¹ Syftet är att hålla samman församlingen. Av de sammanlagt 26 namn som omtalas i avslutningskapitlet till Romarbrevet är sex judar, däribland Andronikos och Junias. Paulus kallar dem sina landsmän (Rom 16:7). Det framgår att deras judiska hem härbärgerade en husförsamling. Spänning mellan kristna judar och hednakristna som speglas i Romarbrevet skulle potentiellt kunnat leda till splittring av församlingen. Rent konkret skulle nischade husförsamlingar kunnat bildas, en del för kristna ickejudar, andra för kristna judar. Detta söker Paulus förhindra. Historien visar att detta kom att känneteckna kristna rörelsen. Kristna judar isolerades och stöttes med tiden ut från kyrkan som så småningom blev helt hednakristen. Judar nekades församlingsgemenskap.⁴²

Pastoral reflektion: Hur kan generositeten i urkristen tid vara ledstjärna i vårt pluralistiska samhälle? Vilken skyldighet har kristna i vår tid att mota antisemitism?

b) Dynamisk gudstjänstmiljö

Antikens synagoga var en relationsbaserad gemenskap. Interaktion och deltagande uppmuntrades inte minst genom formen. Fasta bänkar i etage utefter väggarna skapade ett gudstjänstrum där alla satt med ansiktena mot varandra, något som uppmuntrade deltagande (Jfr 1 Kor 18:28; Jak 2:2-4). Ett bord placerat nära mitten av rummet för läsning ur Skriften satte fokus.

Predikanten satt ofta och undervisade i synagogan (Luk 4:20). Predikan kunde ha både proklamationens, samtalets och frågestundens form. Därmed

40 Watson 2007, s. 186f. 301f. Das, 113-114, förespråkar uppfattningen att församling i Rom saknade judar.

41 Sådana kristna som brottas med identiteten och relationen till judisk tro. Se Campbell 2008, s. 106-107.

42 Kyrkomötet i Nicaea II år 787. Se Davis 1990, s. 311.

var också den urkristna sammankomsten en öppen och kreativ miljö. Det allmänna prästerskapet bidrog ytterligare till deltagande. Andens utrustning och studier sattes inte mot varandra.

Pastoral reflektion: Hur kan medvetenhet om urkristna gudstjänstlivet vitalisera vår tids sammankomster? I vilka fora passar de andliga samtalen? Hur formas ledare för lärjungaskap?

Församlingens gudstjänstform

Församlingens innersida var i urkristen tid Gudsnärvaron. Därför är det betecknande att NT saknar ord för gudstjänst. Liturgiska termer använder Paulus om kristnas livshållning och livsstil, exempelvis att inte anpassas efter tidsandan utan *frambära er själva som ett levande och beligt offer som behagar Gud. Det skall vara er andliga gudstjänst* (Rom 12:1). När han talar om gudstjänstgemenskapen har han ingen fast terminologi utan använder beskrivande uttryck som *i församlingen* i meningen de församlade, eller *när ni samlas* (1 Kor 14:19, 26).

Sammankomsten är inte planlös eller tagen i klivet. Inte heller var den stramt liturgisk. Gud är inte oorningens Gud utan fridens, påminner han om när gudstjänsten blev för stökig i Korinth (1 Kor 14:27-33a). Man kan lägga märke till i detta sammanhang att hebreiska ordet för ordning - *seder* - med tiden blir namnet på synagogans gudstjänstordning och dess bönbok (Siddor). Det skulle finnas en ordning i sammankomsten och kriteriet för en genuin gudstjänst var andlig uppbyggelse (1 Kor 14:12).

Pastoral reflektion: Vilken relation råder mellan karismatisk miljö och liturgisk? Finns det kristen uppbyggelse utan Andens närvaro?

Gudstjänstens form och innehåll

Det var naturligt för de första kristna att ta över synagogans gudstjänstformat. Där förekom olika inslag som sång riktad mot Gud (Ef. 5:21) samtidigt som texterna både gav undervisning och vägledning (Kol 4: 16). Högläsningen ur GT var omistlig, i grekisktalande områden användes företrädevis översättningen Septuaginta.⁴³ Texterna som ingår i NT användes också i gudstjänsten allt efter som de kom till. De betraktades som helig text.

Karaktären på gudstjänsten hade mer fokus på läsning, studium och tillämpning av Bibeln, än sofistikerad liturgi. Formen var underordnad innehållet och hela församlingen deltog aktivt (1 Kor 14:28). Glädjen var

43 Meeks 1980, s. 80. Det bör dock påpekas med emfas att information om både den kristna gudstjänsten och synagogans liturgi under kristendomens första århundrade är mycket fragmentarisk. Äldsta fönstren till synagogans gudstjänst är Luk 4 och Apg 13.

kännetecknade (Apg 2:46b).

Från synagogans gudstjänst ärvdes även bön och måltid. I den kristna samlingen var profetia, tungotal och uttydning naturliga inslag.

Pastoral reflektion: Vilken roll bör högläsning ur Bibeln ha i gudstjänsten ur nytestamentligt perspektiv? Hur kom Bibelns kanon till?

c) Missionala församlingen

Det fanns ingen yttre organisationsform som knöt samman församlingarna, annat än Jerusalem. Paulus byggde inget eget paulussamfund men ägnar tio år av intensivt resande, uppföljning och ledarutveckling för att sedan lämna över ansvaret till lokala ledare. Det gjorde honom fri att bryta ny mark (Rom 15:28).

Strategier och organisation

I Lukas skildring finner man ingen uttalad strategi. Den omedelbara orsaken till att Samarien får del av evangeliet var förföljelse som drabbade de troende i Jerusalem (Apg 8:4f). Lukas skildrar aposteln Petrus i ett till synes planlöst resande från stad till stad utmed Medelhavskusten och Saronslätten (Apg 9:31f.). Men Anden ledde honom.

Den öppenhet mot romerska samhället som fanns i samtida judendom kunde den tidiga Jesusrörelsen lära av och ta intryck från, både strategiskt och organisatoriskt. Ur historiskt perspektiv är frågan rimligt att ställa, om Jesusrörelsen hämtade strategier och metoder från judisk proselytverksamhet.⁴⁴ Den grekiska översättningen av GT (Septuaginta) skulle visa sig outhärlig för missionen. Synagogornas spridning i synnerhet den västra rikshalvan, blev brofästen för församlingsplantering. Kontaktnät mellan synagogor framgår av Apostlagärningarna. Goda transporter och strukturen med emissarier som parvis sändes ut från Jerusalem till judiska församlingar i diasporan tycks vara ett mönster som Antiochia tar efter (Apg 13:4f.).

Paulus besökte synagogor varifrån kristna församlingar bildas. Dessa församlingar står Paulus sedan i förbindelse med genom personliga återbesök, brev, sändebud som exempelvis Timoteus, liksom gemensamma projekt. Ett sådant ekumeniskt projekt som involverade församlingar i fyra romerska provinser var insamlingen till de fattiga av de heliga i Jerusalem (Rom 25-27, Apg 20:1f.). Målet var att skapa livskraftiga autonoma och självreproducerande församlingar i regionala nätverk.

44 Safrai 1987, 2:1097-1098. Bird 2010, s. 6.

För övrigt anger Paulus inte mycket i breven angående tillvägagångssätt och metoder för själva evangelisationen.⁴⁵ Strategier för resorna anas när man följer hans resvägar. Han söker sig till befolkningscentra, besöker fyra av antikens fem megastäder, Antiochia, Efesos, Korinth och Rom. Han reser i judiska diasporan i den grekisk-romerska kultur han är bekant med. Landsbygden låter han mest medarbetare evangelisera som exempelvis Epafros i Kolossai (Kol 4:12). Han når människor i alla samhällsskick (Apg 19: 23-40). Han prioriterade områden dit evangeliet ännu inte nått.

Pastoral reflektion: Hur kan man finna balans mellan Andens ledning och strategitänkande? Hur harmonieras metoder och Andens ledning?

Lärjungaskap & församlingsbibelskolor

I synagogans miljö var rannsakan av skrifterna en viktig del. Där Jesus växte upp i Galiléen fanns förutom den regelbundna undervisningen i synagogan, även studiegrupper i synagogan för dem som ville förkovra sig, så kallade *chavivot*. Det kan förklara hur Jesus fick den avancerade teologiska kompetens som evangelierna förutsätter.

Paulus hade uppenbarligen en strategi för att befästa evangeliet på djupet i de församlingar han etablerar. Under fornkyrkan undervisades nyomvända före dopet. Denna så kallade katekumenundervisning var en modell som togs över från synagogan där proselyter undervisades före konvertering.⁴⁶ Jesus framhåller betydelsen av undervisning för lärjungaskapet (Matt 28:19-20).

Pastoral reflektion: Vad är det för skillnad mellan management och lärjungaskap? Hur kan lokala bibelskolor i församlingsmiljö stärkas?

Språk & kommunikation

Den grekisktalande grenen i Jerusalemförsamlingen nådde av naturliga skäl geografiskt längre med evangeliets spridning än de som var begränsade till semitiska språken. Förföljelse tog budskapet om Jesus som Messias till judar i diasporan, Libanon, Cypern, Libyen och Syrien (Apg 11:19-20). Initiativ i Jerusalem till evangelisation på grekiska ska inte blandas samman med olikheter i läran. Stefanos företrädde inte en liberalare teologi jämfört med föreståndaren Jakob. Teorin om en speciell hellenistisk teologi visar sig ofruktbar i ljuset av historisk kunskap.⁴⁷ Evangeliets spridning i semitiska språkområden skildras inte i NT.

45 Green 1970, s. 274.

46 Daube 1998, s. 106-140.

47 Hill 1992, s. 5-17. Larsson 1983, s. 134.

Bibeln och judisk tro attraherade ickejudiska grupper under antiken. De går under samlingsbegreppet gudfruktiga.⁴⁸ Möjligen var det i den medvetenheten Paulus skriver om att vara en Kristusdoft (2 Kor 2:14bf.) – evangelisationsstrategi att vara en parfym som attraherar omgivningen.

Paulus attackerade aldrig människor. Han tycks undvika att konfrontera människor i de många tempel som kännetecknade grekisk-romerska städer. Däremot möter han dem på gatan. Ett sådant exempel är den romerska kolonin Lystra i Pisidien (Apg 14:8-18). En man helas på öppen gata och drog till sig den mediala medvetenheten. Händelsen tolkades religiöst utifrån lokalbefolkningens religiösa referensram som guden Zeus verk. Efter en del språkliga förvecklingar lyckas Paulus förklara att detta skett genom Jesus.

Ett annat exempel där Paulus möter människor utan förförståelse av Bibeln är Athen. Paulus promenerade på torget (*agoran*) i centrala Athen i väntan på missionsteamet och kom då i samspråk med studenter. Han pratade med människor i dialogens form (*dialegomai* Apg 17:17). Paulus lyssnade noga och samtalade. Han använde folkets språk vilket framgår av att han beskrevs som 'pratmakare' (*spermologos*) – någon som plockar upp inneord (slang) och gör dem till sina egna. Senare på Areopagen blir det monolog efter att han ombetts att förtydliga sig.

Flexibilitet i förkunnelse

Ort	Referens	Plats	Språk	Anknyt.-punkt	Prediko-orsak	Lyssnare
Antiochia i Pisidien	Apg 13:13f	Synagogan	Grekiskt bibelspråk	Bibeln	Man helad på gatan	Gudstjänstbesökare
Lystra	Apg 14:8-18	Gatan	Lykaoniska	Folketro	Inbjuden att predika	Människor på gatan
Athen	Apg 17:16-34	Areopagen	Grekiska – slang (v.18)	Grekiska filosofer	Inbjuden av intresserade	Människor med frågor

Pastoral reflektion: Vad motsvarar Areopagen som arena i vår tid?

Självreproducerande församlingar

Bibelforskare diskuterar i viken utsträckning Paulus församlingar var självutbredande. Fanns det en inre missional mekanism i församlingsbygget,

48 Bird 2010, s. 83-90 listar åtta motiv i judendomen som upplevdes lockande på människor i den grekisk-romerska världen.

eller såg Paulus församlingsbildning exklusivt som apostlarnas uppgift?⁴⁹

I Filipperbrevet bejakar Paulus initiativ till evangelisation även om det sker på fel bevekelsegrund, och att dessa förkunnare skadat honom där han sitter i fängelse (Fil 1:15-18a). Brevet skriver Paulus från Rom i början av 60-talet. Uppenbarligen fanns grupper i Rom som ville föra evangeliet vidare. Det bejakade Paulus trots att de uppfattade honom som rival. Det framgår inte tydligt huruvida detta initiativ handlade om att etablera nya husförsamlingar, eller om det var fråga om församlingstillväxt. Paulus berättar själv om att evangeliet nått nya grupper i Rom, att hans vittnesbörd nått pretoriet, den kejsarliga vaktstyrkan på 9000 vakter (Fil 1:13).⁵⁰

Okontrollerad ryktesspridning om att människor kommit till tro på Jesus är kanske det mest kännetecknande för en missional församling. Thessaloniki är ett sådant exempel: *Ni har fått Herrens ord att höras, och inte bara i Makedonien och Achaia: överallt har man hört talas om er tro på Gud, och vi behöver inte säga någonting* (1 Thess 1:8).

Pastoral reflektion: Var bör initiativet till nyetableringar av församlingar i vår tid ligga, hos den lokala församlingen som har en strategi att utbreda församlingar, eller hos globala organisationer? Hur kan dessa samverka? Vilken inriktning bör lokala församlingar ha för att uppmuntra nya församlingar?

Sökarna

Judar var i allmänhet välvilliga mot alla folk och visste sig ha en uppgift som ljus för folken. Proselytism förekom. Men det är omdiskuterat huruvida judar aktivt sökte omvända ickejudar, eller om det snarare var fråga om att bejaka hedningar som på eget bevåg söker sig till synagogan?⁵¹ Jesus ger det uttryckliga uppdraget att gå ut till alla folk (Matt 28). Uppmaningen att rikta sig direkt till ickejudar är unik.

Lukas berättar om hur församlingar grundas av gudfruktiga som Cornelius (Apg 10:2) och Lydia (Apg 16:14), eller gudfruktiga tillsammans med judar som i Thessaloniki (Apg 17:4) och Korinth (Apg 18:4-7). Det skulle man kunna se som en medveten strategi från Paulus sida, att via synagogan nå ickejudar.

49 Holmberg 2013, s. 123-125.

50 Ware 2011, s. 174-186.

51 Företrädare för missionerande judendom: Schurer 1986, vol. 3:1, s. 150-76. Leon 1960, s. 250-256. Diskussion i Levinskaya 1996, s. 19-33.

Det råder inget tvivel om att hednamissionen nådde sin initiala framgång genom den kontaktyta till samtidens sökare som synagogan utgjorde. Och de kristna judarna utgjorde under lång tid en betydelsefull grupp i församlingarna. Samtidigt visar Paulus att människor också kom så att säga direkt från hednatemplen: *Alla berättar av sig själva om vad vårt besök hos er ledde till, hur ni vände er från avgudarna till Gud för att tjäna den levande och sanna Guden* (1 Thess 1:9). Paulus förefaller referera till människor som kom till evangeliet raka vägen från någon av de många religionerna i romerska världen, utan att först räknats som gudfruktig.

Pastoral reflektion: Hur kan församlingar tydligare möta vår tids sökare?

d) Socialt engagemang

Apostlagärningarna visar aktiva församlingar även vid sidan av själva gudstjänsttillfällena. I samband med svälten i Jerusalem år 47 sände församlingen i Antiochia hjälp till trosfränderna i Jerusalem (Apg 11:27-30). Paulus deltog i omgångar i hjälp till Jerusalem (Gal 2:10; Apg 24:17). Han bejakade initiativet av församlingar i provinserna Makedonien och Achaia i mitten av 50-talet att stödja de hjälpbehövande i Jerusalem ekonomiskt, vidare organiserade han insamlingen i Korint (1 Kor 16:1-4; 2 Kor 1:16, 8-9). I Jerusalems tempel fanns åtta stora sparbössor vid ingångarna där man kunde lägga allmosor till fattiga. Möjligen var det genom den fonden Paulus kanaliserade pengarna till *de fattiga bland de heliga* (Rom 15:25-27)?

Paulus skriver om *gåvan att frikostigt dela med sig, ... att med ett glatt hjärta visa barmhärtighet* (Rom 12:8), och att han satt i församlingen somliga *att hjälpa* (1 Kor 12:28). Kristna tog sig an barn, änkor och hjälpbehövande sedan urkristen tid (1Tim 5:16, Jak 1:27). Kristna skriften Didache skriver omkring år 100: *Tveka inte att ge, och klaga inte när du ger, ty du skall veta vem som är lönens goda givare. Vänd dig inte från den som behöver, dela allt med din broder och kalla inte något ditt eget* (Didache 4:5-8).

Diakoner

Lukas berättar om hjälparbete (*diakonia*) i Jerusalemförsamlingen (Apg 6), men däremot inget om diakoner. Det gör däremot Paulus. Foibe är en kvinnlig diakonissa (Rom 16:1). Det är dock inte helt klart om Foibe hade en diakons tjänst eller om hon hade ett tjänade sinnelag. Men även om det är fråga om en tjänst är det inte helt givet vad tjänsten innebär. Uppenbarligen hade Foibe en officiell avskild ställning i församlingen i Kenkrea. Diakoner fanns som ledare i Filippi (Fil 1:1). Diakonens och diakonissans tjänst kräver samma kvalifikationer som äldste enligt 1 Tim.

I fornkyrkan känner man till kvinnliga diakoner. Med tiden utvecklas ämbetena med präst (*presbyter*) och diakon (*diakonos*) som församlingens två ledare. Diakonen var underställd prästen. I skriftsamlingen Apostoliska Fäderna från perioden 90-150, är diakonen förknippad med biskopen eller äldste. Diakonerna sågs som medhjälpare till de andliga ledarna i församlingen. De förkroppsligade den tjänande attityden hos Jesus genom att betjäna. Diakonerna delade ut nattvarden, döpte och tjänade i agapemåltiden, var vaktmästare och ordningsvakter.

Pastoral reflektion: Hur kan evangeliets förkunnande och sociala båda sidor tydligt hållas samman?

Gud bygger sin församling

För Paulus är församlingen inte en mänsklig gemenskap vilken som helst. Den är Guds eviga plan som förverkligats genom Jesus (Ef. 1:9-10; 3:5-11).

Församlingen är Guds, och tillhör vare sig en pastor, äldstekår eller styrelse. Paulus varnar för att bygga planlöst, att bygga ett lösvirkeshus efter eget huvud och påminner om att ledarskapet är underställt Herren. *Vi är ju Guds medhjälpare, och ni är Guds åker, Guds bygge ... var och en måste tänka på hur han bygger* (1Kor 3:9, 10). Varje organisationsstruktur, ledarskapsmodell, managementkurs har att underställa sig Guds principer.

Detsamma kommer fram när Paulus i Lukas formulering uppmanar församlingsledare i ett ledarseminarium i Miletos: *Ge akt på er själva och på hela den hjord som den heliga anden satt er att ha uppsikt över, för att ni skall vara berdar för Guds församling som han har vunnit åt sig med sin sons blod* (Apg 20:28).

Kristna på 2000-talet har riktninggivare i församlingens äldsta historia och kan smittas av samma vision och driv som kännetecknade apostlarna och första generationernas Jesusefterföljare.

Den övergripande visionen som bar urkristendomen var att den såg sig som en deluppfyllelse av Guds frälsningsplan. Därför ägde den en medveten närhet till Israels folk som förbundsfolket. Församlingarna bars av att löftena i GT har infriats genom Jesus så att folken får komma till universums och Israels Gud. Det har gjorts möjligt genom Jesus som Messias så att alla jordens folk kan få del av Nya förbundets välsignelser.

Församlingen lever i trygg vetskap om att vara på väg mot historiens mål – Jesu återkomst som Messias och hela skapelsens upprättelse. Väntan är aktiv. Evangeliet sprids till jordens alla folk. Församlingar formas och det kristna livet konkretiseras i lärjungaskap.

Referenser

- Banks, Robert J. 2012, *Paul's Idea of Community*, Baker.
- Bauckham, Richard, red. 1995, *The Book of Acts in Its First Century Setting. Vol 4 Palestinian Setting*. Eerdmans.
- Beale, G. K. 2004, *The Temple and the Church's Mission*. IVPpress.
- Bird, Michael F. 2010, *Crossing Over Sea and Land*. Hendrickson.
- Bradshaw, Paul F. *The Search for the Origin of Christian Worship*. SPCK, London 2002.
- Broadhead, Edwin K. 2010, *Jewish Ways of Following Jesus*. Mohr Siebeck.
- Brooten, Bernadette J. 1982, *Women Leaders in the Ancient Synagogue*. Scholars Press.
- Brändle, Rudolf och Ekkehard W. Stegemann. 1998, *The Formation of the First "Christian Congregations" in Rome in the Context of the Jewish Congregations*. Sid 117-127 i Karl P. Donfried och Peter Richardson. *Judaism Christianity. Judaism and Christianity in First-Century Rome*. Eerdmans: Grand Rapids.
- Burtchaell, James Tunstead 1992, *From Synagogue to Church*. Cambridge.
- Campbell, William 2008, *Paul and the Creation of Christian Identity*. T&T Clark.
- Caragounis, Chrys 1998, 'From Obscurity to Prominence: The Development of the Roman Church between Romans and 1 Clement'. Sid 245-279 i Karl P. Donfried och Peter Richardson. *Judaism Christianity. Judaism and Christianity in First-Century Rome*. Eerdmans: Grand Rapids.
- Daube, David 1998, *The New Testament and Rabbinic Judaism*. Hendrickson.
- Das, A. Andrew. *Solving the Romans Debate*. Fortress, 2007.
- Davis, Leon Donald 1990, *The First Seven Ecumenical Councils*. Michael Glazier Inc.
- Donaldson Terence 2000, *Judaism and Gentiles (to 135 CE)*. Baylor University Press.

- Falk, Daniel K. 1987, 'Jewish Prayer Literature and the Jerusalem Church in Acts', s. 267-301 i Garnsey Peter och R Saller, *The Roman Empire. Economy, Society and Culture*. London.
- Garnsey Peter och R Saller 1987, *The Roman Empire. Economy, Society and Culture*. London.
- Gehring, Roger W. 2009, *House Church and Mission. The Importance of Household Structures in Early Christianity*. Hendrickson.
- Grant. Robert M. 1978, *Early Christian and Society*. London.
- Green, Michael 1970, *Evangelism in the Early Church*. Hodder&Stoughton.
- Hays, Richard B. 2002, *The Faith of Jesus Christ*. Eerdmans, Andra uppl.
- Hill, Craig C. 1992, *Hellenists and Hebrews*. Augsburg Press.
- Holmberg, Bengt 2013, 'Paulus och missionen – några aspekter', s. 111-125 i Anders Ekenberg m.fl red. *2000 år med Paulus*. Bibelakademiförlaget.
- Horell, David G. red. 2009, *After the First Urban Christians*. T&TClark.
- Instone-Brewer, David 2004, *Traditions of the Rabbis from the Era of the New Testament. Vol.1. Prayer and Agriculture*. Eerdmans, s. 158-161.
- Jeffers, James S. 1998, 'Jewish and Christian Families in first-century Rome', s. 128-150 i Donfried, Karl P och Peter Richardson. *Judaism Christianity. Judaism and Christianity in First-Century Rome*. Eerdmans: Grand Rapids.
- Lampe Peter 2003, *Christians at Rome in the two First Centuries. From Paul to Valentinus*. Fortress Press.
- Lane, William 1998, 'Social Perspectives on Roman Christianity during the Formative Years from Nero to Nerva: Romans, Hebrews, 1 Clement', s. 196-244 i Karl P. Donfried och Peter Richardson. *Judaism Christianity. Judaism and Christianity in First-Century Rome*. Eerdmans: Grand Rapids.
- Larsson, Edvin 1983, *Apostlagärningarna 1-12*. EFS-förlaget.
- Leon Harry 1960, *The Jews of Ancient Rome*. Hendrickson.
- Levinskaya, Irina 1996, *The Book of Acts in Its First Century Setting. Vol 5, Diaspora Setting*. Paternoster Press.
- Malherbe, Abraham 1983, *Social Aspects of Early Christianity*. Fortress Press. Andra uppl.

- Meeks Wayne 2009, s. 138-142 i Todd D. Still och David G. Horell red. *After the First Urban Christians*. T&TClark.
- Meyers, Eric M och James F. Strange 1981, *Archaeology, the Rabbis and Early Christianity*. SCM Press.
- Osiek, Carolyn, Margaret Y Macdonald 2005, *A Womans Place. House Churches in Earliest Christianity*. Fortress Press.
- Plummer, Robert L. 2006, *Paul's Understanding of the Church's Mission*. Wipf&Stock.
- Richardson, Peter 1998, 'Augustian-Era Synagogues in Rome', s. 17-29 i Karl P. Donfried och Peter Richardson. *Judaism Christianity. Judaism and Christianity in First-Century Rome*. Eerdmans: Grand Rapids.
- Richardson, Peter 2002, 'Building "an Association (Synodos)...and a Place of Their Own"', s. 36-56 i *Community Formation in the Early Church and the Church Today*. Richard N. Longenecker red. Hendrickson.
- Roland Allen 1962, *Missionary Methods: St. Paul's or Ours?* Eerdmans Publishing Co. (originalutgåva 1927).
- Runesson, Anders 2001, *The Origins of the Synagogue*. Almqvist & Wiksell, 2001.
- Safrai, Samuel och M. Stern 1987, *The Jewish People in the First Century*. Vol two. Fortress.
- Schnabel, Eckhard J. 2008, *Paul the Missionary, Realities, Strategies and Methods*. IVP.
- Schürer, Emil. Rev. utg. av Geza Vermes 1986, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ*, vol. 3:1,1. T&T Clark.
- Ware, James P. 2011, *Paul and the Mission of the Church*. Baker.
- Watson, Francis 2007, *Paul. Judaism and the Gentiles*. Eerdmans.
- White, L. Michael 1996, *The Social Origins of Christian Architecture. Vol 1*. Trinity Press.
- Williams, Ritva 2006, *Stewarts, Prophets, Keepers of the Word*. Hendrickson.

Kapitel 2. Joel Halldorf: “En församling i varje stad”. Ideal för lokal församlingsverksamhet i 1900-talets svenska pingströrelse

Introduktion

Avsikten med detta kapitel är att studera ideal och modeller för Pingströrelsens verksamhet i städerna. Med det avses inte församlingars interna struktur – det vill säga äldstekår, diakonkår, styrelse och så vidare⁵² – utan frågan om man bör ha flera lokala församlingar i varje stad, eller om en församling med olika utposter är att föredra. Artikeln täcker utvecklingen under 1900-talet, från pingstväckelsens första år, via det ideal om en församling i varje stad som senare formulerades av Lewi Pethrus, och fram till de förändringar i fråga om ideal och modeller som skett under slutet av 1900-talet.

Slutsatserna av undersökningen är att det har funnits olika ideal och modeller i Pingströrelsen under 1900-talet, men att idealet ”en församling i varje stad” fick en särställning från omkring 1930-talet. Det var Lewi Pethrus som formulerade det, men bakom låg både konkreta historiska omständigheter och en specifik tidsanda. Under slutet av 1900-talet förändras idealen mot en större öppenhet för flera pingstförsamlingar i samma stad. Det sker på motsvarande sätt i dialog med såväl nya historiska omständigheter som en ny tidsanda.

Församlingsbildande i svensk frikyrklighet

Den täta gemenskapen av omvända kristna har uppfattats som centralt i både svensk och internationell väckelsetradition. På 1600-talet lanserade pietismens förgrundsgestalt Philipp Jakob Spener (1635–1705) *konventikeln* – små uppbyggelsemöten i hemmen.⁵³ I England blev klassmötena på motsvarande

52 Se t.ex. Björk 2007 eller Josefsson 2005, s. 99f för detta.

53 För en historia över väckelsens möten, se Halldorf 2015a.

sätt grundstommen i metodismen. Men varken Spener eller metodismens grundare John Wesley bildade församlingar. Deras modell var att organisera mindre kretsar av troende inom de existerande statskyrkoförsamlingarna. Denna modell övertogs av den svenska nyevangelismen och Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (EFS) på 1800-talet, även om de grupper som där bildades, och som ibland möttes regelbundet i bönhus, kunde ha en församlingsliknande karaktär, exempelvis med eget nattvardsfirande.⁵⁴

Det frikyrkliga församlingsbildandet inleddes med baptismen, som kom till Sverige i mitten av 1800-talet. Den första friförsamlingen var baptistförsamlingen i Vällersvik, bildad år 1848 av bland andra F O Nilsson (1809–1881).⁵⁵ År 1898, när Baptistsamfundet fyllde femtio år, fanns 564 församlingar med 39 000 medlemmar i Sverige.⁵⁶ Strax efter etableringen hade man dessutom fått sällskap av bland andra metodismen och Svenska Missionsförbundet som församlingsbildande svenska frikyrkor.

Enligt den baptistiska modellen var det möjligt, och inte ett hot mot enheten, att bilda flera församlingar i samma stad.⁵⁷ Predikan betraktades som det främsta missionsmedlet, och nya församlingar var ett sätt att öka antalet predikoplatser i en stad. Ett annat sätt att få flera predikoplatser för att nå ut var att forma utposter vid sidan om församlingens centrala verksamhet.

En annan frikyrklig modell företrädde vid slutet av 1800-talet av Helgelseförbundet. De betonade att man inte var något kyrkosamfund, vilket innebar att man varken bildade församlingar eller tillät församlingar att ansluta sig till förbundet. Endast enskilda personer kunde gå med, och då inte som ersättning för sitt lokala församlingsmedlemskap – oavsett om man var medlem i Svenska kyrkan, en baptistförsamling eller en missionsförsamling. Helgelseförbundet ville vara en överkonfessionell rörelse som inneslöt människor från olika samfund. Man ville inte bidra till ytterligare fragmentisering av kyrkokartan, utan förena kristna från olika samfund genom fokus på ett fördjupat kristet liv.⁵⁸

54 Se Walan 1964, s. 31–132 för församlingsfrågan inom nyevangelismen och spänningen mellan EFS och Svenska Missionsförbundet i detta avseende.

55 För de historiska omständigheterna kring detta och den tidiga baptismens ecklesiologi, se Fahlgren 2006, s. 81–120.

56 Åqvist 1998, s. 27.

57 Westin 1956, s. 177.

58 Se Halldorf 2012, s. 54–56, 162–173.

Pingstväckelsens första år: Den överkonfessionella perioden

Pingstväckelsen anlände till Sverige år 1906 och identifierade sig först som en samfundsöverskridande rörelse.⁵⁹ Man bildade inte egna församlingar, utan hade som ambition att förnya de som redan existerade. Pingstväckelsen antog med andra ord en överkonfessionell modell, lik den som kännetecknade Helgelseförbundet. Den första pingsttidningen *Glöd från altaret* betonade i denna anda att den var "skild [*sic*] från alla partier" och inte stod "på något speciellt samfunds sida" utan var till "för alla troende i de olika samfunden".⁶⁰ Den som sympatiserade med pingstväckelsen skulle därför inte bilda någon ny församling utan förbli "i den ställning vari Gud har kallat honom", som det hette med hänvisning till 1 Kor 7:17.⁶¹ Pingstväckelsen hade sin främsta spridning i Baptistsamfundet, Metodistkyrkan och Frälsningsarmén.⁶²

När pingstväckelsen påverkade en församling eller en stad kunde det emellertid leda till att det formades pingstbetonade bönegrupper inom en församling eller i anslutning till en eller flera församlingar. I dessa bönegrupper möttes människor som omfamnat pingstväckelsen, och hit kunde även de som var nyfikna på rörelsens budskap och praktiker söka sig. Redan år 1907 fanns sådana grupper i bland annat Göteborg, Skövde, Motala Verkstad och Sandviken.⁶³

Ibland ledde emellertid pingstväckelsens inflytande på en församling till spänningar mellan de som sympatiserade med budskapet och praktikerna och de som var skeptiska. Inom baptismen blev ibland konsekvensen att de pingstbetonade baptisterna gick ur den församling de tillhörde, och bildade en ny baptistförsamling, där pingstväckelsens uttryck och spiritualitet tilläts. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm bildades som en sådan pingstbetonad baptistförsamling år 1910, med namnet Stockholms sjunde baptistförsamling Filadelfia. Detta var möjligt på grund av att ordningen inom baptismen tillät eller till och med uppmuntrade flera baptistförsamlingar i samma stad. Pingstbetonade baptistförsamlingar bildades tidigt även i Göteborg, Luleå och Karlstad.

59 Se Alvarsson 2007 för pingstväckelsens etablering och första år i Sverige.

60 *Glöd från altaret 1* (1909), s. 1.

61 Alvarsson 2007, s. 30.

62 Se Gäreskog 2013 för metodismen och Gäreskog & Gäreskog 2010a för Frälsningsarmén.

63 Alvarsson 2007, s. 37f.

Församlingsbildande i den unga Pingströrelsen

I början av 1910-talet stod pingstväckelsen inför ett vägval: skulle man fortsätta vara en överkonfessionell rörelse eller bli en församlingsrörelse? När Filadelfiaförsamlingen i Stockholm uteslöts ur Baptistsamfundet år 1913 ledde det till att församlingslinjen stärktes. Man uppfattade att man inte längre fick plats inom baptismen. Dessutom utvecklades en ecklesiologi – idealet om den samfundsfria församlingen – som omöjliggjorde att man stod kvar i samfundet. Pingstväckelsen blev nu Pingströrelsen, en församlingsrörelse samlad bakom Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen.

Pethrus hade inte själv velat lämna Baptistsamfundet, men efter uteslutningen såg han fördelarna med att stå utanför, vilket kom till uttryck i hans samfundskritiska ecklesiologi. Han var skeptisk till formella samfundsorganisationer, och ville inte bygga upp en sådan struktur för Pingströrelsen.⁶⁴ Församlingar uppmanades istället följa Filadelfiaförsamlingen genom att ”gå ut i härlig frihet”, det vill säga gå ur det organiserade samfundet.⁶⁵ En del baptistförsamlingar gick över till Pingströrelsen, men det bildades också nya pingstförsamlingar. Detta skedde dels genom evangelisation, dels i anslutning till evangelisation som bedrivits av andra samfund, men som inte lett fram till ett församlingsbildande. Mest påtagligt var detta i relation till Helgelseförbundet, eftersom de fram till 1920-talet inte bildade egna församlingar. Här kunde Pingströrelsen erbjuda församlingsstruktur till löst sammansatta grupper, och på så sätt skörda vad helgelseevangelisterna sått.⁶⁶

Församlingar signalerade tillhörighet till Pingströrelsen genom knyta an till den rörelsestruktur som började ta form genom Filadelfiaförsamlingens verksamheter, exempelvis sångbok, bokförlag och evangelistutbildning. Ett sätt att som ny pingstförsamling markera pingstidentiteten var att rapportera till Filadelfiaförsamlingens tidning *Evangelii Härold*, som betraktades som Pingströrelsens tidning. Sålunda skrev Axel B. Lindgren i en rapport från Karlsborg:

64 Se Struble 2009 (1982) för läran om den samfundsfria församlingen inom Pingströrelsen. Se vidare Fahlgren 2006 och Davidsson 2012 för Pethrus ecklesiologi. För en analys som tar fasta på betydelsen av Pethrus romantiskt färgade idealism för hans tidiga ecklesiologi, se Halldorf 2015b. För skepsisen mot ”yttre former” i väckelsen generellt, se Halldorf 2014.

65 Se t.ex. Struble 2009 (1982), s. 14.

66 Se Samuelsson 1983, särskilt s. 128f för Helgelseförbundet som ”vägröjare” till Pingströrelsen.

På påskdagen ordnade vi oss till församling och hade dopförrättning och brödsbrytelse. Fyra själar följde Jesus i dopets grav. Tjänstemän blev tillsatta efter ordet. Tre andedöpta bröder blevo diakoner.⁶⁷

Det begrepp som användes för församlingsbildande var som synes "ordna". Ordet var inte slumpmässigt valt. En artikel i *Evangelii Härold* förklarade att man motsatte sig uttrycket "bilda församlingar" eftersom det gav intryck av att det var människan som skapade församlingarna. Så är det inte, menade författaren, utan församlingen är Guds verk och uppstår genom att Gud frälser människor. Människans uppgift är att ordna – ge yttre struktur åt – det som Gud skapat. Församlingen finns alltså innan den ordnas; ordnandet innebär att den blir en formell, strukturerad gemenskap.⁶⁸ Ordet har också med organisationen att göra, det vill säga: den lokala församlingen bör ha en viss *ordning*. Denna ordning hämtade man från Bibeln, som ansågs ge en mönsterbild som församlingen skulle följa i fråga om organisation och uppbyggnad.⁶⁹ Pethrus skriver exempelvis: "Och Herrens Jesu ord i Matt 18:17 förutsätter, att han, församlingens huvud, menade att församlingen skulle vara en ordnad, beslutsässig skara av hans efterföljare."⁷⁰ Utöver beslutsässiga och organisatoriska frågor ansågs det höra till denna bibliska ordning att alla i församlingen var frälsta och troendedöpta.⁷¹

Om allt som behövde ordnas inte fanns på plats var man tvungen att avvakta – så hade varit fallet i ovan nämnda Karlsborg, enligt en tidigare rapport från Lindgren: "De kunde dock ej ordna sig som en biblisk församling utan måste fortfara att vara endast en liten bönering, tills Gud annorlunda ledde det."⁷² Men detta var i januari, och i april tycks luckorna ha fyllts. Pethrus rapporterade själv från församlingsbildandet: "Vid brödsbrytelsen på söndag beslöts att alla som önskade vara med och ordna det, som fattades i fråga om en biblisk församling på platsen, skulle

67 *Evangelii Härold* 3 (1917), s. 67.

68 *Evangelii Härold* 7 (1921), s. 181. Jfr Josefsson 2005, s. 101: "Lokalförsamlingen uppstod inte när den ordnades; den var en del av en storhet som redan fanns."

69 Jfr Josefsson 2005, s. 98–102.

70 *Evangelii Härold* 2 (1916), s. 93. Jfr rapporten från Luleå i *Evangelii Härold* 3 (1917), s. 88: "Det är underbart att se, huru Guds församling växer i styrka både inåt och utåt, när den blir ordnad efter bibelns mönster."

71 *Evangelii Härold* 2 (1916), s. 94; *Evangelii Härold* 3 (1917), s. 41.

72 *Evangelii Härold* 3 (1917), s. 11.

samlas söndagen den 1 april.”⁷³ Ordnan­det av en församling innebar alltså att en gemenskap av troende antog en någorlunda komplex men, som man uppfattade det, biblisk organisation.

En sak som inte hörde till kraven för ordnan­det var att församlingen bestod av stora skaror medlemmar. Ofta var man ungefär ett tiotal.⁷⁴ En följd av detta var att många församlingar hade svårt att själva bekosta byggandet av sina lokaler och kapell, varför gemensamma insamlingar i *Evangelii Härold* var vanligt.⁷⁵

Sammanfattningsvis prioriterades församlingsbildandet i den gren av pingstväckelsen som efter 1913 blev Pingströrelsen och som uppfattade sig som en distinkt församlingsrörelsen, snarare än som en överkonfessionell väckelse.⁷⁶ Man “ordnade”, som man sade, samfundsfria församlingar med en tydlig ledningsstruktur, troendedöpta medlemmar och utrymme för Den helige Ande att verka.⁷⁷ De exakta omständigheterna kring församlings­bildandet varierade beroende på de lokala omständigheterna: ibland övergick en församling till Pingströrelsen, ibland bildades nytt baserat på ny eller äldre evangelisation.

Organisationen av församlingsverksamhet i en stad

Den unga Pingströrelsen hämtade mycket från baptis­men, inklusive prak­tiken att bilda flera församlingar i en och samma stad. Göteborg fick exempelvis i rask takt tre pingstförsamlingar: Salem 1914, Gilead 1919 och Smyrna 1922.⁷⁸ I Stockholm fick Filadelfiaförsamlingen snart sällskap av en församling på Södermalm. Den bildades hösten 1919, genom att ett trettio­tal medlemmar fick flyttningsbetyg från Filadelfiaförsamlingen för att bilda ny församling. Ingen konflikt tycks ha legat bakom, utan det var helt enkelt en tillämpning av den baptistiska ordningen som såg det som oproblem­atiskt med flera församlingar i samma stad. *Evangelii Härold*

73 *Evangelii Härold* 3(1917), s. 59. Min kursivering.

74 Nyberg Oskarsson 2007, s. 57.

75 *Evangelii Härold* 3(1917), s. 103; *Evangelii Härold* 4(1919), s. 39, 64, 106, 130, 190,

76 Ett exempel på att det prioriterades var att Pethrus ofta närvarande vid ordnan­det, som i exemplet med Karlsborg ovan. Se även Samuelsson 1983, s. 64. I synnerhet år 1916 sätter Pethrus av tid till att resa, besöka och även konsolidera församlingar runt om i Sverige. Jfr Alvarsson 2007, s. 41.

77 Josefsson 2005, s. 99.

78 Alvarsson 2007, s. 30.

rapporterade således positivt från bildandet av Södermalmsförsamlingen, som tog namnet Tabor:

Fredagen den 81 [*sic*– läs 18] oktober kl 7 e.m. bildades den nya församlingen på "Söder" i Stockholm. Något över trettio medlemmar anmälde sig till inträde. Herrens Ande vilade mäktigt över detta företag. [...] Vi innesluta den nybildade församlingen i de troende vännernas varma förböner, att Gud må få göra den till en fyrbåk i den mörka syndens natt, som omgiver den.⁷⁹

Församlingsbildandet skedde inte för de troendes gemenskap – då kunde de ju ha varit kvar i Filadelfiaförsamlingen, även om den började bli trångbodd i lokalerna på Uppsalagatan. Istället betonades det missionella perspektivet: den kristna närvaron i ett geografiskt område behövde stärkas, och Söderförsamlingen skulle bli en "fyrbåk" i mörkret. Att ha flera församlingar i en och samma stad var alltså, liksom i baptismen, ett sätt att försöka nå ut bättre och bredare i staden.

Ett annat sätt för en församling att nå ut var att organisera utpostverksamhet.⁸⁰ Utposter var lokaler eller samlingsplatser som en församling använde sig av utöver den centrala verksamheten i sin huvudkyrka. Huvudsyftet var evangelisation.⁸¹ Modellen var spridd i frikyrkorna i allmänhet, och utpostverksamhet var ett sätt för en stadsförsamling att ha verksamhet i flera stadsdelar, eller att nå ut till de delar av landsbygden där det inte fanns församlingar. Under första halvan av 1900-talet var bilen inte var mans egendom, och man kunde inte räkna med att oinitierade människor tog sig från hemmet till församlingen om avstånden var långa. Därför var utposterna ett sätt att bedriva verksamhet där de människor som man ville nå med evangeliet bodde, men där det inte fanns medlemsunderlag för en ny församling.⁸² En av de viktigaste utpostverksamheterna som

79 *Evangelii Härold* 5 (1919), s. 173. För antagandet av namnet Tabor, se *Evangelii Härold* 6 (1920), s. 32, 42.

80 Se Thörn 2014, s. 191–195 för en analys av utpostverksamheten knuten till Filadelfia Stockholm.

81 Jfr Pethrus i brev till Alfred Gustafsson 12.7.1929: "Våra möten på torgen äro mycket besökta. Vår nya "utpost" på Hötorget är till stor välsignelse. Vi ha fått bedja med flera, som gått förbi och ej vetat om våra möten men blivit gripna av Ordet, gått med till Filadelfia och lämnat sig åt Gud. Halleluja!"

82 Så motiverade exempelvis Ture Johansson i Linköping församlingens utpostverksamhet, se Gäreskog 2006, kap 3. Eriksson noterar att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm bedrev utpostverksamhet i områden där mycket få egna medlemmar bodde, se Eriksson 1994, s. 4.

församlingarna bedrev var söndagsskolverksamheten.⁸³ Med tiden, om utposterna växte och stabiliserades, kunde de ombildas till församlingar. De kallades då dotterförsamlingar till den moderförsamling som från början organiserat utposten.⁸⁴

Under andra halvan av 1900-talet växte befolkningen i förorter till Sveriges storstäder markant, och därmed även andelen församlingsmedlemmar som bodde i förorterna.⁸⁵ Nu kom utposterna allt mer att likna lokala församlingar, med egna kapell och söndagförmiddagsmöten. Vid det här laget var emellertid idealet om "en församling i varje stad" så etablerat att det inte blev aktuellt att ombilda dessa utposter till församlingar. Att de ändå fick en församlingsliknande karaktär uppfattades ibland som problematiskt, eftersom det ansågs kunna innebära att man satsade på "självständiga verksamheter med konsolidering i stället för evangelisation".⁸⁶ Under åren 1950–1970 hade Filadelfiaförsamlingen i Stockholm omkring ett trettiotal utposter.⁸⁷

“En församling i varje stad”

I januari 1934 skrev Baptistsamfundets missionsföreståndare Hjalmar Danielsson en artikel i *Svenska Morgonbladet* där han varnade för "jätteförsamlingar".⁸⁸ Danielssons argument var att medlemmarna lätt blev anonyma i stora församlingar, och att det därför inte var någon "framsynt missionspolitik" att hålla sig med sådana.⁸⁹ En församling borde enligt Danielsson därför inte ha mer än 2 000 medlemmar.

Eftersom Filadelfiaförsamlingen vid denna tid var den enda frikyrkoförsamling som överskred detta antal – man hade 5 000 medlemmar – uppfattade Pethrus artikeln som ett angrepp på sin församling. Han bemötte den i *Evangelii Härold*, i en artikel där han försvarade stora församlingar.

83 Jfr Thörn 2014, s. 192: "Med tiden fick barnverksamheten i praktiken bära den utåtriktade funktionen."

84 Sundstedt 1972, s. 219; Stävare 2007, s. 106; Eriksson 1994, s. 5.

85 Thörn 2014, s. 194.

86 Citerat i Thörn 2014, s. 195. (Citatet är hämtat från "Filadelfiaförsamlingens Årsberättelse" år 1965.)

87 Thörn 2014, s. 193f.

88 Framväxten av denna modell hos Pethrus har tidigare studerats av Tommy Davidsson i dennes avhandling, se Davidsson 2012, s. 151–161.

89 *Svenska Morgonbladet* 45 (1934), 19.9.1934.

Innan redogörelse för Pethrus argumentation i denna fråga är det nödvändigt att säga något om de historiska omständigheter som utgör bakgrunden till Pethrus resonemang om den lokala församlingen.

Att Pingströrelsen valde att bli en församlingsrörelse utan officiell samfundsstruktur innebar inte att man avsåg sig de funktioner som i andra frikyrkor sköttes av samfundet. Även i Pingströrelsen fanns årliga mötesplatser, utbildning, viss samordning av mission, utgivning av tidning, sångbok, böcker och så vidare. Pingströrelsens hållning var, för att citera Bertil Carlsson, "Nej till samfund – ja till funktionerna".⁹⁰ Verksamheterna skulle dock inte organiseras ovanför eller ens vid sidan om församlingarna, utan i de lokala församlingarna. I slutändan blev Filadelfiaförsamlingen i Stockholm bärare av de flesta nationella funktionerna. Församlingen fungerade med andra ord som samfundsorganisation för rörelsen. Detta innebar att församlingen drev en stor verksamhet, vilket i sin tur krävde stora resurser. Att man år 1930 invigde den nya Rörstrandskyrkan, då Skandinaviens största kyrkolokal med 3 000 sittplatser, minskade inte resursbehovet.

Kring år 1930 uppstod också spänningar i Stockholm mellan Filadelfiaförsamlingen och församlingen på Södermalm. Taborförsamlingen bildades som ovan noterats år 1919, och då med Filadelfiaförsamlingens välsignelse. Några år senare, år 1924, skapades missionsrådet *Svenska Fria Missionen* (SFM) för att samordna och organisera den svenska pingstmissionen. Ledare för rådet blev A P Franklin. Även detta skedde med Pethrus aktiva stöd. År 1928 flyttades missionärsutbildningen Fria Bibelinstitutet, med Rikard Fris som föreståndare, till Stockholm – en utbildning som Pethrus medverkade i som lärare. Pethrus hade alltså stöttat alla dessa initiativ separat, men i juni 1929 hände något som fick honom att vända sig mot dem. Då gick Taborförsamlingen samman med en annan mindre pingstförsamling i Stockholm, Smyrna, och bildade Södermalms Fria Församling. Till pastor kallades Ivar Claesson, den som tillsammans med Fris och Franklin satt som ledamot i SFM. Strax innan hade SFM dessutom ordnat fasta lokaler åt både sig och Fria Bibelinstitutet. Pethrus tolkade händelserna som en konsolidering som ledde till formandet av en starkt "treenighet" bestående av SFM, Fria Bibelinstitutet och Södermalms Fria Församling.⁹¹ Enligt vad Franklin berättar ska Pethrus ha ringt honom

90 Carlsson 2008 (1974), s. 71f.

91 För en utförligare beskrivning av denna historia, se Halldorf 2007, s. 84–105; Nyberg Oskarsson 2007, s. 64–85; Gäreskog & Gäreskog 2010b.

och sagt: "Här har jag i sexton, sjutton år upparbetat en verksamhet, och nu styra ni till med ett konkurrens-företag ."92

Franklin är part i målet och orden från hans privata samtal med Pethrus kan naturligtvis inte bekräftas av andra källor. Men "konkurrens" är en term som Pethrus använder i andra sammanhang i anslutning till konflikten.⁹³ Det perspektivet skulle också förklara varför Pethrus reagerar mot just samordningen av de tre institutionerna, när han tidigare stöttat dem var och en separat. Genom samgåendet skapas något som är starkt nog att hota – det vill säga konkurrera med – Filadelfiaförsamlingen. Dessutom är konkurrens en term som fångar något av Pethrus belägenhet vid den här tiden. Han är föreståndare för en församling som bär en rad nationella funktioner inom Pingströrelsen, vilket kräver både numerära och ekonomiska resurser. Om andra församlingar expanderar riskerar de dra folk från Filadelfiaförsamlingen, vilket skulle dränera dess resurser. Den omfattande och krävande verksamheten gör det i någon mening logiskt för Pethrus att betrakta andra stockholmsförsamlingar som konkurrenter.

När Pethrus bemöter Danielssons artikel om jätteförsamlingar inleder han sin argumentation med att ta upp just frågan om ekonomi och verksamhet:

Vad det sedan gäller det praktiska användandet av missionsmedel, så kunde oändligt mycket sparas, om de kristna ville ena sig i stora församlingar i stället för att splittra upp sig, som man nu är så benägen att göra.⁹⁴

Filadelfiaförsamlingen kan klara sig på fyra avlönade pastorer, medan tio församlingar med 500 medlemmar var skulle kräva tjugo pastorer – och därtill många fler byggnader, vaktmästare och så vidare. Dessutom, fortsätter han, blir "resurserna på allt sätt större" i en stor verksamhet – exempelvis mötenas storlek och musikens kvalitet. Efter en utförlig pragmatisk argumentation för stora församlingar går Pethrus vidare till exegesen, och hävdar att idén om flera församlingar i samma stad är "fullkomligt främmande för bibeln". I Nya testamentet, menar Pethrus,

92 Citerat i Gäreskog & Gäreskog 2010b, s 93. Citatet kommer från A P Franklin, *Schismen inom Pingströrelsen* (1930), s. 8.

93 Han använder ordet "konkurrenten" om Södermalmsförsamlingens tidning *Missionsfacklan*, se *Evangelii Härold 17* (1931), s. 782 och i ett brev till Fris från år 1928 hade han uppmärksammat risken för ett konkurrensförhållande om gåvor mellan SFM och sin egen församling, se Gäreskog & Gäreskog 2010b, s. 66, 232.

94 *Evangelii Härold 20* (1934), s. 111.

talas det genomgående i ental om församlingen i Rom, Korinth och så vidare.⁹⁵ Pethrus argumenterar alltså för jätteförsamlingar genom att hävda att en stor församling är mer effektiv än många små, och tillfogar därefter synpunkten att den bibliska modellen är att varje stad ska rymma endast en församling.

Den konflikt som rått mellan Filadelfia och Södermalm sedan Franklinstriden hade bilagts just år 1934, och en del verkar ha antagit att slutsatsen av Pethrus artikel var att de två nu skulle gå samma. Men Pethrus försäkrade i en senare artikel att det inte fanns några sådana planer. Det var inte nödvändigt, förklarade han, eftersom Filadelfiaförsamlingen för närvarande var tillräckligt stor för sina lokaler, och Stockholm dessutom så stort att "Söder och Norr... äro från verksamhetssynpunkt sett att betrakta som två olika städer".⁹⁶ Detta visar att frågan om en församling i varje stad i början av trettioalet främst var en pragmatisk fråga för Pethrus.

I början av 1940-talet kom han emellertid tillbaka till den, och nu fick den teologiska aspekten större vikt. Men även denna gång fanns dock en kyrkopolitisk bakgrund, men nu handlade det om relationen till en annan församling. Östermalms Fria Församling hade bildats år 1936 genom en utbrytning ur en av Stockholms baptistförsamlingar och blivit en del av Pingströrelsen. Omkring år 1940 började emellertid påtryckningar för att församlingen skulle gå upp i Filadelfia.⁹⁷ Pethrus artikel med rubriken "Den nytestamentliga enhetstanken" i *Evangelii Härold* var en del av detta. Här är argumentationen från början teologisk, med de kristnas enhet som utgångspunkt.⁹⁸

Pethrus menade att förekomsten av flera församlingar i samma stad var ett tecken på oenighet och splittring mellan de kristna. Ur frikyrkohistoriskt perspektiv är hans analys tveksam, eftersom flera församlingar i samma stad var en etablerad modell inom exempelvis baptismen. Pethrus historie-skrivning tycks snarare formad av de lokala spänningarna i Stockholm. För att man ska kunna tala om kristen enhet, fortsatte Pethrus, räcker det inte med andlig sammanhållning. Enheten måste ha en yttre form. Denna argumentation går rakt emot vad Pethrus skrev i *De kristnas enbet* från 1919. Där hävdade han att enheten mellan de kristna inte handlade om "den

95 Om församlingsbildanden i NT, se Göran Lennartsson, kapitel 1 i denna skrift.

96 *Evangelii Härold* 20(1934), s. 908.

97 Se t.ex. Halldorf 2007, s. 151–159 för denna historia.

98 *Evangelii Härold* 27(1941), s. 68–70.

yttre enheten”, utan istället var en inre, andlig enhet – en enhet som uppnås genom “gemenskap med Kristus”.⁹⁹ Men nu, år 1941, är perspektivet det omvända. Pethrus hävdar nu att den inre, andliga enheten måste motsvaras av en yttre, konkret enhet:

Men här [i Johannes 17:22] står det, att Kristi lärjungar skola vara fullkomligt förenade till ett. Och man kan väl inte säga, att de kristna äro fullkomligt förenade till ett, om de äro ett i anden men i yttre avseenden äro splittrade.¹⁰⁰

Denna yttre enhet ska enligt Pethrus givetvis inte ha formen av ett samfund eller en övergripande ekumenisk organisation. Den form som Pethrus förordar är som alltid den lokala församlingen. Kristen enhet innebär med andra ord att alla kristna i en stad ingår i en och samma lokala församling. Detta innebär inte, fortsätter Pethrus i en andra artikel på temat, att församlingen möts på endast ett ställe. Man kan ha flera predikoplatser och samlingslokaler. Det som är avgörande är ”att det finns en central ledning för det hela”.¹⁰¹

Efter att ha grundat argumentet i denna enhetsvision, går Pethrus vidare till de pragmatiska aspekterna. Utöver att upprepa argumenten om kostnadseffektivitet tillkommer ett nytt perspektiv, relaterat till hans syn på församlingen som en gemenskap som driver verksamheter. Församlingen ska inte bara hålla sig med en lokal och en predikant, utan också kunna satsa på projekt. Detta kräver stora resurser, vilket nu blir ett av Pethrus centrala, pragmatiska argument. Det är bättre att koncentrera resurserna till en stor församling än att sprida ut dem på många små, för då får man en församling som verkligen kan göra något.

Vad gäller slagkraften utåt, har det sin väldiga betydelse att vara en stor skara. Antag, att vi äro en liten församling om 200 à 300 medlemmar. Vi kunna fatta beslut och sätta in alla våra krafter. Men vad orka vi? Vad kunna vi uträtta? Hur annorlunda med en församling om 6000 medlemmar. Är den enig om en sak, så kan de på samma kväll både besluta och insamla ett betydande offer. Om hela denna skara förenar sig om en andlig uppgift – vilka resultat! Det är roligt att vara föreståndare i en sådan församling. När den sätter sig i rörelse utvecklar den kraft. En smågrupp däremot gör inte mycket intryck i det samhälle den är verksam. – 6000 medlemmar!

99 Pethrus 1958:4 (*De kristnas enhet*), s. 150.

100 *Evangelii Härold* 27(1941), s. 68.

101 *Evangelii Härold* 27(1941), s. 94.

Nej, det är inte alls för stort. Det är bara små smulor av vad det borde vara. En församling i Stockholm om 15000 à 20000 personer, det är vad som skulle behövas.¹⁰²

Pethrus betoning av stora församlingar är en följd av hans vision av församlingen som en samhällsaktör.¹⁰³ Att vara en församling som verkligen kan sätta avtryck i storstaden kräver resurser. Församlingens mission sker inte enbart genom predikan, utan genom projekt, initiativ och insatser av olika slag. Ju större desto bättre, tycks det – en stor och stark församling kan ”uträtta något [som] imponerar på världen”.¹⁰⁴ Pethrus återkommer till samma tanke i sina memoarer:

Då jag såg på vår egen verksamhet, förstod jag, att i den enhet vi hade låg en ovärderlig styrka. Vi kunde påtaga oss stora, svårösta och ekonomiskt krävande uppgifter, som vi aldrig skulle kunna tänkt på, om vi splittrat upp oss i flera olika församlingar.¹⁰⁵

Det är också så verksamheten i Stockholm formas under andra hälften av 1900-talet: en gemensam församling med en central ledning, och under denna många utposter där församlingsliknande verksamhet bedrivs. Danielssons kritik från 1934 var att en stor församling skapar anonymitet, men det menar Pethrus att man kan lösa genom att organisera böneringar och husmöten i församlingen, där medlemmarna kan ta vara på varandra, och dessutom vägleds av en böneringsledare.

Hittills har Pethrus argumentation för principen om en församling i varje stad i huvudsak utgått från hans erfarenheter och situation i Stockholm. Men i några artiklar i *Dagen* år 1953 förklarar han vilken betydelse denna modell har för rörelsen i stort. Här beskriver han den tidiga kyrkan som ett nätverk där församlingarna i regionernas stora städer fungerade som noder och stöttepelare genom sin omfattande verksamhet: “Utan någon yttre organisation höll de [första kristna] samman omkring den större och starkare verksamheten i rikets och provinsernas huvudstäder.”¹⁰⁶ Det är

102 *Evangelii Härold* 27(1941), s. 95.

103 Jfr Davidsson, som benämner Pethrus vision av församlingen under åren 1934–1958 som “*The Church as an agent of expansion and social transformation*”, Davidsson 2012, s. 124ff.

104 *Evangelii Härold* 27(1941), s. 95.

105 Pethrus 1955, s. 143.

106 *Dagen* 26.9.1953; se även *Den kristne 14* (1957), s. 161f, som är en omtryckning av samma text.

med andra ord inte bara av betydelse att Stockholm har en stor och stark församling på grund av det ansvar man har för den gemensamma, nationella verksamheten. Det är också viktigt att de större städerna har starka pingstförsamlingar, så att de kan fungera som stöttepelare i sin region. Det som växer fram är i princip ett episkopalt system, där pingstförsamlingarna i de största städerna fungerar som biskopssäten, medan ärkebiskopsstolen finns i Filadelfia. Vilka församlingar som förväntas ta detta regionella ansvar återspeglas i sammansättning av Pingstförsamlingarnas vigselnämnd, som bildas år 1952: det gäller de största pingstförsamlingarna i Stockholm, Malmö, Karlskrona, Jönköping, Göteborg, Norrköping, Örebro, Gävle, Örnsköldsvik, Östersund, Boden.¹⁰⁷

Spänningar i enhetsidealets efterföljd

Idealet om en församling i varje stad präglade Pingströrelsen under andra hälften av 1900-talet, men ledde också till spänningar och konflikter, inte minst i Stockholm.

År 1941 förenades Östermalms Fria Församling med Filadelfia, helt i enlighet med Pethrus ideal. Men år 1944 sprack enheten och Östermalm lämnade och återbildade sin församling. Församlingen, som senare fick namnet City Pingstförsamling, levde sedan i ett spänt förhållande till Filadelfia – i synnerhet efter att man år 1948 mottagit Sven Lidman som medlem efter dennes uteslutning ur Filadelfia.

Pethrus varnade i sina memoarer för en utveckling där utposter bildade egna församlingar. Detta skulle försvaga den centrala verksamheten och därmed missionen: "Pingstvännerna har hittills [...] haft stora församlingar med utposter. Men i den mån utposterna blir självständiga verksamheter, inträder här samma fara."¹⁰⁸ När Filadelfiaförsamlingens utpost i Järfälla år 1974, under ledning av Kjell Sjöberg, ville bilda en egen församling ledde detta till en konflikt med moderförsamlingen. Gruppen i Järfälla ville vara en lokal församling i denna expanderande förort, som de upplevde som ett eget lokalsamhälle snarare än som en del av Stockholm. Men denna vision krockade dels med Pethrus syn på enhet, dels med behovet av resurser i Filadelfiaförsamlingens centrala verksamhet. Ett av argumenten för utposter hade varit att de var evangeliserande snarare än konsoliderande, men Järfälla-gruppen argumenterade tvärtom att man ville bli församling så att man kunde

107 Carlsson 2008 (1974), s. 65f.

108 Pethrus 1956, s. 151.

lägga all sin kraft och sina resurser på att evangelisera där man bodde.¹⁰⁹ Att man var en utpost till Filadelfiaförsamlingen i centrala Stockholm innebar att man inte kunde bedriva verksamhet i den grad man önskade i Järfälla, eftersom man behövde lägga tid och pengar på att resa in till Filadelfia med jämna mellanrum. Samtidigt upplevde man också ett behov av konsolidering av gruppen, eftersom man menade att den växande lokala gemenskapen krävde "stadigare undervisning och ett lokalt andligt ledarskap".¹¹⁰ I slutändan bildades ändå församlingen, som idag har namnet Aspnäskyrkan, men förhållandet till Filadelfia förblev spänt under hela 1970-talet.

När Karisma Center bildades i Stockholm år 1996 motiverades det inte med ett geografiskt avstånd till Filadelfiaförsamlingen. Grundarna Thomas Ardenfors och Sven Almkvist menade istället att nyplanteringar hade ett egenvärde: "Vi tror att självständiga nyplanterade församlingar är en nyckel till väckelsen" sa de med hänvisning till *church growth*-rörelsen och Peter Wagner.¹¹¹ De ville organisera församlingen på ett annat sätt än vad som varit gängse i Pingströrelsen, och menade att nya församlingar behövdes för att pröva nya koncept och modeller. Karisma valde en struktur med "cellen" – den lilla gruppen som möts i hemmet – i centrum, kompletterad av "celebration", den stora samlings på söndagen.¹¹² Almkvist jämförde denna med den vanliga strukturen i Pingströrelsen och menade att "Det är två helt skilda sätt att bygga församling".¹¹³ Med Karisma sker alltså inte, som i fallet med Järfälla, en geografisk breddning av den kristna närvaron i Stockholm, utan det handlar istället om en breddning av metoder och sätt att vara församling.

Kritiken mot bildandet av Karisma var massivt i Pingströrelsen.¹¹⁴ Owe Lindeskär, föreståndare i Filadelfiaförsamlingen, erbjöd Ardenfors och Almkvist att få utrymme för sin vision inom Filadelfiaförsamlingen

109 Hultström 1984, s. 3

110 Harry Edström, ordförande i församlingen, i Adaktusson 1984, s. 4.

111 *Trons Värld* nr 22/1995, s. 8 ("Ny pingstförsamling i Stockholms city"). Jfr Petrus nr 49/1995, "Andras åsikter hindrar inte ny församling": "De är övertygande om att en ny församling behövs, att själva poängen ligger i att man startar något nytt."

112 Se *Trons Värld* nr 22/1995, s. 8 ("Ny pingstförsamling i Stockholms city"). Jfr även Dagen 6.12.1995, s. 8 ("Almkvist-Ardenfors är välkomna med sin vision inom Filadelfia Stockholm"), där Almkvist citeras: "Är det så att vi [i den svenska Pingströrelsen] har byggt färdigt nu och alla nya ska gå in i det som redan är byggt?"

113 *Kyrkans tidning* 7/1996, s. 9 ("Pingstförsamling möts med skepsis").

114 Wahlström 2007, s. 347.

istället.¹¹⁵ Pastor Sten-Gunnar Hedin uppmanade på samma sätt Karisma att ansluta sig till Filadelfiaförsamlingen, för att inte "stå utanför det ledarskap vi formar för Storstockholm".¹¹⁶ Dessa förslag avisades dock.¹¹⁷ Pingstpastorn och författaren Tomas Sjödin reagerade på att initiativet skedde privat, utan att ha förankrats tillräckligt, varken i Pingströrelsen nationellt eller i Stockholm. Det gjorde, menade han, att den nya församlingen stod utan både mentorskap och vägledning: "jag frågar mig: Vem eller vilka svarar ni inför? Hur ser det bibliska underordnandet ut i ert fall?"¹¹⁸

Diskussionerna visar hur frånvaron av en formell samfundsorganisation i Pingströrelsen gjorde det svårt att bilda nya församlingar. För det första finns det en oklarhet när det gäller var makten i Pingströrelsen finns efter Lewi Pethrus bortgång. Vilket är rätta forumet där nya initiativ av detta slag förankras? Ardenfors och Almkvist anklagas för att inte ha samrått tillräckligt, men kontrar med att de konsulterat och fått stöd av ett nätverk bestående av ett trettiotal unga predikanter.¹¹⁹ Samma stöd har de inte fått i sina förberedande samtal med andra pingstpastorer, men angående det kommenterar de: "det avgörande får inte vara 'vad säger bröderna?' utan 'vad säger Gud?'"¹²⁰ Förväntan i Pingströrelsen tycks vara att vägen framåt går via en informell process som kulminerar i bred konsensus till stöd för en församlingsplantering. Men denna process är inte transparent och kan uppfattas som godtycklig.

Redan under diskussionerna kring bildandet av Karisma år 1996 kommenterar en insändarskribent att frånvaron av legitima maktstrukturer och officiella samtalsforum försvårat processen. Konflikten kunde ha undvikits om Pingströrelsen haft ett formellt samfund:

115 *Dagen* 6.12.1995, s. 8 ("Almkvist-Ardenfors är välkomna med sin vision inom Filadelfia Stockholm").

116 *Dagen*, 2.1.2008, "Dokument Karisma, Del 1: 'För att bygga Guds verk krävs en stark ekonomi'".

117 *Trons Värld* nr 22/1995, s. 8 ("Ny pingstförsamling i Stockholms city").

118 *Dagen*, 6.3.1996, "Välsignelse eller söndring – attityden avgörande".

119 *Dagen* 6.12.1995, "Tala klartext om ny pingstförsamling"; se även *Budbäraren*, 25.1.1996, s. 5 ("Ny pingstförsamling väcker dubbla reaktioner").

120 *Trons Värld* nr 22/1995, s. 8 ("Har ni frågat bröderna om lov?").

Den nya församlingsbildningen i Stockholm understryker på nytt behovet av ett för församlingarna gemensamt forum för diskussion och beslut motsvarande det som finns i frikyrkosamfundet.¹²¹

När den informella ordningen utmanas av de två grundarna uppfattades deras handlande som något som splittrade Pingströrelsen, inte minst eftersom de utmanade "doktrinen" om en församling i varje stad.¹²² Detta pekar mot nästa svårighet knuten till frånvaron av samfundorganisation, nämligen att bevara enheten inom rörelsen då nya församlingar bildas. För Pethrus var den lokala församlingen den enda möjliga ecklesiala organisationen, och för honom gestaltades enhet i den lokala församlingen. Att bilda en ny församling innebar då per definition att man gick splittringens väg. Ardenfors och Almkvist försöker betyga sin lojalitet mot Pingströrelsen genom att hänvisa till att de kommer att vara en pingstförsamling, och att man kommer möta Pingströrelsens gemensamma företag i församlingens foajé, men detta anses inte tillräckligt.¹²³ När Pingströrelsen bildat samfund finns emellertid en överlokal ecklesial organisation som binder samman församlingarna. En nybildad församling kan svårligen anklagas för att splittra Pingströrelsen om man väljer att bli en del av Pingst - fria församlingar i samverkan.

Analys: Ny mission i en ny tid

Pethrus formulering och lansering av modellen en församling i varje stad bör förstås mot bakgrund av specifika historiska omständigheter i Pingströrelsen. Hit hör framför allt frånvaron av en officiell samfundsstruktur i en rörelse som ändå ville ha samfundets funktioner. Lösningen blev en stark central församling som kunde bära den gemensamma verksamheten. Utifrån en sådan modell blev andra församlingar i Stockholm konkurrenter. När Pethrus från 1940-talet utvecklar en missionsstrategi där stora projekt står i centrum blir behovet av starka församlingar än viktigare. Församlingarna ska vara en aktör i den stad där de verkar och forma civilsamhället, och detta kräver att resurserna koncentreras.

121 *Dagen*, 6.12.1995 ("Tala klartext om ny pingstförsamling")

122 Se t.ex. *Trons Värld*, 8.12.1995, s. 9 ("Har ni frågat bröderna om lov?")

123 *Dagen* 2.12.1995, "Ardenfors-Almkvist bildar ny pingstförsamling i Storstockholm": "Vår dröm är att det i foajén till vår lokal, förutom *Dagen* och alla de gemensamma företagen, ska finnas en presentation: Det här är våra syskon i Stockholm."

Pethrus modell återspeglar inte enbart konkreta historiska omständigheter, utan också en tidsanda. Modellen är barn av en modernistisk tilltro till social ingenjörskonst samt dess idealisering av storlek, styrka och professionalisering. Därför förordas stora församlingar som genom projekt och initiativ formar sin omgivning. I slutet av 1900-talet förändras så väl de historiska omständigheterna som tidsandan, och med det även Pingströrelsen.

När Passion Church, som senare blev Hillsong Church Stockholm, bildades år 2006 skedde det utan större diskussioner. Detta är ett tecken på att modellen med en församling i varje stad förlorade sin status inom Pingströrelsen i början av 2000-talet. Den viktigaste historiska omständigheten som möjliggjorde detta var att Pingströrelsen numera hade en officiell samfundsstruktur som kunde bära gemensamma verksamheter. Detta minskade behovet av stora och resursstarka församlingar, och därmed känslan av att nyetablerade församlingar konkurrerade med de redan existerande. Dessutom innebar gemenskapen i samfundet att flera pingstförsamlingar i en stad svårigen kunde uppfattas som splittring. Enheten uttrycks nu genom gemenskap inom samfundet, inte genom att man hör samman i en och samma lokalförsamling.

Förändringen kan också förstås i relation till den nya tidsandan. I ett postmodernt kulturklimat prioriteras inte storlek, professionalitet och projekt. Här är centrala värden snarare relationer, autenticitet och mångfald. Pethrus ville ha en stor verksamhet som kunde imponera på icke-troende. I postmoderniteten är autenticitet viktigare än professionalitet, och en församling med stor verksamhet riskerar att uppfattas som kommersialiserad och väloljad på ett sätt som väcker misstänksamhet.

Dessa faktorer formar ett nytt tänkande kring missionen. Hos Pethrus är de två centrala medlen för att nå människor en imponerande verksamhet och stora (väckelse)möten. Stora möten har flera fördelar, skriver han: den nyfikne kan "försvinna bland mängden", församlingen kan hålla högre kvalitet på sång och musik och dessutom: "vilken betydelse har icke den inspiration, som ligger i de stora mötena". Inget av detta är helt irrelevant på 2000-talet – exempelvis skulle Hillsongs framgångar i Stockholm kunna analyseras utifrån liknande faktorer: professionalitet i fråga om sång och musik, och en imponerande samling människor. Men generellt arrangerar allt färre församlingar idag utåtriktade massmöten, och för många är mindre, relationsinriktade grupper ett viktigare medel för evangelisation. Hit hör exempelvis bullgerilla, cellgrupper, alfaarbete och pannkakskyrka. Små församlingar kan uppfattas ha en fördel genom att de präglas av en tät

gemenskap där alla känner alla. Inom huskyrkorörelsen är detta idealet: församlingen ska inte vara större än att hela skaran kan rymmas i ett hem och exempelvis äta tillsammans. Återigen syns ett mönster där de modernistiska värden som Pethrus företräder – storlek, professionalitet – får konkurrens med postmodernitetens mjukare värden.

Det är också talande att profilering från 1990-talet kan uppges som argument för att bilda en ny församling, det vill säga inte bara geografisk spridning eller behovet av en mindre, tätare gemenskap. Detta återspeglar skiftet från modernistisk entydighet till postmodern mångfald. Mångfalden av pentekostala spiritualiteter har också blivit uppenbar genom globaliseringen och närvaron av olika internationella grenar av pentekostalismen i Sverige. Utifrån en postmodern förståelse av verkligheten, där man är tveksam till en dominerande metaberättelse och i stället vill bejaka många lokala berättelser, blir denna mångfald naturlig. Det är också rimligt att dra slutsatsen att en sådan mångfald måste motsvaras av en mångfald av församlingar med olika profiler. Det vill säga, att den mångfald som kännetecknar samhället – i synnerhet 2000-talets megastäder – bäst fångas upp i många församlingar med olika profiler.

En slutlig faktor som formar Pingströrelsens missionsstrategi för 2000-talet, med en öppenhet för flera församlingar i samma stad, är sekulariseringen inklusive Pingströrelsens numerära tillbakagång. Det blir svårare att protestera mot att nya initiativ tas när kurvorna pekar nedåt.¹²⁴

Sammanfattning

Pingströrelsen växte fram ur baptismen, och bejakade från början den modell som rådde där, med flera församlingar i samma stad. Från 1930-talet började Pethrus emellertid argumentera för modellen en församling i varje stad. Bakom detta låg några specifika historiska omständigheter. Pingströrelsen hade valt att inte organisera ett samfund, varför samfundets funktioner behövde förläggas till en församling – närmare bestämt Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Detta krävde stora ekonomiska och numerära resurser, och det pressade läget gjorde att Pethrus kom att uppfatta andra stockholmsförsamlingar som konkurrenter. Pethrus såg även en stor verksamhet och imponerande projekt som ett viktigt missionsmedel i storstaden, vilket ytterligare förstärkte betydelsen av stora församlingar dit resurserna kunde koncentreras.

124 Detta fördes fram av Sverre Larsson som argument redan då Karisma bildades *Dagen* 13.3.1996, s. 3 (“Nya församlingar inte alltid söndring”)

När Pingströrelsen bildade samfund i slutet av 1900-talet blev de gemensamma verksamheterna inte längre enskilda församlingars verksamhet. Det blev också lättare att ha flera pingstförsamlingar i en stad eftersom enhet numera inte manifesterades genom att man var en och samma församling, utan genom att man tillhörde samma samfund. I början av 2000-talet tycks modellen med en församling i varje stad ha förlorat sin relevans i rörelsen.

Förändringen reflekterar också en ny tidsanda, ett skifte från modernism till postmodernism. 1900-talets modernism präglades av en tilltro till styrka, professionalitet, stora projekt och social ingenjörskonst. I 2000-talets postmodernism är snarare relationer och autenticitet centrala värden. Storleken får mindre betydelse. En mindre församling kan till och med uppfattas som fördelaktig eftersom relationerna i församlingen blir tätare. Den främsta vägen in i en församling är inte längre utåtriktade massmöten, utan personliga relationer via verksamheter som alfakurser och bullgerilla.

Slutsatserna av undersökningen är att det har funnits olika ideal och modeller i rörelsen under 1900-talet, även om idealet "en församling i varje stad" haft en särställning från 1930-talet. Det var Lewi Pethrus som formulerade detta ideal, men bakom det låg både konkreta historiska omständigheter och en specifik tidsanda. Den förändring som kan ses i senare tid mot en större öppenhet för etableringen av flera pingstförsamlingar i samma stad sker på motsvarande sätt i dialog med nya historiska omständigheter och en ny tidsanda.

Referenser

Tidningar och tidskrifter

Budbäraren, 1996.

Dagen, 1953, 1995, 1996, 2008.

Den kristne, 1957.

Evangelii Härold, 1916, 1917, 1919–1921, 1931, 1934, 1941.

Glöd från altaret, 1909.

Kyrkans tidning, 1996.

Petrus, 1995.

Svenska Morgonbladet, 1934.

Trons Värld, 1995.

Litteratur

Adaktusson, Hans 1984, "Kjell o Harry ser tillbaka" i *Kontakten med Järfälla Pingstförsamling. Järfälla Pingstförsamling 1974–1984*.

Alvarsson, Jan-Åke 2007, "Pingstväckelsens etablering i Sverige" i Waern et al (reds.), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.

Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos.

Björk, Annica 2007, "Ledarskap och ledarsyn i den fria församlingen" i Waern et al (reds.), *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.

Carlsson, Bertil 2008 (1974), *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

Fahlgren, Sune 2006, *Predikantskap och församling. Sex fallstudier av en ecklesial baspraktik inom svensk frikyrklighet fram till 1960-talet*. Örebro: ÖTHrapport.

Gäreskog, Marianne & Roland Gäreskog 2010a, *Sprängbataljonen. En tidig pingströrelse*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

- Gäreskog, Marianne & Roland Gäreskog 2010b, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Gäreskog, Roland 2013, *Pingstväckelsen inom Metodistkyrkan i Sverige åren 1907–1922*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Halldorf, Joel 2007, *Lewis brev. Urval ur Lewi Pethrus korrespondens*. Örebro: Libris.
- Halldorf, Joel 2012, *Av denna världen? Emil Gustafson, moderniteten och den evangelikala väckelsen*. Skellefteå: Artos.
- Halldorf, Joel 2014, “Evangelicals, Practices, and the Univocity of Being” i *Between the State and the Eucharist. Free Church Theology in Conversation with William T. Cavanaugh*. Eugene: Pickwick Publications.
- Halldorf, Joel 2015a, “Historia. Uppbyggelse och omvändelse” i Eriksson, Halldorf, Molin (reds.), *Söndag. Gudstjänst i en ny tid*. Örebro: Libris.
- Halldorf, Joel 2015b, “Lewi Pethrus romantiska ecklesiologi” i *Svensk Teologisk Kvartalsskrift* 91:2015, 24–34.
- Hultström, Susanne 1984, “Pionjärerna” i *Kontakten med Järfälla Pingstförsamling. Järfälla Pingstförsamling 1974–1984*.
- Nyberg Oskarsson, Gunilla 2007, “Mer än 340 församlingar ordnade under tio år” i Waern et al (reds.), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Pethrus, Lewi 1955, *Hos Herren är Makten*. Stockholm: C E Fritzes bokförlag.
- Pethrus, Lewi 1956, *En såningsman gick ut*. Stockholm: C E Fritzes bokförlag.
- Pethrus, Lewi 1958, *Samlade skrifter*, band 4. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- Samuelsson, Lars 1983, *Väckelsens vägar. Pingströrelsens framväxt i Lycksele och Arvidsjaur socknar fram till ca. 1940*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Struble, Rhode 2009(1982), *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingsyn 1907–1947*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

Stävare, Nils-Eije 2007, *Georg Gustafsson. Församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Sundstedt, Arthur 1972, *Pingstväckelsen och dess utbredning*. Stockholm: Norman förlag.

Thörn, Andreas 2014, *En framgångsrik främling. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm – självbild i historieskrivning och verksamhet 1910–1980*. Örebro: Örebro universitet.

Wahlström, Magnus 2007, "Omprövning av tidigare principer" i Waern et al (reds.), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.

Walan, Bror 1964, *Församlingstanken i Svenska Missionsförbundet. En studie i den nyevangeliska rörelsens sprängning och Svenska Missionsförbundets utveckling till o. 1890*. Stockholm: Acta Universitatis Upsaliensis.

Westin, Gunnar 1956, *Den kristna friförsamlingen i Norden. Frikyrklighetens uppkomst och utveckling*. Stockholm: Westerbergs.

Åqvist, Berit 1998, *Tro, frihet, gemenskap. Svensk baptism genom 150 år*. Örebro: Libris.

Opublicerade källor

Brev från Lewi Pethrus till Alfred Gustafsson 12.7.1929, Riksarkivet i Arninge, Lewi Pethrus samling.

Davidsson, Tommy 2012, *Lewi Pethrus' Ecclesiological Thought 1911–1974. A Transdenominational Pentecostal Ecclesiology*. Avhandling framlagd vid University of Birmingham.

Eriksson, Olle 1994, "Medlemmarna på Uppsalagatan 11 år 1915". Opublicerad uppsats, hos författaren.

Gäreskog, Marianne & Roland Gäreskog 2006, "Sionförsamling i Linköping 1924–1964". Opublicerat manus, hos författaren.

Kapitel 3. Fredrik Wenell: Att ha nöd eller att älska. Om teologiska motiv till församlingsbildande

Introduktion

Den tidiga Pingströrelsen i Sverige växte enormt mycket på förhållandevis kort tid. Gunilla Nyberg Oskarsson konstaterar att bara under 1920-talet startades 340 nya pingstförsamlingar.¹²⁵ Det är alltså rimligt att tala om rörelsen som en församlingsbildande rörelse. Tillkomsten av nya församlingar avtog, men har på 2000-talet återigen blivit aktualiserat. Syftet med den här artikeln är att ge teologiska perspektiv på församlingsbildande verksamhet. Vad är den teologiska motivationen och drivkraften till att församlingar bildas och varför skall fokus vara församlingsbildande snarare än enskilda individers frälsning?

Vid en översiktlig läsning av *Evangelii Häröld (EH)* i början och mitten av 1900-talet kan det konstateras att motivationen till församlingsbildande handlade om själavinnande snarare än om att starta nya församlingar. Själavinnande var i sin tur motiverat av en nöd för människor som inte var frälsta. Vid en liknande skanning av nyare och idag växande församlingar är det inte nöden som fokuseras utan snarare att alla människor är älskade och välkomna.¹²⁶ En av dessa nyare och växande församlingar, Hillsong Stockholm, presenterar sig exempelvis som “en kyrka som älskar Gud, älskar människor och älskar livet. Vi tror att Gud är för människor och att Han älskar dem, och att kyrkan är en plats dit alla är välkomna.”¹²⁷ Andra liknande församlingar lägger också betoningen på att “komma

125 Nyberg Oskarsson 2007, s. 56–57.

126 Se Nilsson & Josefsson om drivkrafter för församlingsbildning, kapitel 4 nedan.

127 <http://hillsong.com/stockholm/> (åtkomst 20150904).

hem”.¹²⁸ Betyder det samma sak som att ha nöd? Frågan är om det är en skillnad mellan *EH*:s nöd och Hillsongs älska, eller om det är uttryck för samma typ av teologi men inom ramen för olika historiska och samhälleliga sammanhang? Är motivationen för att människor skall komma till tro, och i förlängningen till församlingsbildande, annorlunda i *EH* jämfört med Hillsong? Vilka teologiska likheter och förskjutningar kan identifieras?

Undersökningen indikerar att det finns likheter mellan *EH* och Hillsong inte minst i synen på hur de yttre omständigheterna påverkar människan men också i att frälsningen inte bara har en framtida funktion för individen. Det skiljer dock på vilket sätt den omgivande kulturen är problematisk och hur det påverkar. I den sista delen argumenterar jag för att i en alltmer post-kristen kultur, där stödet för kristna idéer minskar, behövs församlingen för att omvändelse och frälsning inte bara ska bli en spegelbild av samhällets redan givna hållningar. Av den anledningen är det viktigt att bilda församlingar snarare än att bara inrikta sig på individers frälsning.

Kort om metod

För att besvara och diskutera dessa frågor kommer jag undersöka två olika material utifrån drivkraft och motivation till själavinnande. Vad är det som motiverar att människor skall komma till tro? Det första materialet utgörs av var femte årgång av *EH* från 1925 till 1965. Sökningar har gjorts på orden “själavinnare” och “nöd”. Ett antal artiklar har valts ut från varje årgång för att kunna beskriva vilka teologiska motiv som motiverade till själavinnande. Undersökningen av *EH* är alltså varken kronologisk eller heltäckande utan skall betraktas som stickprov för att söka efter gemensamma teologiska teman oberoende av när de skrevs. Finns det liknande motiveringar och drivkrafter och har de eventuellt förändrats?

Det andra materialet är Brian Houstons bok *Live, love, lead: Your best is yet to come*.¹²⁹ Houston är grundare till Hillsong i Sydney och har stort inflytande på många församlingar i Sverige idag. Den påverkan han har gäller dock inte bara de församlingar som har direkt anknytning till Hillsong utan sträcker sig betydligt längre än så. Houstons bok är visserligen ingen beskrivning av församlingsbildande eller en bok som handlar om evangelisation, men den är ändå användbar i detta sammanhang. Poängen

128 <http://www.connectchurch.se/#section-var-kyrka> (åtkomst 20150904); <http://www.lifecenter.se/> (åtkomst 20150904).

129 Houston 2015.

med boken är att hjälpa människor att nå sin skapelsegivna potential. "God has a unique purpose for you – your life, love, and leadership journey was crafted in Heaven long before the foundations of the earth."¹³⁰ Boken är skriven för att människor skall kunna uppnå denna oförlösta potential de har. Det är viktigt att notera att jag inte gör en analys av Houstons eller Hillsongs teologi i allmänhet. Houstons bok är skriven med ett starkt kommunikativt syfte, det vill säga, han har ett ärende som gör att han tillåter sig förenklingar, en mängd exempel och låter vissa saker hänga i luften. Det omöjliggör dock inte en teologisk analys eftersom också formen innehåller teologi, men de slutsatser och generaliseringar som görs utifrån en sådan analys måste vara försiktiga. Den teologiska granskningen skall mot den bakgrunden betraktas som ett case-study utan alltför stora anspråk. *EH* och Houston kommer sedan att jämföras för att kunna redogöra för i vilken mån de är grundade i samma teologiska föreställningar.

I den sista delen av artikeln diskuteras vilka teologiska konsekvenser och eventuella problem som de olika teologiska motiveringarna kan innebära i *EH* respektive Houstons bok. I denna del kommer perspektiv från annan pentekostal teologi att lyftas in. Framförallt från Simon Chan och Steven Land. Syftet är att kunna avsluta artikeln med ett konstruktivt teologiskt bidrag om församlingsbildande i dagens Sverige.

Drivkrafter och motivation

I alla kyrkliga traditioner ställs frågan vad det är som gör en kyrka till kyrka. Vad är det som skiljer den kristna gemenskapen från andra gemenskaper i samhället? Enligt artikel 7 i den Augsburgska bekännelse är det Ordets förkunnelse och sakramentens förvaltande som kännetecknar den kristna kyrkan i en luthersk tradition. "The assembly of all believers among whom the gospel is preached in its purity and the holy sacraments are administered according to the gospel."¹³¹ Den romersk katolska kyrkan betonar också sakramenten men lägger därtill läroämbetet, det vill säga påvestolen. I en frikyrklig och pentekostal tradition är inte denna typ av innehållsdefinitioner prioriterade utan snarare funktionella definitioner. Kyrkan är vad den gör. Kyrkohistorikern Tommy Davidsson konstaterar att själavinnande är den viktigaste uppgiften för församlingen enligt

130 Ibid., s. 4.

131 Noll 2004, s. 89.

Lewi Pethrus och för den svenska pingströrelsen.¹³² I den meningen kan själavinnandet beskrivas som det kännetecknande draget i en pentekostal församlingsteologi.¹³³ Men frågan är varför själavinnande är så centralt för den kristna kyrkan i en pentekostal tradition? Det går naturligtvis att förklara med den starka eskatologiska betoningen som varit viktig i Pingströrelsen, det vill säga att Jesus snart kommer tillbaka och så många som möjligt måste räddas.¹³⁴ Ett annat sätt att undersöka detta är att ställa frågan om vad det är i den mänskliga tillvaron som personerna behöver bli räddade ifrån. Vad är motivationen till och drivkraften för att människan bör räddas mer än att komma till himlen? Ett grundläggande antagande är alltså att frälsningen aldrig enbart har handlat om att räddas till himlen utan också har konsekvenser för det mänskliga livet redan här och nu. Människan blir helt enkelt inte bara räddad *från* något utan också *till* något.

Analysen av *EH* och *Live, love, lead* läggs upp genom att jag först bearbetar vad det är i den mänskliga existensen som kräver frälsning. Vad är det människor blir frälsta från? I teologisk terminologi är det naturligtvis syndens konsekvenser. Det andra området handlar om frälsningens till. Vad tjänar människan på att bli frälst nu? Frälsningen har dock både i *EH* och hos Houston en kollektiv dimension. Att bli frälst är också att bli en del av ett nytt sammanhang och därför ställs frälsningen till sist i relation till församlingen. Hur relaterar den kristna församlingen till att människors frälsning?

Evangelii Härold: Nöd för människors frälsning

I *EH* är den grundläggande motivationen till att människor måste "vinnas för Gud" att de befann sig i ett förlorat tillstånd. Utan Gud hade de inget hopp varken i detta livet eller i det kommande och detta ansågs skapa ett tillstånd av nöd.¹³⁵ Samhället, i vilket människan lever, gör människan bunden. Denna bundenhet benämndes nöd.

Denna tidsålders väsende avbryter den djupa innerliga förbindelsen med Jesus, din själs Brudgum och Vän. Nog kan du bedja ibland, men

132 Davidsson 2015, s. 161–162.

133 Ett liknande perspektiv fanns inom Örebromissionen, se Wenell 2015, s. 61–71.

134 Se analys kring detta i avslutningen av Nilssons & Josefssons kapitel nedan, s. 109.

135 Se exempelvis *Evangelii Härold 38* (1925), s. 370–371; *Evangelii Härold 48* (1940), s. 915–916; *Evangelii Härold 4* (1940), s. 68–69.

det förtroliga, ljuvliga umgänget är borta, och det har kommit något främmande in i ditt liv.¹³⁶

Den nöd som samhället kännetecknades av innebar att människan behövde räddas. De som behövde räddas benämndes som själar vilket inte nödvändigtvis skall tolkas som en dualism mellan själ och kropp. Ordet själ användes ofta som en synonym till människan i sin helhet, men det tycks också finnas tillfällen då det användes som ett sätt att göra skillnad mellan kropp och själ. Lewi Pethrus gjorde exempelvis skillnad på att engagera sig i "ideella verksamheter" och att vinna själar.

Vi skola utföra detta arbete [filantropi], men det viktigaste enligt Guds ord är själar – att vinna själar för Herren. Genom att vi hjälpa människorna och se till dem som äro nödställda, kunna vi bli dem till nytta. [...] Jesus mättade de hungrande, när det behövdes, men det viktigaste för Honom var att tala livets ord till dem till frälsning.¹³⁷

Det verkar alltså finnas en skillnad mellan att arbeta för människors frälsning och att medverka till social förändring eller lindring av det mänskliga lidandet. Det innebär dock inte att det sociala arbetet var oviktigt utan snarare att människors frälsning värderades som viktigare. Denna värderingsskillnad förklaras av att människor betraktades som definitivt förlorade utan Jesus. Dels mot bakgrund av den starka betoningen på Jesu andra tillkommelse. Det var helt enkelt viktigt att rädda så många som möjligt innan Jesus kom tillbaka. Dels eftersom de befann sig i en situation som beskrivs i termer av nöd. Fokuseringen på människors frälsning kan alltså beskrivas som en omsorg eftersom frälsningen antogs förvandla livet.

Det finns dock en intressant spänning i Pethrus tänkande. Vid valet 1940 uppmanade han pingstvännerna att rösta trots betoningen av själars frälsning som viktigare än social förändring.¹³⁸ Orsaken till att man borde rösta enligt Pethrus var för att hindra avkristningen. Problemet med avkristningen ansågs vara att det moraliska förfallet förmodades öka om den kristna trons inflytande i samhället minskade. Ett sådant skeende skulle göra det svårare för människor att bli frälsta.¹³⁹ Han ansåg dock att det var viktigt att skilja

136 *Evangelii Härold* 45 (1950), s.1040–1041; *Evangelii Härold* 39 (1935), s.721; *Evangelii Härold* 18 (1940), s. 361–362; *Evangelii Härold* 23 (1940), s. 452–453.

137 *Evangelii Härold* 4 (1940), s. 68–69.

138 *Evangelii Härold* 37 (1940), s. 709–710.

139 Wenell 2015, s. 180–182.

på det politiska engagemanget och på själavinnandet. Själavinnandet var församlingens uppgift medan det politiska var politikens. Det skulle helt enkelt vara en uppdelning av ansvarsområden i samhället. "Därmed har Jesus sagt, att det är åtskilligt i det mänskliga livet, som tillhör kejsaren. Eller med andra ord: det folk och det samhälle, i vilket vi leva."¹⁴⁰ Så för att förhindra en allmän avkristning bör pingstvännerna rösta. Logiken bakom Pethrus sätt att resonera tycks vara att människors frälsning förutsatte ett samhälle där de kristna värderingarna var de allmänt vedertagna och att samhället var präglad av en kristen kultur.¹⁴¹ Det paradoxala är dock att samtidigt som oron för avkristnandet var stor och politiken skulle användas som medel för att hindra att detta skedde beskrevs människors nöd närmast som en förutsättning för frälsningen. Frälsningen tycks alltså förutsätta den samhälleliga nöden, ändå skulle politiken användas för att motverka avkristningen.

Ett gemensamt kännetecken för det problem som artiklarna i *EH* beskriver skulle kunna beskrivas som det ytliga.¹⁴² Problemet handlade om något utanför människan, det vill säga i kulturen och det omgivande samhället, inte minst nöjeskulturen. Det ytliga framträder dock på olika sätt i olika tider, men alltid som ett hot mot människan. Det yttre kännetecknades av att man gav företräde åt mänskligt umgänge,¹⁴³ sökte efter materiellt välstånd eller berömmelse,¹⁴⁴ premierade lekar i det kyrkliga arbetet¹⁴⁵ och prioriterade organisation snarare än andligt liv.¹⁴⁶ Ett annat problem med det yttre var att det ökande välståndet gjorde att man inte såg nöden.¹⁴⁷ Problemet med det ytliga var kort sagt att det uppträdde som ett slags bedövning som hindrade människor från att se behovet av frälsning. Själarna som behövde vinnas riskerade helt enkelt att nöja sig med det tillstånd de befann sig i.

140 *Evangelii Härold* 37(1940), s. 710.

141 Wenell 2015, s. 167–178.

142 Jag har på argumenterat på ett liknande sätt i min avhandling om Örebromissionens syn på hotet mot ungdomars omvändelse, se *ibid.*, 52–66.

143 *Evangelii Härold* 23(1940), s. 453.

144 *Evangelii Härold* 3(1950), s. 49–50.

145 *Evangelii Härold* 44(1955), s. 10.

146 *Evangelii Härold* 6(1960), s. 2, 18.

147 *Evangelii Härold* 16(1965), s. 3.

Nöden förutsätter vidare en skillnad mellan ett vi och ett dom: Vi som befinner oss i den skara som har vunnits för Gud och som skall vinna dom som befinner sig i nödens tillstånd. Problemet var att de människor som levde i detta förlorade tillstånd inte förstod att de befann sig i nödens tillstånd. "Den, som lever i världens mörker, kan inte se världens nöd. Den ses endast i Guds ljus."¹⁴⁸ Denna blindhet för nöden medförde att människan inte såg behovet av frälsningen. På ytan verkade de tillfreds men "[b]akom den leende masken, som världens barn tagit på sig, uppenbaras dödströtta själar, som längtar - längtar efter vila och tröst".¹⁴⁹ Nöden antogs med andra ord orsaka en tillfredsställelse med att leva utan Gud och behovet av frälsningen. Avkristningen tycks alltså innebära att människor blev nöjda med att leva i det tillstånd som i *EH* betecknades som nöd. Mot den bakgrunden kan det politiska engagemanget bli begripligt. Det var viktigt att hålla kvar den kristna påverkan på samhället så att människor insåg sitt behov av frälsning. Engagemanget i politiken kan alltså förstås inom ramen för själavinnandet genom att förbereda människor för att bli frälsta.

Nöd hade emellertid också en annan funktion för dem som redan vunnits. Den uppfattades nämligen som en verksam kraft som medverkade till människors frälsning.

Men det att bära på en inre andlig nöd, att bära sina medmänniskors nöd, att bära den stads nöd, där man bor, det land, där man framlever sitt liv, att bära hedningarnas nöd på sitt hjärta, det är något som bringar resultat.¹⁵⁰

Den människa som redan vunnits för Gud skulle bära en nöd för människorna i samhället. Den typen av nöd antogs medverka till att andra blev vunna för Gud. Nöden fick alltså funktionen av ett slags metod eller medel. "Skyll ej alltid på syndares hårdhet. Jag vet, *att få vittnena nöd* - verklig nöd - så att de gråta och våndas för arma syndare och, om ej några bli frälsta, äro nära att tryckas till marken - *då komma de*."¹⁵¹ Nöd hade därför också en annan funktion för dem som redan vunnits. Att ha nöd handlade alltså både om en objektiv sida och en subjektiv. Det var nöd för samhällets andliga tillstånd och det var ett subjekt som kände nöd med anledning av det.

148 *Evangelii Härold* 30(1960), s. 4.

149 *Evangelii Härold* 39(1960), s. 5.

150 *Evangelii Härold* 11(1940), s. 229.

151 *Evangelii Härold* 38(1925), s. 370–371. Min kursivering.

En betydelseförskjutning skedde dock i *EH* om vad nöden handlade om. Den ytliga kulturen i de tidigare artiklarna framställdes som ett moraliskt hot medan i de senare mer i termer av blindhet för behovet av frälsning. Det tycks hänga samman med samhällets allt högre välstånd. När människor fick det bättre förändrades förståelsen av nöden och kom alltmer att förknippas med en oförmåga att se behovet av ett andlig uppvaknande. I de senare årgångarna tycks det inte lika lätt att beskriva människans tillstånd utan relation till Jesus som ett nödens tillstånd i form av materiell eller moralisk nöd.

Vad innebär det att bli vunnin för Gud? Vad är frälsningens till? Det uppenbara svaret på den frågan var att man fick komma till himlen. Som tidigare nämnts låg det omedelbara fokuset inte på hjälpverksamhet utan på att vinna själar. Frälsningen hade en tydlig dimension av att räddas till evigheten. "Den verkliga lyckan är den, att vara en benådad syndare som funnit sin livsuppgift i Mästarens tjänst och är på väg till himmelen."¹⁵² Ytterligare ett tecken på att fokus låg på att räddas till himlen är att det uttrycktes en oro över att livet här och nu kunde ta överhanden.

Men hur ofta är det icke så, att föräldrar se på sina barns välfärd i den närvarande tiden mer än på deras eviga väl. Föräldrarna veta, att den väg, barnen äro inne på, är en fara för deras andliga liv, men de göra ingenting åt det, och sedan klagar man över att de ha vänt Gud ryggen.¹⁵³

Föräldrar prioriterade fel genom att barnen fick en bra utbildning och ett bra jobb men riskerade att gå miste om evigheten. Jobb och utbildning förknippades med det ytliga, i kontrast till evigheten, vilket kunde ta fokus från det viktigaste.

Att bli vunnin för Gud innebar emellertid inte endast en säkerhet inför evigheten utan också välsignelser redan här och nu. Det handlade om frid och glädje som enskild individ. "Vi ha predikat och talat om den frid och vila, som Guds härliga frälsning ger."¹⁵⁴ Frälsningen gav också en vinst i form av ett tillfredsställt liv här och nu. Det kunde uttryckas som att man fick "frid med Gud"¹⁵⁵ eller ha upplevat "frälsningens frid".¹⁵⁶ Friden kom som ett slags

152 *Evangelii Härold* 3 (1950), s. 49–50.

153 *Evangelii Härold* 25 (1940), s. 189.

154 Se ex. *Evangelii Härold* 29 (1940), s. 561; *Evangelii Härold* 42 (1945), s. 999.

155 *Evangelii Härold* 23 (1940), s. 452–453.

156 *Evangelii Härold* 33 (1940), s. 625–626.

belöning av att bli löst från den nöd som kännetecknade tillståndet utanför relationen till Jesus.

I frälsningen fick man ett nytt uppdrag och en ny uppgift. Den frälste fick möjligheten att bli en personlig själavinnare.

Bland allt det andra underbara, som vi uppleva i frälsningen, är, att så fort vi tagit emot det nya livet i Kristus och blivit nya skapelser, så uppstår ett behov att vinna människor för Gud, att få föra dem in på samma härliga väg, man själv beträtt - vägen till himmelen.¹⁵⁷

Att bli frälst handlade alltså inte bara om den egna frälsningen utan om att bli insatt i ett nytt sammanhang. Man har helt enkelt fått en ny "livsuppgift i mästartens tjänst"¹⁵⁸ eller "blivit frälst för att vinna andra"¹⁵⁹. En själavinnare är "menar Guds ord en människa, som ställer sig själv och sina talanger till den helige Andes förfogande och blir Guds redskap att föra andra fram till Jesus."¹⁶⁰ Det var inte självklart att man var en själavinnare för att man var en kristen. Frälsningen handlade visserligen om att bli insatt i den uppgiften, men en förutsättning för att lyckas var att man fortsatte att leva i en levande och aktiv tro. "Lever du i beständig väckelse? Det är inte nog att vara med i väckelsen, vi måste ha väckelsen i vår egen ande. Och då skall Herren göra oss till rik välsignelse för andra själar."¹⁶¹ Detta liv i väckelsen förknippades inom Pingströrelsen naturligtvis med Anden och andedopet. Det fanns mer att upptäcka, mer att erfara som behövdes för att bli en människa som vann andra för Gud.¹⁶² Detta får också följd för hur man förstår den kristna församlingen.

Församlingens uppgift var som ovan nämnts att vinna själar för Gud. För att kunna göra det måste församlingen enligt *EH* vara präglad av ett starkt andligt liv. Den enskilde påverkades, som tidigare visats, av den omgivning som hon befann sig i, men det räckte inte med att vara med.

157 *Evangelii Härold* 8 (1945), s. 177. Jfr också *Evangelii Härold* 50 (1940), s. 941, 944-946; *Evangelii Härold* 25 (1940), s. 188-189.

158 *Evangelii Härold* 3 (1950), s. 49-50.

159 *Evangelii Härold* 34 (1960), s. 20.

160 *Evangelii Härold* 51-52 (1965), s. 4, 17.

161 *Evangelii Härold* 30 (1960), s. 3-4, 14. Se också *Evangelii Härold* 50 (1940), s. 941, 944-946; Lewi Pethrus skriver "Det är en annan sak, som är av en väldig betydelse för en själavinnare, och det är, att han själv lever i väckelsens ande." Jfr också *Evangelii Härold* 8 (1945), s. 177.

162 *Evangelii Härold* 7 (1935), s. 124-125.

Den "beständiga väckelsen" skulle därför vara personlig och pågående. Det intressanta i detta sammanhang är dock hur förhållandet mellan individ och församling tog sig uttryck. Det yttre var alltså inte bara negativt utan kunde också innebära positiv påverkan. Väckelse var det begrepp som användes för att beskriva den erfarenhet som stod i motsats till nöden.

En väckelse är en ny förnimmelse av Gud, av hans närvaro, av hans absoluta renhet och helighet, av hans ömma kärlek och av den levande omsorg, som han har om var och en enskild av oss. Denna nya förnimmelse har till följd en inre syn på den synd, ovärdighet och egenkärlek, som bor inom mig själv. Den medför ett avgjort hat till all synd, både i dess grova och i dess finare former.¹⁶³

Hotet mot denna väckelse var ett andlig liv som kännetecknades av yttre former.¹⁶⁴ Det yttre var alltså inte bara en fara mot människan som sådan utan också mot den väckelsens ande i församlingen som skulle göra människan till en själavinnare. Det räckte inte att vara med utan frågan handlade snarast om man verkligen var med, eller som de kunde uttrycka det – "var hjärtat med".¹⁶⁵ Det som är risken med det ytliga i församlingen ansågs vara att det gjorde människor nöjda med en "komfortabel kristendom".¹⁶⁶ Den komfortabla kristendomen gjorde människan nöjd med att gå till en fin kyrka med fin sång och musik, givande predikningar och lättsamt umgänge. De som blev formade i en sådan kyrka uppfattades inte bli villiga till de uppoffringar som en själavinnare måste vara beredd på. Denna ytliga form av kristen tro motverkade att församlingen, och följaktligen de enskilda individerna, blev själavinnare.

Ja, det finnes mycket sådan kristendom, så vore det icke det, att det finnes en del, som icke ha det på det sättet, så ginge Gud verk under. - Alla de där halvdöda och 75% döda, de tynga ner Guds rike. - Men skall man bli en själavinnare, då får man icke vara en sådan där.¹⁶⁷

163 *Evangelii Härold* 49(1960), s. 3.

164 För mer om förhållandet mellan de yttre formerna och den spontana och okonstlade andligheten. Se Halldorf 2014. Jag har också en beskrivning och teologisk analys av hur detta tog sig uttryck i Missionsbaneret inom Örebromissionen se Wenell 2015, s. 91–92, 118–120, 175–178.

165 *Evangelii Härold* 26(1940), s. 498–499; *Evangelii Härold* 51–52(1965), s. 4, 17.

166 *Evangelii Härold* 25(1940), s. 908–910.

167 *Evangelii Härold* 48(1940), s. 908–910.

Detta skall förstås inom ramen för det samhälle som Pingströrelsen växte fram i. Det var i hög utsträckning präglad av lutherska föreställningar som både gjorde sig gällande i de moraliska värderingarna och de kulturella normerna. Det var alltså inom ramen för en kristen kultur som pingstväckelsen växte fram.¹⁶⁸ Detta fick också till följd att denna syn på väckelse markerade sig mot andra former av kristen tro, inte minst de mer liturgiska och rituella.¹⁶⁹ Ritualer och liturgier betraktades som utanpåverk som inte vann några själar utan gjorde de kristna sovande eller bara medlemmar i en förening.

Man kan vara med i en kristen församling och ändå inte vara en själavinnare. Man kan troget taga del i mötena, offra sin slant, ja man kan vara med i sångarskaran, man kan vara styrelsemedlem och ändå inte vara en själavinnare.¹⁷⁰

Det finns med andra ord ingen självklar koppling mellan att vara med i en församling och vara själavinnare eller frälst. Det var den inre övertygelsen, hjärtats tro, som skulle vara aktiv och drivande. Därför handlade inte själavinnande först och främst om att värva medlemmar till församlingen.¹⁷¹ Det var nämligen inte bara församlingens storlek som spelade roll utan också dess karaktär, det vill säga den måste vara fylld av andligt liv och vinna människor för Gud.

Brian Houston: “The best is yet to come”

I Houstons bok finns en tydlig koppling mellan det som Gud har skapat människan till och det som den enskilda människan har potential att bli. Det är något som Gud har lagt ner i människan redan från början.

It may sound a bit far-fetched or oversimplified, but each one of us is born with uniquely tailored gifts and latent abilities, individually matched to our own unique purpose in life.¹⁷²

Det finns med andra ord ett mål för varje människa som driver längtan. Längtan efter ett överflödande liv är enligt Houston en grundläggande

168 Wenell 2015, s. 167–172.

169 Davidsson 2015, s. 56.

170 *Evangelii Härold 51–52* (1965), s. 4, 17.

171 Ibid.

172 Houston 2015, s. 28., jfr. också s. 35

egenskap hos människan.¹⁷³ En outnyttjad potential som den enskilda människan kan sträcka sig mot och uppnå. Det handlar dock inte om det materiella utan snarare om att bli det som Gud har tänkt den enskilde att vara. Att komma fram till Guds tanke med individen är målet, uppfyllelsen av det överflödande livet. Houston lägger betoningen på den enskilda nivån. "The key to the future you hope for is found in being faithful with the measure God has given *you*."¹⁷⁴ Målet handlar alltså inte om vad det innebär att leva som människa i generell betydelse utan på den enskilda individens möjlighet att uttrycka sitt unika själv.

Detta sätt att se på människan påminner om det som filosofen Charles Taylor har beskrivit som en expressiv individualism. Enligt Taylor är den grundläggande normen för en expressiv individualism ett autenticitetsideal.¹⁷⁵ Ett sådant ideal förutsätter föreställningen om en äkthet som innebär att individen måste framställa sig som unik med egna specifika gåvor. "[T]he very idea of originality, and the associated notion that the enemy of authenticity can be social conformity, forces on us the idea that authenticity will have to struggle against some externally imposed rules."¹⁷⁶ Den enskilda äktheten hamnar i kontrast och hotas av yttre regler och kulturella begränsningar. Mänskliga gemenskaper kan därför antingen uppfattas som ett hot mot äktheten eller som positiva verktyg för att uppfylla individernas personliga mål. Frälsningens från handlar i detta fall om befrielse från det som hindrar individen från att förverkliga de skapelsegivna gåvorna.

Houstons perspektiv kan kontrasteras mot augustinsk teologi. Där det talas om att människan är en längtande varelse som drivs av att nå fram till ett mål. Men i detta fall är det inte ett personligt mål utan ett mål i egenskap av att vara människa. Här ligger inte människans problem utanför utan i människan. Människan är totalt förlorad i och med synden och hon kan inte i sig själv nå detta mål. Synden har fördärvat människans natur vilket inte gör det möjligt att nå målet. Det enda sättet att nå det är att ta emot något utifrån. Ofta handlar det om att ta emot kyrkans sakrament, det vill säga dopet och nattvarden. Det är genom delaktigheten i något utanför människan som befriar människan att bli en hel människa, inte genom att

173 Ibid., s. 2.

174 Ibid., s. 385. Betoning original. Han konstaterar att det kan handla om att vara en hemma mamma, affärsman, artist eller säljare.

175 Taylor 1992, s. 55-56.

176 Ibid., s. 63.

förlösa en inneboende potential.¹⁷⁷

Människan problem enligt Houston är alltså att människan inte lever i det fulländade liv som Gud har skapat henne till. Det är något som både kan gälla dem som tror och de som inte gör det. Det går alltså ingen definitiv skillnad mellan frälsta och inte frälsta. "Some people are saved but they're not free. They don't believe they deserve to be happy, to enjoy the spacious, joyful life God has for them."¹⁷⁸ Målet är inte bara att bli räddad utan att komma in i en större glädje och ett större liv, det vill säga Guds plan med individens liv. Det som hindrar människan är den omgivande kulturen. "The abundant life Jesus came to bring us frees us from the confines of culture, competition, and comparison."¹⁷⁹ Kulturens tryck kan göra att människan upplever fruktan och osäkerhet vilket får till följd att människan blir förminskad från att leva det som Houston kallar för "big life", vilket är detsamma som ett överflödande liv.¹⁸⁰ Frälsning handlar om att befrias från de yttre begränsningarna. Det som tycks vara argumentet är att den omgivande kulturen skapar en skamkänsla som hindrar individen från att blomma ut.¹⁸¹ De kulturella koder och förväntningar som finns i den omgivande kulturen skapar en skuld när man inte kan leva upp till dem. Denna skuld framkallar i sin tur en skam som binder människan. Frälsningen handlar därför om att livet skall bli förvandlat så att människan kan spränga kulturens begränsningar och leva i "faith lane". "Faith lane" betyder "taking control of your future while still depending on Jesus for every step you take".¹⁸² Den bibeltext Houston anknyter till är när Petrus går på vattnet och uppmanas att hålla ögonen på Jesus. Petrus måste ta klivet ur båten men är helt beroende av att hela tiden se på Jesus. Enligt Houston var det inte möjligt för Petrus att gå på vattnet utan Jesus, men han var själv tvungen att ta ansvar för att gå.

Jesus får i Houstons teologi funktionen av en modell som exemplifierar vad det innebär att leva "big life". "Your father wanted to give you the freedom of a full and vibrant life; he wanted you to experience salvation and

177 Smith 2009, s. 46–62.

178 Houston 2015, s. 98.

179 Ibid., s. 27.

180 Ibid., s. 3, 98–99.

181 Ibid., s. 97.

182 Ibid., s. 13.

life in abundance. So he sent Jesus.”¹⁸³ Jesus visar vad det innebär att leva ett liv som är i överensstämmelse med det Gud har tänkt för individen. Jesus blir därmed ett slags exemplarisk människa och därför är det till honom som man skall gå för att befrias till överflödande liv.

If you want to cultivate the kind of big life modeled by Christ, if you want to flourish in your personal vision and calling, and enter into a glorious future, then it requires putting down deep roots. This is the biblical truth we find throughout scripture.¹⁸⁴

För att individen skall kunna åstadkomma detta måste man gå till bibeln där berättelsen om Jesus finns. Där finns de normativa berättelserna som beskriver vad det överflödande livet innebär. Jesus är dock inte någon allmän livscoach. Förutsättningen för att kunna göra detta är nämligen Jesu död på korset. Den gör det möjligt för människan att komma bort från ett liv som inte når upp till de gudagivna gåvor som individen är skapad för. Hotet mot individen, om man inte befrias till ”big life”, beskriver han som ett slätstruket liv.

I am convinced beyond a doubt that God didn't create us to live, settle-for-less lives. He sent his Son to die on the cross so that we could be forgiven and have eternal life, and not so we could sleepwalk through life as we wait for Heaven.¹⁸⁵

Betoningen ligger alltså inte antingen på att komma till himlen eller ha ett överflödande liv här och nu. Jesus dog på korset så att människan kunde få båda. Jesus visar vad det innebär genom att ge människan ett nytt mönster. Det grundläggande mönstret handlar om från det lilla till det stora, från det begränsade till det obegränsade. Mönstret som enligt Houston blir tydligt i Jesu liv är att han kommer från de lägsta positionerna men låter sig inte begränsas av dem. Hans livsomständigheter, eller de kulturella begränsningarna, gjorde honom inte fången utan han visade en väg bortom den. “Jesus’ starting point was as humble and meager as it gets. [...] His beginnings didn’t dictate his future, and neither do yours.”¹⁸⁶ Jesus slutade inte på korset utan hans framtid blev så mycket större än hans början gav skenet av. Han uppstod och besegrade begränsningen.

183 Ibid., s. 99.

184 Ibid., s. 176.

185 Ibid., s. 4.

186 Ibid., s. 2.

Korset har två funktioner i Houstons idé om Jesus som förebild för ett obegränsat liv. Funktioner som inte omedelbart tycks hänga ihop. Å ena sidan betonar han att Jesus blev offrad för att befria människan från världens förbannelse. "And he defeated sin and death so that we can have grace and joy and hope."¹⁸⁷ För att anknyta till traditionella systematiska teologiska modeller för försoningen är detta termer som passar väl med en objektiv syn på försoningen.¹⁸⁸ I de objektiva modellerna ligger fokus på Guds seger över synden genom att offra Jesus på korset. Å andra sidan kan han använda uttryck som mer påminner om en subjektiv försoningslära i Peter Abelards mening. "But Peter went where God directed him and acknowledge the all-inclusive, unconditional love shown by Christ on the cross."¹⁸⁹ På ett annat ställe beskriver han korset som ett tydligt tecken på Guds nåd, förlåtelse och kärlek.¹⁹⁰ Det tycks i detta fall inte bara handla om ett subjektivt mottagande av en objektiv händelse som Ulrik Josefsson beskriver som typisk för en pentekostal försoningsförkunnelse.¹⁹¹ Det verkar snarare som om Houston betonar korset som ett uttryck både för Guds ovillkorliga kärlek som skall övertyga människan och som ett exempel på hur Jesus stod emot det yttre tryck som kulturen innebar för honom. Abelard, som brukar omnämnas som den subjektiva försoningslärans förgrundsgestalt, beskriver försoningen som en händelse som upptänder vår kärlek när vi ser Guds kärlek i sin Son.

[O]ur redemption is that supreme love in us through the Passion of Christ, which not only frees us from slavery to sin, but gains for us true liberty of the sons of God, so that we may complete all things by his love.¹⁹²

Det är visserligen Gud som upptänder och är förutsättningen för kärleken, men det är svårt att se hur den objektiva och den subjektiva sidan hänger ihop i idén om Jesus som förebild. På vilket sätt bryter Jesu död makten över de makter som håller människan borta från ett blomstrande liv?

187 Ibid., s. 81, 195.

188 Aulén 2010.

189 Houston 2015, s.52.

190 Ibid., s. 50.

191 Josefsson 2005, s. 73.

192 Abelard 2011, s. 168.

Ett sätt att förstå hur det hänger ihop är Houstons användning av begreppet “grace zone”.

Stay on the path, my friend. Follow Jesus, and God will crown you with his goodness. You have an amazing inheritance in Jesus’ name, a mountain to summit and a path to pioneer. You have a faith lane that is all your own, a grace zone that is waiting for you to occupy.¹⁹³

Det skulle kunna tolkas som att genom Jesu död och uppståndelse öppnas upp en ny “grace zone” där den enskilde kan leva ett överflödande liv. “Grace zone” kan liknas vid ett livsutrymme där människan kan leva i enlighet den personliga skapelsegivna potentialen. Det är alltså inte nödvändigtvis detsamma som materiell eller självklart framgång. Det handlar snarare om att komma in i det som Gud har tänkt för människan. Men detta livsutrymme hade inte varit möjligt för människan utan att Jesus valt att offras och besegra makterna precis som kärleken i Abelards modell inte varit möjlig utan Guds handlande i Jesus.

I Houstons tänkande är församlingen tätt förknippad med det överflödande livet. Den kristna kyrkan blir ett slags motpol till den omgivande kulturen. Mönstret som gällde för Jesus, från det obetydliga till det överflödande, är också något som blir en modell för såväl den enskilde som församlingen. Houston blir själv ett exempel på en person som följer Jesu mönster. Hans pastorsgärning börjar i det lilla men har blivit en pastorstjänst för tiotusentals.¹⁹⁴ Detsamma gäller Hillsong som församling. Han berättar hur kyrkan började i ett område med några få hästar utanför och det hände ibland att det körde förbi någon bil. Men de knappa och små omständigheterna fick inte begränsa visionen utan han drömde om något större, något mer.¹⁹⁵ Att bli en del av Hillsong är därför också att identifiera sig med och bli en del av denna vision och kultur. Hillsong tjänar dock inte bara som exempel utan han argumenterar för att församlingen som en annan kultur är helt nödvändig för att människor skall börja blomstra.

For me, when it comes to flourishing in your calling, church is a nonnegotiable. I recognize that church looks different for everyone, but planting yourself in a community of believers who can build up, challenge,

193 Houston 2015, s. 255.

194 Ibid., s. 8. Men detta gäller inte bara honom själv utan en mängd olika personer i boken får tjäna som exempel som blivit förlösta i sina gåvor som är långt större än vad de kunde tänka sig.

195 Ibid., s. 2-3.

and encourage you in your calling is imperative.¹⁹⁶

Församlingen är helt enkelt nödvändig som en del av den enskildes överflödande liv. Det är den enskilde som står i centrum. Samtidigt är församlingen viktig för att kunna bryta med de bindande strukturerna. Det handlar inte om en autonom individ som behöver befria sig från förtryckande strukturer utan snarare om att vara en del av rätt gemenskap där individen kan växa.

In the Body of Christ, we are all connected in a great network of spiritual relationships, and God uses us - one generation after the next - to help each other along the path of faith and through the narrow gate.¹⁹⁷

Människans problem är alltså att hon inte kan leva i överensstämmelse med de skapelsegivna gåvorna som Gud har tänkt för individen före världen skapades. De yttre kulturella omständigheterna förminskar människan så att hon inte lever det överflödande liv som var tänkt. Det överflödande livet förverkligas när hon lever i "faith lane" och där kan fullt ut leva ut de gåvor som hon har. Frälsningen handlar alltså om att här och nu få denna möjlighet. Jesus blir i detta ett exempel som visar vad det innebär att leva fullt ut. Motivationen och drivkraften blir som en följd av detta att befria människor till att leva det liv som Gud har tänkt för dem.

Är den nöden idag detsamma som att upptäcka sin oförlösta potential?

Är det samma typ av drivkraft och motivation som framträder i *Evangelii Härold* som i Houston's bok? Det tycks finnas överensstämmande motiv för både frälsningens till och från. Den största likheten är betoningen av individens frälsning som en individuell erfarenhet. Det tycks emellertid finnas skillnader mellan dem som kan förstås inom ramen för olika samhälleliga och kulturella sammanhang.

Både *EH* och Houston betonar den yttre och omgivande kulturen som ett problem. Människan är bunden av den kontext som hon befinner sig i. Synden är så att säga en del av de kulturella yttre omständigheterna. Problemen med den omgivande kulturen ser dock olika ut. I *EH* är den omgivande kulturen framförallt förknippad med moraliska problem. Det är den dåliga moralen som måste förhindras så att inte samhället förfaller.

196 Ibid., s. 176-177.

197 Ibid., s. 180.

Den tilltagande avkristningen gör att de moraliska värdena antas gå förlorade och behovet av frälsningen blir därmed inte lika påträngande. Hos Houston tycks inte moralen vara samma problem utan snarare de kulturella föresällningar som begränsar människans fulla potential. Synden har inte med moraliska felsteg att göra så mycket som ouppnådda möjligheter. Som tidigare beskrivits passar det väl med den expressiva individualism som Charles Taylor menar kännetecknar samtiden. Synden gör att människor inte kan blomstra snarare än att de är omoraliska.

I båda de undersökta materialen finns en stark betoning på frälsningens välsignelser i detta livet. Frälsningen handlar inte alls bara om att bli räddad för en framtida himmel utan ger också belöning redan nu. Men också på detta område skiljer det sig åt vad belöningen handlar om. I *EH* är belöningen frid och lycka. Ett inte helt orimligt antagande är att denna frid och lycka skall kopplas till det moraliska problemet. Det vill säga, individen har fått visshet om att den moraliska skulden är förlåten och skyld och därför kan hon känna sig lugn. När samhället hade fått en högre levnadsstandard och välfärdssamhället hade gjort stora landvinningar blev beskrivningen av nöden problematisk. Människor som inte upplever sin situation som ett tillstånd av nöd har troligen svårt att förstå behovet av att bli frälst från ett förtappat tillstånd. Då är det förmodligen enklare att ta till sig ett budskap som handlar om att man som individ har utnyttjad potential som behöver förlösas och komma till sin rätt. Det finns mer att uppleva än bara att komma till ro. Man är skapad för så mycket mer – ett överflödande liv. Man skall inte nöja sig bara med frid och lycka.

Föregående punkt kan förmodligen också förklara varför förhållandet mellan vi och dom ser olika ut i de två materialen. I *EH* finns en tydlig skillnad mellan dem som upplevat frälsning och de som inte gjort det. Det är en definitiv skillnad. Hos Houston förefaller gränsen vara mer otydlig. Om den kristna tron handlar om att förlösa icke utnyttjad potential som är skapelsegiven och de positiva exemplen är framgångsrika affärsmän, mammor eller artister - vad är skillnaden mellan en framgångsrik affärsman som inte har Jesus som förebild och en som har det? Det förefaller inte vara en definitiv gräns likt den i *EH*, utan tycks snarare handla om en gradskillnad.

Båda tycks paradoxalt nog förutsätta den omgivande kulturen men på olika sätt. I *EH* beskrivs de personer som behöver bli frälsta i ett nödens tillstånd, medan det hos Houston handlar om ofullbordade människor. *EH*'s nöd förutsätts samtidigt som det fanns en stark drivkraft att motverka den avkristning som frammanade nöden. Houston's tänkande verkar förutsätta en kultur där det normativa mönstret är från mindre till större,

från begränsat till obegränsat, från hämmat till blomstrande. De har alltså båda anknytningspunkter i kulturen som evangeliet svarar mot. Frågan är vad kyrkan skall göra i ett samhälle där det kulturella gapet ibland tycks allt större? Kan Houstons perspektiv tolkas som en anpassning till ett samhälle med andra kulturella och ekonomiska omständigheter? Vad skall de kulturella eller missionella anknytningspunkterna vara i ett postkristet samhälle?

Skiss på en pentekostal teologi för församlingsbildande

Kännetecknande drag för vårt samhälle är dels individualisering, dels en allt högre grad av pluralisering. Det paradoxala är dock att dessa två processer leder till en styrning mot enhetlighet snarare än mångfald. I den värld av möjligheter som uppstår väljer man det som uppfattas vara det normala. I ett sådant sammanhang tycks en omvändelse som präglas av känslor och individualitet tappa innehållet i frälsningen och bli styrd av det som uppfattas vara normalt.¹⁹⁸ De moraliska föreställningarna som tidigare antogs följa med en omvändelse omförhandlas steg för steg i takt med att också samhället ändrar moralen. Den frälsning som förkunnas och inbjuds till blir snarast en spegelbild av det omgivande samhällets värderingar. Denna process av anpassning sker samtidigt som kampen om de kristna värderingarna uppfattas som nödvändig eftersom de utgör förutsättningen för upplevelsen av nöd som är grunden för behovet av frälsning.¹⁹⁹ Hur skall frälsningen kunna förkunnas i samhället utan att bli fångad i samhällets gemensamma föreställningar?

Lösningen på detta dilemma är enligt den pentekostala teologen Simon Chan att inte förstå kyrkan som ett instrument för något annat utan som ett mål i sig. ”The church does not exist in order to fix a broken creation; rather, creation exists to realize the church”.²⁰⁰ Kyrkan blir ett synligt och konkret tecken på vad Gudsriket handlar om utan att jämföras med det. Chan menar därför att det är nödvändigt att teologin om församlingen aktualiseras. Om frälsningen bara blir en fråga om individens relation till Gud tycks innehållet i frälsningen alltför enkelt reflektera samtiden. Frälsningen förutsätter helt enkelt inordnandet i ett folk som lever på ett annat sätt.

198 Wenell 2015, s. 172–178.

199 Ibid. s. 179–189

200 Chan 2006, s. 23.

Konsekvensen av detta är att kyrkan är primär framför exempelvis samhälle eller skapelsen. Som utgångspunkt för det påståendet använder han det judiska folket. Poängen med att Gud utväljer judarna är inte att de skall förmedla frälsning till världen utan att Gud genom folket vill upprätta skapelsen genom att skapa ett nytt folk.²⁰¹ Det skall bli och vara den frälsning som Gud vill upprätta i världen. Kyrkan är alltså inte ett medel utan ett mål i sig själv. Han hänvisar till den evangelikala teologen Stanley Grenz som säger att i ett alltmer individualiserat samhälle bör kyrkan bli ett förkroppsligande av evangeliet.

The postmodern situation looks to the church to be the embodiment of the gospel invitation to enter into fellowship with God in the divine triune fullness. [...] [T]he postmodern pluralist context calls for an apologetic evangelical theology that reaffirms the place of the church as a people, in a certain sense, as a soteriological relevant reality.²⁰²

Om människor skall kunna bli frälsta och inte dras med i den styrning mot normalitet som präglar ett pluralistiskt och individualistiskt samhälle krävs helt enkelt en gemenskap där frälsningen formas. Församlingen blir som kollektiv kallad ut ur samhället för att mitt i samhället gestalta vad frälsningen handlar om. Paulus ord i 2 Kor 5:17 om att den omvända människa är en ny skapelse innebär inte bara att individen förvandlas utan att individens förhållande till det omgivande samhället får helt nya innebörder. Han säger till exempel att han inte längre gör skillnad på människor på samma sätt som tidigare. Det är inte bara individen som förändrats i Kristus utan skapelsen. Det är i detta sammanhang som både moralen och det överflödande livet skall förstås.

Ett av de viktiga bidragen från Pingströrelsen till det ekumeniska samtalet är den intensiva och den personliga spiritualiteten. Därför är inte problemet med *EH* och Houstons perspektiv betoningen av erfarenheter. Ytterligare ett perspektiv som är viktigt för Houston är vad som skulle kunna benämnas den känslomässig identifikation. Det syftar på den drivkraft som människan tycks ha att vilja identifiera sig andra människor. En identifikation som främst inte handlar om rationell eller nödvändigtvis social tillhörighet. Människan tycks inte bara övertygas av rationella argument eller gemenskaper utan också av en känslomässig bindning. Både det rationella och sociala tycks snarast föregås av känslor. I Houstons fall

201 Ibid. s. 24–27.

202 Grenz 2000, s. 308.

beskriver han en vision som förutsätter en rörelse från mindre till större, få till många, lokalt till globalt etcetera. Betydelsen av att människor identifierar sig med detta känslomässigt skall inte underskattas.²⁰³ För att vara trogen sin egen tradition och förståelse av frälsning skall Pingströrelsen vare sig överge den intensiva andligheten eller den känslomässiga identifikationen. De måste snarare fördjupas. Gränsen mellan en ytlig styrning av känslor och en djupare förståelse av frälsningen kan dock vara hårfin.

Den pentekostala teologen Steven Land talar om skillnaden mellan känslor och affektioner. Känslor förknippas ofta med det temporära och det flyktiga. De framställs som irrationella och därmed otillförlitliga. Land kontrasterar känslor med vad han kallar affektioner. Affektionerna är till skillnad från känslornas tillfälliga karaktär något som varaktigt karaktäriserar en person. Det är utgångspunkten för en affektiv andlighet.²⁰⁴ Han menar att det typiska är att affektionerna formas genom ett långvarigt sammanfogande av specifika trosföreställningar, praktiker och känslor. Det intressanta i detta sammanhang är hur Land relaterar kyrkan, samhället och bibeln till detta.²⁰⁵ Följden av att ständigt koppla ihop dessa resulterar i vad han förstår som affektioner.

Affections are abiding dispositions which dispose the person toward God and the neighbor in ways appropriate to their source and goal in God. Feelings are important but they come and go, are mixed, and of varying degrees of intensity.²⁰⁶

För Land är Anden central i detta sammanfogande. Mer precist är det Andens verk i läsningen av bibeln i den troende gemenskapen.²⁰⁷ Affektionerna är i sig själva inte någon norm men bönen i Andens kraft. Han lägger alltså till en kollektiv handling till ett rätt formande av affektionerna. Den pentekostala hermeneutiken förutsätter Andens inflytande i församlingens läsning av bibeltexten.

[T]he Spirit is prior to the written Word of God, but the Spirit inspires, preserves and illumines that Word within the communion of those who

203 Jfr ett liknande resonemang hos Mouffe 2004, s. 31 i förhållande till identifikation med olika politiska rörelser.

204 Land 1993, s. 34, 129.

205 Ibid., s. 131.

206 Ibid., s. 132.

207 Ibid., s. 27.

are formed, corrected, nurtured and equipped by the Word. [...] The signs and power of the Spirit is not an optional addition for a church that would engage principalities and powers and suffer unto death.²⁰⁸

Det Land visar är att den troende gemenskapen är central för forandet av de affektioner som kännetecknar en människan som blir frälst. Det är i denna bedjande, läsande och andefyllda gemenskap som den frälsta människan kan "construe the world differently".²⁰⁹ Precis som hos Chan är alltså den troende gemenskapen ett kollektiv som skiljer sig från andra gemenskaper i samhället. Det är inte genom att anknyta till antagna gemensamma idéer, vare sig det är moraliska eller mänskliga potentialer, som den frälsta människan formas utan genom att delta i en gemenskap som i gemensamma handlingar präglas av ett ständigt sammanfogande av Bibel, bön och världens behov.

Om ovanstående resonemang är rimligt visar det behovet av att fokus läggs på församlingsbildande snarare än enbart på individers frälsning. Risker är annars överhängande att frälsningen blir flyktig och övergående. Församlingsbildande handlar inom ramen för detta om att låta frälsningen åtföljas av en varaktig process där individen blir infogad i en gemenskap där Anden, Ordet och bönen bygger församlingen. I ett samhället där det kulturella och moraliska stödet för den kristna tron minskar bör frälsningen bli en del av en gemenskap där individens frälsning inte bara beror på den egna förmågan att tro. Det tycks vara viktigare i en post-kristen tid att församlingen får en egen betydelse eftersom forandet till stor del sker genom omständigheter som finns utanför människan.

208 Ibid., s. 28.

209 Ibid., s. 132.

Referenser

Tidskrifter

Evangelii Härold, 1925, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965.

Litteratur

Abelard, Peter 2011. *Commentary on the Epistle to the Romans*. The Fathers of the Church: Mediaeval Continuation. Washington: The Catholic University of America Press.

Aulén, Gustaf 2010. *Christus Victor: An Historical Study of the Three Main Types of the Idea of the Atonement*. London: Society for Promoting Christian.

Chan, Simon 2006. *Liturgical theology : the church as worshiping community*. Downers Grove, Ill.: IVP Academic.

Davidsson, Tommy 2015. *Lewi Pethrus' Ecclesiological Thought 1911-1974: A Transdenominational Pentecostal Ecclesiology*. Boston: Brill Academic Pub.

Halldorf, Joel 2014. "Evangelicals, practices, and the univocity of Being: Avoiding the pitfalls of Gnosticism", i *Between the state and the eucharist: Free Church theology in conversation with William T. Cavanaugh*, 68-81. Eugene: Pickwick Publications.

Houston, Brian 2015. *Live Love Lead: Your Best Is Yet to Come!* New York: FaithWords.

Josefsson, Ulrik 2005. *Liv och över nog: den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos.

Land, Steven J. 1993. *Pentecostal spirituality: a passion for the kingdom*. Sheffield: Sheffield Academic Press.

Mouffe, Chantal 2008. *Om det politiska*. Hägersten: Tankekraft.

Noll, Mark A. (red.). 2004. *Confessions and Catechisms of the Reformation*. Vancouver: Regent College Publishing.

Nyberg Oskarsson, Gunilla 2007. "Fler än 340 församlingar bildade under tio år: Den nya rörelsen växte snabbt trots inre kriser", i *Pingströrelsen: Händelser och utveckling under 1900-talet*, Vol. 1. Örebro: Libris.

Smith, James K. A. 2009. *Desiring the kingdom: worship, worldview, and cultural formation*. Grand Rapids: Baker Academic.

Taylor, Charles 1992. *The ethics of authenticity*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.

Wenell, Fredrik 2015. *Omvändelsens skillnad: En diasporateologisk granskning av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem*. Uppsala: Uppsala universitet.

Kapitel 4. Carolina Nilsson & Ulrik Josefsson: Församlingsplantering inom den svenska pingströrelsen under 2000-talet

Introduktion

Det har planterats 37 nya församlingar inom Pingströrelsen under 2000-talet och flera är på gång. Arbetet motiveras utifrån ett missionsperspektiv där nya församlingar ses som en nyckel för tillväxt, förnyelse och flexibilitet.

Avsikten med detta kapitel är dels att kartlägga hur församlingsplantering genomförts i Pingströrelsen sedan år 2000, dels att studera vilka drivkrafter som betonats av de engagerade och vilka faktorer som varit avgörande i den initiala fasen av en ny församlingsbildning. Det senare undersöks utifrån en enkätundersökning och intervjuer.

Inledningsvis ges en kort presentation av Pingst Församlingsplantering. På det följer en kartläggning där församlingarnas spridning över tid och geografi åskådliggörs. I undersökningen av drivkrafter fokuseras kategorierna tilltal, människors frälsning, att vara en kyrka för de som inte har någon kyrka samt kärlek till staden. De avgörande faktorer som framträder är kallelsevisshet, uthållighet, teamet och stödet utifrån.

Bakgrund

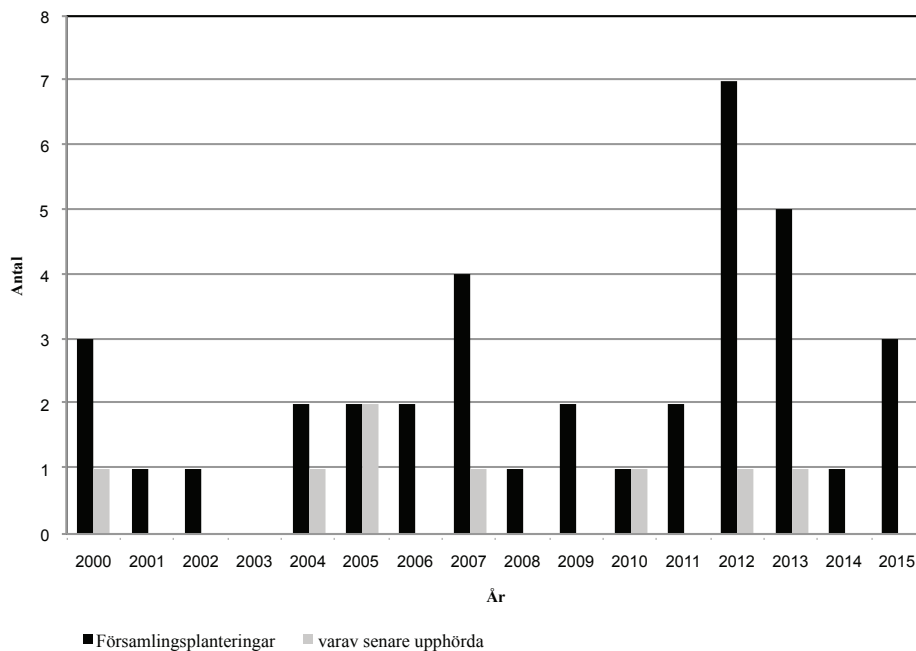
År 2005 togs inom Pingst beslutet att inom 10 år plantera 75 nya församlingar och ett visions- och strategidokument utformades.²¹⁰ Det syftade redan då på församlingsplanteringar där Pingst tar ett initiativ men att det även kan

210 Pingströrelsen 2005.

ske i samarbete med andra kristna, församlingar eller samfund.²¹¹ Under 2005-2010 var detta visions- och strategidokument det främsta officiella dokumentet som fanns inom den svenska pingströrelsen vad gäller församlingsplantering i Sverige. Den 1 november 2010 utformades det program som blev Pingst Församlingsplantering. Det var en ny satsning och under de kommande åren utformades nya officiella styrdokument för församlingsplantering.²¹² I de nyare styrdokumenterna sker främst en förstärkning och fördjupning av delar i det äldre dokumentet från 2005.

Den nya satsningen, Pingst Församlingsplantering, tog form mot bakgrunden av det stora behovet av flera församlingssamfund över hela landet och främst i storstadsområden. Det hade lagts ned över 500 frikyrkoförsamlingar under åren 2000-2010, vilket innebär att en frikyrka i veckan hade stängts ned. Under den perioden minskade antalet frikyrkoförsamlingar i Sverige med 16,5% och antalet frikyrkomedlemmar med 19 000. Endast 2,5% av Sveriges befolkning var då medlemmar i en frikyrka och behovet av nya församlingar sågs därför som stort. I dokumentet där Pingst beskriver och motiverar satsningen nämns även att det planterades

Planterade församlingar inom Pingst under 2000-talet

211 Watanen 2006, B- uppsats, s. 3.

212 Pingst FFS 2012, s. 3.

560 nya församlingar inom Pingströrelsen under åren 1915-1945. Det framhålls att det finns ett tydligt samband mellan församlingsplantering och tillväxt, förnyelse och flexibilitet i församlingsrörelser och samfund. Sverige beskrivs som ett missionsland. I ett missionsland är man missionär, och en missionär planterar, bildar och startar nya lokala kristna gemenskaper och församlingar. Drömmen om församlingsplantering inom Pingst beskrevs med orden att man vill se en ny missional rörelse av församlingsplantering, från Kiruna till Kristianstad, från Strömstad till Stockholm. Med den bakgrunden introducerades denna nya satsning som tog fart 2010.²¹³

Avgränsning

Studien är avgränsad till de församlingar som har bildats "inom" den svenska pingströrelsen under 2000-talet vilket innebär församlingar eller församlingsbildningar som har kommit ur Pingströrelsen sedan år 2000. Med "inom" avses församlingar som har bildats av enskilda personer som redan är etablerade inom den svenska pingströrelsen, församlingar som har bildats av en befintlig pingstförsamling, församlingar som efter 2000 först har blivit utposter och därefter enskilda församlingar samt församlingar som har bildats efter en brytning med en befintlig pingstförsamling. De grupper som finns i kartläggningen kan vara antingen en egen juridisk förening eller exempelvis tillhöra sin moderkyrkas juridiska förening men då samtidigt ha en egen identitet som enskild församling.

I studien ingår inte befintliga församlingar som har gått samman med varandra och därmed bildat en ny församling, församlingar som har bildats efter att först ha varit en utpost innan 2000 samt församlingar som har bildats i annat sammanhang innan 2000 och som därefter blivit en del av Pingströrelsen.

De församlingar som är en del av programmet Nystart, som bedrivs av Evangelistmissionen inom Pingströrelsen, finns uifrån avgränsningen inte med i denna studie. De församlingar som genomgår Nystart är genomgående församlingar som bildats innan 2000 och som önskar en nystart. En nystart eller omstart av en församling kan dock på många sätt likna bildandet av en ny församling både vad gäller arbetsstrategi och genomförandeprocess.

Enkät och intervjuer

Studien har genomförts genom en enkätundersökning och ett antal djupintervjuer. I enkäten som har skickats ut till församlingsplanterare

213 Pingst FFS 2012, s. 3.

inom Pingströrelsen har de svarande kort beskrivit varför de tror att den församlingsplantering de leder har utvecklats respektive varför de tror att den församlingsplantering de ledde har upphört. Tre intervjuer genomfördes och samtliga fokuserade på att belysa avgörande faktorer i ”planteringsfasen” samt vilka som är församlingsplanterarnas drivkrafter.

Enkäten skickades ut till de 34 församlingar som har bildats inom Pingströrelsen under 2000-talet, till och med 2014. Det är samma grupper som finns med i kartläggningen från 2000-2014 senare i detta kapitel. De 3 församlingsplanterarna från 2015 har inte fått enkäten utskickad men finns likväl med i kartläggningen. Det var 18 församlingsplanteringar som gav svar på enkäten, varav 4 är avslutade.

Intervjuer genomfördes med företrädare för tre av de grupper som svarade på enkäten. För att intervjuerna skulle få spridning valdes en församling i en mindre stad och som är bildad så sent som 2012, en församling i en större stad och som bildades redan 2000 utifrån en brytning med en befintlig pingstförsamling samt en församling i en storstad och som bildades 2010 utan koppling till någon befintlig pingstförsamling. Den sistnämnda upphörde 2014 för att gå in i en befintlig pingstförsamling.

Alla 34 grupperna fick inbjudan samt påminnelse till enkäten via mail och 18 svarade. En förklaring till bortfallet kan vara att man av olika orsaker inte läst mailen. Det är rimligt att räkna med ett visst bortfall. 16 av 34 är relativt högt bortfall och det kan inte uteslutas att detta påverkat studiens innehåll. Däremot har studiens syfte varit att beskriva och analysera realiteter som de uppfattas av informanterna och den speglar därför deras egna personliga uppfattningar. Bortfallet av informanter kommer främst från äldre församlingsbildningar från början av 2000-talet medan de som svarat i högre grad är yngre grupper som bildats sedan programmet Pingst Församlingsplantering startades 2010. Det verkar hos dessa svarande grupper finnas ett starkt intresse av att delta och påverka programmet för församlingsplantering inom Pingströrelsen. Kan det vara så att de församlingar som har bildats sedan 2010 känner en högre delaktighet i församlingsplantering inom Pingst i jämförelse med de församlingar som bildades tidigare under 2000-talet? Har Pingst Församlingsplantering bidragit till att varje enskild grupp ser sig som en del av ett större sammanhang inom Pingströrelsen? En analys av de svarande ger vid handen att så är fallet. Pingst Församlingsplantering verkar alltså ha skapat delaktighet för ett större sammanhang och format en gemensam identitet för dessa grupper inom den svenska pingströrelsen.

Kartläggning av församlingsplanteringar

Kartläggningen begränsar sig till 2000-talet och visar att det inom Pingströrelsen under denna period har planterats 37 församlingar varav 8 har upphört. Nedan följer fakta, diagram och karta över de församlingar som bildats men även vilka som senare upplösts.

Församlingsplanteringar

- 2000 Lifecenter, Västerås²¹⁴
Bönens Hus, Skövde – upphörde 2011²¹⁵
Livskällan, Gullspång²¹⁶
- 2001 Centrumkyrkan, Sjöbo²¹⁷
- 2002 Ljungandalens Pingstförsamling, Fränsta²¹⁸
- 2003 –
- 2004 Göingekyrkan New Life Church, Hässleholm²¹⁹
NXT Church, Göteborg – upphörde och gick in i Connect Church 2012²²⁰
- 2005 Mölnlycke Kristna Center – upphörde 2012²²¹
Dynamic Storstadskyrkan, Stockholm – upphörde och gick in i annan församling 2011²²²
- 2006 Hillsong Church, Stockholm²²³
Christ for People, Umeå²²⁴
- 2007 Brofästet Kristen gemenskap, Färjestaden²²⁵
Botvids Husförsamling, Hallunda – upphörde 2011

214 Wahlström 2015, n.p.

215 Thoms. Online: <http://www.dagen.se/90-aring-forsamling-ar-alltid-aldst-1.249777> (2015-03-01); *Pingströrelsens årsbok* 2011, s. 43.

216 *Pingströrelsens årsbok* 2003, s. 42.

217 *Pingströrelsens årsbok* 2002, s. 47.

218 *Pingströrelsens årsbok* 2003, s. 42.

219 Wahlström 2015, n.p.

220 *Pingströrelsens årsbok* 2007, s. 27.

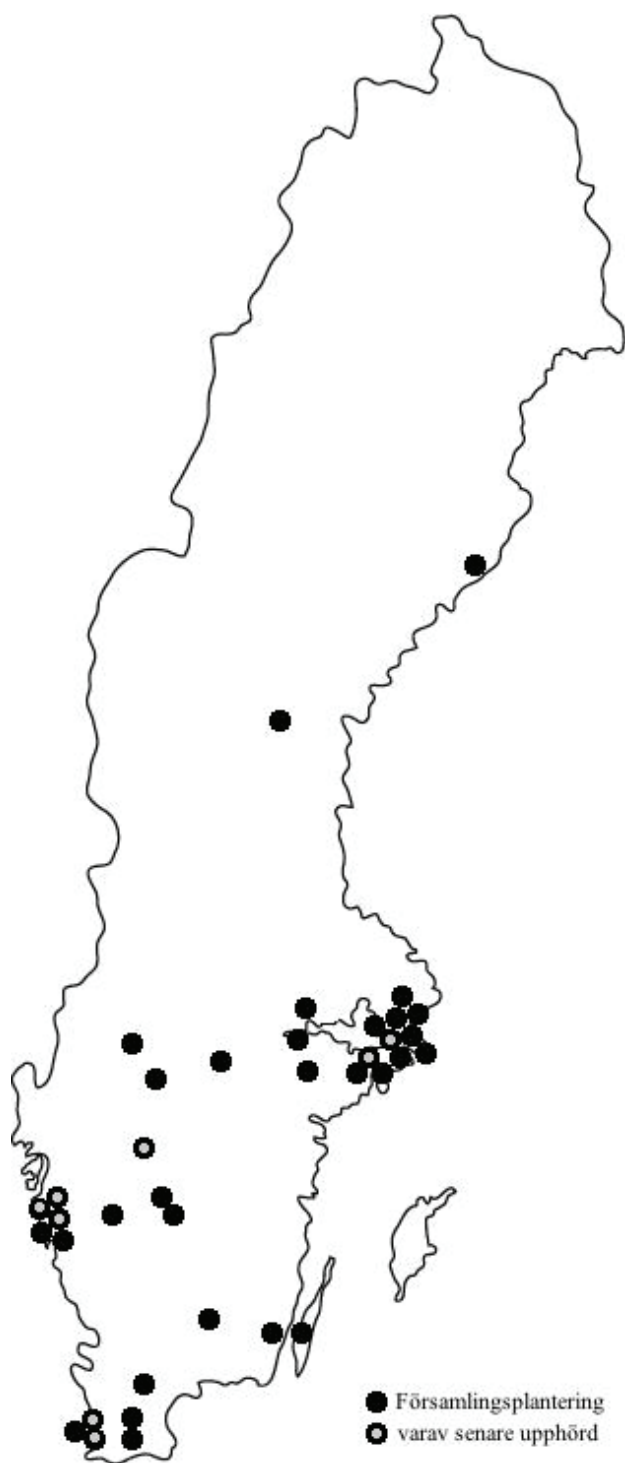
221 *Pingströrelsens årsbok* 2006, s. 39; *Pingströrelsens årsbok* 2012, s. 41.

222 Wahlström 2015, n.p.

223 Wahlström 2015, n.p.

224 Pingst FFS 2012, s. 9.

225 *Pingströrelsens årsbok* 2007, s. 27.

- Centro Internacional Evangelistico Misionero, Stockholm
Södertäljekyrkan, Södertälje
- 2008 Centro Cristiano Nueva Vida, Järfälla²²⁶
- 2009 Närkyrkan T-Way, Hallunda²²⁷
Folkkyrkan, Malmköping²²⁸
- 2010 Go Life Church, Göteborg – upphörde och gick in i Connect
Church, Göteborg 2014²²⁹
- 2011 Tjugofyrakyrkan, Stockholm²³⁰
United, Stockholm²³¹
- 2012 Lifechurch, Växjö
Filadelfia LIFE, Stockholm
Re:life, Borås
Församlingsplantering Kalmar
Lifecenter, Eskilstuna
United Rosengård – upphörde och gick in i United Malmö 2014²³²
Församlingsplantering Bankeryd²³³
- 2013 United Göteborg²³⁴
Connect Church, Jönköping
Kyrka för livet, Göteborg
United Mellanskåne
Församlingsplantering Hyllie – upphörde och gick i annan
församlingsplantering 2014
- 2014 Stockholm Life Church²³⁵
- 2015 SOS Church, Malmö
Home Church, Karlstad
Connect Church, Örebro²³⁶

226 Wahlström 2015, n.p.

227 *Pingströrelsens årsbok* 2010, s. 65.

228 Enkät svar från Bergström, 10 april 2015.

229 Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

230 Wahlström 2015, n.p.

231 *Pingströrelsens årsbok* 2012, s. 41.

232 Mörling 2014; Enkät svar från Nyang-Jørgensen, 8 april 2015.

233 Mörling 2014.

234 Wahlström 2015, n.p.

235 Mörling 2014.

236 Mailkontakt med Mörling, 10 september 2015.

Spridning över tid

I början av 2000-talet bildades ett fåtal församlingar varje år. År 2007 ökade antalet något till 4 församlingar. Under åren 2012 och 2013 steg antalet till 7 respektive 5 församlingar. Detta hade troligen samband med att arbetet med Pingst Församlingsplantering hade inletts under 2010 och samlingar för församlingsplanterare var i full gång under dessa år. Under 2014 och 2015 har antalet återgått till några få församlingsbildningar per år. Möjligen ska detta förstås så att när programmet för Pingst Församlingsplantering kommit igång och var i en initial fas fanns ett närmast uppdämt behov av att bilda nya församlingar. Pingst Församlingsplantering erbjöd strukturer för detta. Utifrån betoningarna i de olika styrdokumenterna verkar det dock främst syfta till att uppmuntra befintliga pingstförsamlingar att bli moderkyrkor. Syftet verkar alltså inte främst vara att som samfund hitta enskilda personer och identifiera dem som församlingsplanterare, utan snarare uppmana befintliga pingstförsamlingar att själva göra just det. Här kan krävas en översyn för framtiden om programmet även ska syfta till att uppmuntra och stödja personer som vill vara del i församlingsbildande verksamhet. Det kan dock konstateras att satsningen med Pingst Församlingsplantering har fått till följd att fler församlingar har bildats efter dess start än tidigare på 2000-talet. Vad gäller församlingsgrupper som har upphört kan vi i kartläggningen se att de har funnits i allt från 1-11 år. Vi kan också se att av de 8 planteringar som har upphört har 4 gått in i en annan församling eller församlingsbildning.

Spridning över Sverige

Kartläggningen visar även att de flesta församlingar har bildats kring storstäderna Stockholm, Malmö och Göteborg. Detta verkar vara i linje med urbaniseringen i stort i landet. Kartläggningen visar dessutom att det efter 2010, när Pingst Församlingsplantering påbörjades, har bildats församlingar främst i storstäderna Stockholm, Göteborg, Malmö och större tätorter som Eskilstuna, Örebro och Kalmar. Troligen är det ett resultat av Pingst Församlingsplanterings ambition, att fokusera på storstads- och tätortsområden. Detta fokus utesluter dock inte arbete i andra delar av landet i linje med ambitionen att verka ”från Kiruna till Kristianstad, från Strömstad till Stockholm”.²³⁷

Urbaniseringen i Sverige påverkar arbetet på flera sätt. Pingst önskar uttryckligen att ”plantera” där det bor många människor, vilket då är i

237 Pingst FFS 2012, s. 3.

storstäderna.. Hur detta påverkar gudsbild och församlingssyn skulle vara en intressant studie i sig. Samtidigt visar kartläggningen att när det gäller församlingsbildningar som upphört ligger det främst i storstadsområdena.

Sammantaget visar denna kartläggning att fler församlingar bildats sedan Pingst startade programmet Pingst Församlingsplanering

Drivkrafter hos församlingsplanterarna

I materialet framkommer en mängd olika drivkrafter. Dessa kan systematiseras till fyra huvudgrupper som var för sig består av några olika dimensioner. Det är inte alla av informanterna som lägger samma vikt vid de olika drivkrafterna och därför kommer de att här diskuteras så som de framträder hos informanterna som helhet. De fyra huvudsakliga drivkrafterna är: tilltal, människors frälsning, att vara en kyrka för dem som inte har någon kyrka samt kärlek till staden.

Tilltal

När informanterna talar om tilltal kan det både handla om personliga tilltal och mer allmänt det man uppfattar vara Guds tilltal genom Bibelns texter och undervisning. Denna drivkraft har ett tydligt personligt drag för de involverade. Även om det kan finnas vissa grundläggande teologiska utgångspunkter i resonemanget är denna drivkraft främst personligt orienterad hos de tillfrågade personerna. Flera av dem talar om hur de upplevt konkreta personliga tilltal från Gud om att gå in i arbetet med att bilda församling. Det framkommer inte vilken typ av tilltal det rör sig om men de beskrivs som starkt personligt förankrade.²³⁸ Några av informanterna talar om hur en specifik bibeltext blivit som ett personligt tilltal. Andra hänvisar till att Bibeln i sitt samlade budskap uppfattas som en uppmaning att bilda och utveckla församling.²³⁹

Ett väldigt tilltal. [...] Att man vet att man vet att man vet, alltså personligen. Det är viktigt att man känner en egen kallelse och övertygelse.²⁴⁰

En dimension av tilltal som drivkraft bygger på en övertygelse om att Gud står bakom initiativet. Flera av informanterna betonar att det är Gud som är den primära aktören och de ser sitt personliga tilltal som en

238 Intervju med Stenstrand, 7 april 2015.

239 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015; Enkät svar från Zarns, 27 mars 2015.

240 Intervju med Stenstrand, 7 april 2015.

bekräftelse. Ibland betonas även att utan den övertygelsen och bekräftelsen skulle de inte orka med anspänningen.²⁴¹ Tillalet uppfattas här som en garant för ansvarsfördelningen och som en påminnelse om att Gud är den egentlige arbetsledaren.²⁴²

Tryggheten i att Gud talat och därmed uppfattas som arbetets primära agent skapar en sorts vila för informanterna. I praktiken har dessa personer startat ett projekt som förväntas växa och utvecklas. Däremot betonas att eftersom Gud är den som talat till personerna om att blida församling menar man att ansvaret för resultatet även vilar på Gud. Tillalet blir därmed en trygghet inte bara i att gå in det Gud uppfattas ha planerat men också vila i att Han kommer ge resultatet.²⁴³

Församlingsplantering får inte bli ett ändamål i sig själv utan det är den här staden som är vår kallelse, inte ett namn, och då är det bara en sak kvar och det kan jag ödmjuka mig inför... att inte stå där fram. Då är Guds rike viktigare.²⁴⁴

Till sist tror jag att församlingen står och faller med dess Herre, Jesus. Vårt fokus på Gud, hans ord och tillämpningen därav är helt avgörande. Annars är vi en nytänkande församling som dyrkar nytt och flyr en dåtid i missnöje. Vårt existensberättigande vilar i vår förmåga att kommunicera evangeliet och förkroppsliga Guds rike bland våra vänner, familjer och bekanta.²⁴⁵

Några informanter diskuterar även det personliga tilltalet i ljuset av församlingsbildningens olika vägval.²⁴⁶ Resonemanget bygger på att om starten grundas i ett tilltal från Gud då kommer gruppen att ha gudstilltalet i sitt DNA och därmed i högre grad lyssna till och ledas av Gud i det fortsatta arbetet.²⁴⁷ Det är uppenbart att personerna som finns med i detta arbete, församlingsplanterarna som de kallas, har relativt hög grad av drivkraft och entreprenörskap. Det har startat projektet, samlat ett team och arbetat målmedvetet. Förhållandet mellan entreprenörskap och beroendet av Guds

241 Enkät svar från Nyang-Jørgensen, 8 april 2015.

242 Enkät svar från Stenstrands, 10 mars 2015.

243 Enkät svar från Duseus, 8 mars 2015.

244 Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

245 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015.

246 Enkät svar från Rönnerfors, 8 mars 2015.

247 Enkät svar från Nestander, 7 april 2015.

ledning och tilltal måste betraktas som symbiotiskt och komplementärt snarare än ett antingen-eller förhållande. Det är därför inte förvånande att flera av de tillfrågade betonar vikten av att ha ett tilltal från Gud som grund både för arbetet som helhet och för det egna personliga engagemanget.

Människors frälsning

Det är uppenbart att en avgörande drivkraft i arbetet är möjligheten och utmaningen att leda nya människor till tro. Om frågan om tilltal hade en tydligt personlig prägel så handlar denna drivkraft om det man uppfattar vara kyrkans grundläggande både identitet och uppgift. Denna drivkraft visar på den soteriologiska dimensionen av det församlingsbildande arbetet, att det handlar om människors frälsning. I grunden för Pingsts församlingsplanteringsprogram finns missionsperspektivet tydligt markerat som visades i inledningen av detta kapitel. Detta är inte alls förvånande eftersom viljan att nå nya människor med evangelium är djupt inbäddat i Pingsts identitet både när det gäller teologisk övertygelse och när det gäller verksamhetsmässig prioritering.²⁴⁸

Existensberättigandet för en församlingsplantering är alltid att samla upp nya människor! Det är att nå nya människor, inte ha möten för de som är troende. Jag tänker att det kan finnas hur många församlingar som helst och vi ser ju kyrkohistoriskt att när församlingar har planterats så har flera människor kommit till tro.²⁴⁹

Varken enkäterna eller intervjuerna är konstruerade för att få fram svar på hur man i dessa grupper teologiskt definierar frälsningen eller människans behov av den. Samtidigt är det tydligt att drivkraften att presentera evangeliet för nya människor bygger på övertygelsen att alla människor har ett absolut behov av att erfara frälsning och ta emot Jesus. Denna övertygelse bygger på att människan är förlorad utan Gud och att Gud vill ha gemenskap med alla människor och att frälsningen bygger på den personliga överlåtelsen till Jesus.²⁵⁰

Flera av personerna i undersökningen diskuterar frälsningen också i sociala termer. Människan uppfattas ha ett absolut behov av frälsning på ett personligt och existentiellt plan. Men när detta ska förklaras bör det ske

248 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015; Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

249 Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

250 Intervju med Stenström, 7 april 2015.

inte bara genom ord utan också genom att församlingsgruppen gestaltar frälsningen i sin gemenskap.²⁵¹ Några av dem talar också om hur frälsningen skapar nya sociala sammanhang som kan bryta ensamhet och utanförskap.²⁵² Det är uppenbart att frälsning hos informanterna både är personlig och gemensam och att den har både andliga och sociala implikationer.

Vi vill vara kyrka mer än bara på söndagar. Kyrka för hela livet och möta människor där de är, dela vardagen. Det är min fulla övertygelse att församlingen är världens hopp, som Bill Hybels skriver. Vi vill ge det vidare, en kärleksfull gemenskap. Det känns egoistiskt att behålla det för oss själva. Det är vår vision och därför vill vi bygga relationellt... att föra guldkornet vidare, att människor ska känna sig sedda, bekräftade och älskade, med ett tydligt Jesus-centrum.²⁵³

Inte alla informanter har uttryckligen betonat människors frälsning som en drivkraft i arbetet. Vid en helhetsbedömning av svaren är det dock vår uppfattning att detta snarare handlar om tystnad kring det självklara än att några inte skulle drivas av viljan att leda nya människor till tro. Till exempel menar vi att uttalandet att "vi ser många människor framför oss, samtidigt som vi ser att Gud ser individuellt"²⁵⁴ ska förstås i perspektiv av människors frälsning snarare än bara en fråga om antal människor eller frågan om individ i förhållande till gemenskap. Utifrån detta bedömer vi att det soteriologiska perspektivet i denna drivkraft förmodligen är den mest grundläggande för informanternas arbete med församlingsbildande.

Att vara en kyrka för de som inte har någon kyrka

När informanterna talar om att vara en kyrka för dem som ingen har ligger det nära den tidigare drivkraften men är ändå något delvis annat. Medan drivkraften att nå nya människor främst handlar om frälsning och soteriologi handlar detta snarare om hur man vill vara kyrka och därmed om ekklesiologi.

Denna sida av hur man ser på församlingen och vilken församling man vill vara kretsar kring uttrycket att vara kyrka "för den som inte har någon

251 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015.

252 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

253 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

254 Intervju med Stenström, 7 april 2015; Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

kyrka”.²⁵⁵ I detta ligger den tidigare drivkraften inbäddad. Man vill vara en församlingsgemenskap för helt nya människor som ännu inte fått erfara evangeliet. Här talas om att välkomna nya människor och på detta sätt se fler människor komma till tro.²⁵⁶

En annan aspekt på detta är talet om att vara en kyrka mitt i vardagen. Flera informanter betonar att kyrkan inte nödvändigtvis är samlingarna men att gestalta tron i vardagen. När man möter grannar, vänner och arbetskamrater så vill man vara kyrka för dessa människor i den meningen att tron blir en aktiv del i dessa vardagliga möten. Därför kan relationen med människor vara väl så mycket den verksamhet man vill ge tid och prioritet.²⁵⁷

Man får också se till att ens vardagsliv fungerar så att man har något att ge. Jag som har jobbat som pastor tidigare har nu mina tankar upptagna av något annat i min vardag och jag upplever mig mer som pastor nu än när jag jobbade i kyrkan, för nu möter jag människor i deras behov och på deras planhalva.²⁵⁸

I betoningen på att nå nya människor och vara en kyrka just för dessa nya människor ligger ett tydligt avståndstagande till att medlemmar flyttar runt mellan församlingar. Informanterna verkar inte vara intresserade av att redan troende byter församling och på detta sätt ansluter till den nybildade gruppen. Någon uttrycker att de vill ha fokus på icke troende och inte ”de heligas förflyttelse från andra församlingar”.²⁵⁹ Här kan dock frågan ställas om hur detta förhåller sig till den tidigare betoningen på att samla ett målmedvetet och tydligt troende team som grund för den nya gemenskapen. I en initial fas är det uppenbart att personer som redan tror och som tidigare tillhört en annan församlingsgemenskap är välkomna. Däremot är det viktigt att dessa nya församlingsgemenskaper inte fortsätter att växa genom inflyttning av redan troende.

I botten av ecklesiologin ligger en dubbel övertygelse som tydligt kommer till uttryck i de dokument som vägleder Pingsts arbete med församlingsbildande. Den första är att församlingen är en del av Guds tanke

255 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

256 Intervju med Jonsson, 2 april 2015; Enkät svar från Mörlings, 10 mars 2015.

257 Enkät svar från Stenstrands, 10 mars 2015.

258 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

259 Enkät svar från Nestander, 7 april 2015.

för att rädda världen. Visst är det människor som möter människor men det är primärt församlingen som uppfattas som Guds redskap. Här ger man uttryck för en typ av *communio ecklesiologi* som kompletterar den i övrigt starkt personliga betoningen i människans erfarenhet av frälsningen. Det andra är att man uppfattar församlingen som missionarisk till sitt väsen. När kyrkan är sig själv är hon alltid, likt Gud, i rörelse för att nå en förlorad värld. Därför finns både teologiskt och strukturellt en stark koppling mellan de båda drivkrafterna att nå nya människor och forma församlingsmiljöer för dessa nya människor.²⁶⁰

Jag tror det finns en naturlig utveckling när människor träffas, tycker om att träffas och därmed bjuder in fler till gemenskapen. Detta tror jag är allmängiltigt för många föreningar. En församlingsplantering har ett syfte och ärende i världen, och därmed tror jag gemenskapen är kopplad till en upplevd mening, ett slags kitt i ett större nätverk av människor.²⁶¹

Kärlek till staden

Den fjärde drivkraften för informanterna kan kallas kärlek till staden. I detta ligger närmast ett skapelse-teologiskt perspektiv. Församlingen uppfattas vara ett uttryck för Guds kärlek till världen och församlingen är ett lokalt och konkret uttryck för detta i ett specifikt sammanhang. Flera av informanterna betonar just att kärlek är en viktig drivkraft till närvaron i detta lokala sammanhang.

Jag tror det är viktigt att man älskar den här staden och har Växjö i sina hjärtan, och det såg vi i teamet. En del av de personer vi funderade på var på väg från Växjö så de frågade vi inte. Vi ställde frågan långt innan till människor i allmänhet: "Vad tänker du om Växjö?". Att vara sänd till det här sammanhanget är viktigt.²⁶²

En dimension av detta ligger nära det som kom fram under förra punkten, att man vill att tron ska vara förankrad i den konkreta vardagen. Församlingen är placerad i ett sammanhang för att där gestalta Guds kärlek och Hans rike. För informanterna verkar det vara viktigt att de som har ledande funktioner bär denna grundinställning. En sida av detta handlar om att bo in sig och bli en del av platsen man bor på. Det kan handla om att

260 Pingst FFS 2012, s. 3.

261 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015.

262 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

ta hänsyn till familjens behov och situation men också om viljan att bygga långsiktiga relationer.²⁶³

Där du landar ska du landa och älska den staden, men ibland känner man ju bara att man vill flytta härifrån. Man ska landa någonstans men ha en stor värld. Vår kallelse blev Västerås och här ska vi stanna.²⁶⁴

Inom detta fält gestaltar de nya uttrycken för församlingsbildarrörelsen delvis nya betoningar i förhållande till tidigare hållning inom Pingst. Den första gäller den tydliga betoningen på att gestalta Gudsriket och älska staden utan att några eskatologiska dimensioner lyfts fram. Pingst har i sin tidigare form beskrivits som apokalyptisk i sin förväntan på Jesu snara återkomst.²⁶⁵ Här uttrycks snarare en form av realiserad eskatologi. Det andra är det uttalade idealet att bo kvar där ett tidigare pastorsideal varit mer rörligt. Möjligen är detta uttryck för en förändrad syn på samspelet inom familjen men kanske troligare en ambition att som ledare i en församling ta ansvar för långsiktiga relationer. Tidigare pilgrimsideal bland pastorer och evangelister passar sämre med ett relationsorienterat församlingsideal. Möjligen kan här finnas drag av internationell påverkan där församlingen i högre grad kretsar kring sin ledare.²⁶⁶

Avgörande faktorer i den initiala fasen

I materialet har de ledande företrädarna identifierat faktorer som haft avgörande betydelse för arbetet kring församlingsgruppen med fokus på den initiala fasen. Svaren har kunnat kategoriseras så att fyra avgörande faktorer identifierats. Dessa fyra är: kallelsevisshet, uthållighet, teamet samt stöd utifrån. I den följande avdelningen kommer dessa fyra faktorer diskuteras utifrån informanternas svar. Fokus är lagt på arbetets initiala fas. Detta har däremot inte definierats i tid varför olika informanter kan utgå från olika tidsbestämning av den initiala fasen.

Utöver de fyra avgörande faktorer som här diskuteras framkommer en mängd andra faktorer som däremot inte bedömts som avgörande för gruppen som helhet dels beroende på hur de motiverats, dels utifrån att det

263 Enkät svar från Gren, 20 mars 2015.

264 Intervju med Stenstrand, 7 april 2015.

265 Jfr Sahlberg 2009 (1977).

266 Se vidare Andreas Thörns undersökning i denna volym, kapitel 5, för vilka influenser som påverkar gruppen inom Pingst Församlingsplantering.

inte varit återkommande hos flera informanter i samma utsträckning. Bland dessa faktorer kan nämnas: fasta och bön, visionen, ekonomin, byggnaden samt relationer och gemenskap.

Kallelsevisshet

Bland de avgörande faktorerna framträder det vi valt att benämna som kallelsevisshet. Här ligger fokus på vad man uppfattar att Gud vill, planerat och talat. Kallelsevissheten skulle kunna beskrivas som en gudsfaktor. Denna faktor har nära samband med den drivkraft som vi kallade tilltal. I drivkraften *tilltal* visade det sig att det var viktigt att kunna förankra sitt agerande i det man uppfattade vara Guds tilltal. När vi här diskuterar avgörande faktorer visar det sig att liknande frågeställningar blir aktuella. För informanterna handlar det här om att ha en visshet om sin kallelse att göra just detta på detta sätt och på denna plats. Det vi kallar kallelsevisshet är en övertygelse som blir närmast omutlig. Den skapar visshet att man gör det Gud vill att man ska göra. Denna visshet skapar en trygghet och en form av vila. Tryggheten och vilan skapar å sin sida en kraft utifrån övertygelsen.²⁶⁷ Någon av informanterna menar att uppgiften att bilda en församling är så krävande att kallelsevissheten är helt avgörande. Resonemanget avslutas med kommentaren att ”är du inte kallad till det så kommer du inte palla det”.²⁶⁸

Att vara sänd till det här sammanhanget är viktigt. Jag tror också man behöver vara sänd att plantera församling, med ett långt tidsfokus. Vi hade några som sa att de kunde överlåta sig i två år. Vi båda kan inte släppa in i våra tankar att vi kan välja bort vår kallelse, vi kan inte släppa in vad det skulle innebära. Det är en kallelse som är lagd på våra liv och som vi hoppas få vara kvar i.²⁶⁹

En annan dimension av resonemanget kring kallelsevisshet handlar om att skapa ett någorlunda förutsägbart sammanhang. Tanken bygger på att den enskilde församlingsarbetaren är kallad och placerad där av Gud. Kallelsen föregår arbetet och bildar på detta sätt visst förutvetande. Detta leder i sin tur till att man kan ha en bild av både kommande utveckling och eventuella motgångar.²⁷⁰

267 Intervju med Stenstrand, 7 april 2015; Enkät svar från Nestander, 7 april 2015.

268 Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

269 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

270 Intervju med Jonsson, 2 april 2015; Enkät svar från Jonsson, 18 mars 2015.

Flera av personerna i undersökningen betonar att detta är en personlig kallelse till detta specifika uppdrag. Man är medveten om att kyrkan som helhet har en kallelse men betonar att denna kallelse är specificerad till plats och uppdrag och uppfattas som en djupt personlig kallelse. Man betonar även att alla som vill vara med i ledningen för att bilda en församling behöver ha denna typ av personlig och specificerad kallelse.²⁷¹

Sammanfattningsvis kan sägas att informanterna uppfattar kallelsen, men kanske ännu mer kallelsevissheten, som en helt avgörande faktor. Den beskrivs också som en omutlig kraft. Det är inte människan som har valt kallelsen utan snarare kallelsen från Gud som valt och mer eller mindre tvingar människan till livet i kallelsen.²⁷²

Uthållighet

De tillfrågade betonar att arbetet med att bilda församling är ett långsiktigt åtagande som kräver uthållighet.²⁷³ Denna uthållighet är förankrad i kallelsen men förverkligas genom att personen beslutsamt håller fast vid kallelsen i uthållighet. Därför kan detta beskrivas som beslutsamhetsfaktorn.

Flera betonar att det inte saknats tillfällen där man både kunnat och kanske velat ge upp.²⁷⁴ Då betonas vikten av uthållighet utifrån främst två perspektiv. Det ena handlar om att vila i och hålla fast vid kallelsen och det man uppfattar som Guds tilltal. I den meningen blir uthålligheten människans bestående svar på kallelsen. Det andra handlar om nödvändigheten att tänka långsiktigt. Uthålligheten är en förutsättning för att verka långsiktigt och detta är en förutsättning för den organiska tillväxt man önskar se.²⁷⁵

Terminologin inom denna grupp bygger mycket på växtmetaforer. Arbetet kallas församlingsplantering och den egna församlingsbildningen benämns ofta som "plantan" och man kan tala om att "känna sig som en liten planta".²⁷⁶ Nära kopplat till denna terminologi och metaforik ligger förståelsen för långsiktighet och uthållighet. När en planta sätts i jorden måste man tänka långsiktigt och vara uthållig.²⁷⁷

271 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

272 Enkät svar från Gard, 10 mars 2015.

273 Intervju med Stenstrand, 7 april 2015; Enkät svar från Svedstam, 16 mars 2015.

274 Enkät svar från Björk, 6 april 2015.

275 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

276 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015.

277 Enkät svar från Zarns, 27 mars 2015.

Ytterligare en dimension av uthålligheten som betonas är att vara uthållig i motgångar och oavsett omständigheter.²⁷⁸ Uthålligheten manifesteras i regel genom att ett ledarteam behålls intakt över flera år och där man mer eller mindre lovar varandra uthållig lojalitet.²⁷⁹

Sammanfattningsvis kan sägas att informanterna dels är medvetna om att arbetet tar och bör ta tid, dels att uthålligheten är en förutsättning för att lyckas se "plantan" växa.

Teamet

Informanterna i denna studie är i de flesta fall de ledande företrädarna för gruppen. När dessa identifierar avgörande faktorer i arbetet betonas teamet. Detta kan beskrivas som gemensamhetsfaktorn. De uppfattar det som en avgörande faktor att vara en inre kärna av ledare som tillsammans bär både visionen och arbetet och kanske även i viss mån varandra. Det är dessa samlade aspekter som vi här kallar teamet.

Det är uppenbart att det i de flesta av dessa församlingsbildningar finns förgrundsgestalter med tydliga entreprenördrag. Samtidigt som det finns en fokusering på ledaren visar det sig att man inte odlar ett ideal av "den ensamme riddaren". Ledarskap blir i detta sammanhang snarare pluralt än singulart.

Jag tror också att kulturen kring ledarskap är viktig. Inte överordnad allt annat, men viktig. Ett icke-ledarskap blir bara so big. En kultur av ledarutveckling har potential att växa sig stor och stark.²⁸⁰

I reflektionen kring ledarskap finns en tydlig betoning på teamet. Man verkar inte tänka att ensam är stark utan snarare att teamet skapar mångfald och blir varandras komplement. Några av informanterna diskuterar frågan om likhet och olikhet i teamet. Den samlade bilden är att det måste finnas långtgående likhet när det gäller uppfattning om vision och verksamhet men en tydlig önskan om att olikheter i teamet ska bredda kompetens och skapa större stabilitet.²⁸¹

En dimension av detta gäller förhållandet mellan ledaren och teamet. Det är uppenbart att det snarast är ledaren som väljer teamet än tvärt om.

278 Enkät svar från Derki, 27 mars 2015.

279 Enkät svar från Lindahl, 25 april 2015.

280 Enkät svar från Lidström, 15 mars 2015.

281 Enkät svar från Egerbo, 11 mars 2015.

Man skulle därför kunna tänka att teamet är en stödfunktion till ledaren. I svaren är det inte detta som betonas utan snarare att när personerna i teamet är utvalda och på plats så inträder ett tydligare kollektivt ledarskap. Det är teamet som utgör församlingsgruppens kärna och ledarskap. Det är teamet som gemensamt både utformar och gestaltar församlingens kultur.

Ytterligare en dimension av resonemanget kring teamet handlar om betoningen av relationer. Flertalet av dessa nyare församlingsbildningar har ett fokus på relation. Teamet utgör gruppens kärna och gestaltar dess kultur och genom teamets nära gemenskap gestaltas gruppens betoning på relation. Några av informanterna talar om teamets relation och använder äktenskapet som metafor för den nära och överlåtna gemenskap som teamet förväntas utgöra. En intressant observation är att dessa grupper i hög grad arbetar parvis som makar. I regel är det ett gift par som är de ursprungliga ledarna och när teamet sätts samman består det ofta av gifta par. I denna studie har denna aspekt inte varit i fokus.

Sammanfattningsvis kan sägas att teamet utgör en avgörande faktor för bildandet av en församlingsgrupp. Visserligen finns i regel en ledare eller oftare ett ledarpar men teamet, gemenskapen i teamet samt samspel och komplementariteten i teamet uppfattas som en helt avgörande faktor för församlingsbildningen i initialfasen.

Vi är ett team, det är för tungt att stå ensam. Vi är överlåtna och tänker långsiktigt. I början överlät vi oss till planteringen och varandra i minst fem år. Efter tio år så är den siffran mer realistisk men det kan vara svårt att lova varandra så många år till en början.²⁸²

Stöd utifrån

Ledarna i de nya församlingsbildningarna har hög grad av lojalitet till varandra. Samtidigt är det tydligt bland informanterna att man vill vara del av ett större sammanhang och här talas om vikten att både få och uppleva stöd från personer och sammanhang utanför den egna gruppen. Man uppfattar detta externa stöd som en avgörande faktor och detta skulle kunna kallas samhörighetsfaktorn.

En dimension av detta handlar om att tillhöra ett större och mer etablerat sammanhang. Den interna gemenskapen i teamet och hela gruppen är viktig men det verkar även finnas ett tydligt behov av anknytning, stöd och legitimitet utanför gruppen.

282 Enkät svar från Lindahl, 25 april 2015.

I början kunde vi nog känna att vi var på väg att sköta mycket själva men sedan insåg vi fördelarna med att vara en del av något större, så nu är vi nog mittemellan. Vi har ett uttalad längtan att vara moderkyrka – dotterkyrka men i realiteten är vi nog en satellitkyrka. Vi har nog dockat ut egentligen men ibland försöker vi docka tillbaka. Vi har en trovärdighet i Växjö att vara kopplade med Ulriksbergskyrkan och det ger oss en legitimitet att vara kyrka här i Växjö, vi blir inte sekt-aktiga.²⁸³

En annan dimension av det externa stödet handlar om samspelet mellan den nya församlingsbildningen, ”plantan”, och en eller flera närstående mer etablerade församlingar. Hos flera av informanterna är relationen till en etablerad församling mycket viktig. Här talas om att man är född ur och står i både relation och beroende till. Metaforen som används är moder – dotter församling. Flera av ledarna i dessa församlingsgrupper talar om hur ”moderförsamlingens” sätt att vara återspeglas i den nya gruppen. Det är som en DNA-överföring som i flera fall beskrivs som att man därför vet vilken sorts församling man vill och ska bygga.²⁸⁴ På omvänt sätt är bristen av sådant stöd en tydlig riskfaktor för att projektet misslyckas.

Jag tror att problemet ligger i att de traditionella församlingarna inte kliver in och tar det. Då hade vi räddat fler församlingsplanteringar och fler som hade kunnat kliva ut i sin kallelse, men så länge församlingarna håller på sitt eget och inte vill så ut ledare, stötta ekonomiskt och backa upp, utan bygga sitt eget rike, så kommer vi ha de som har kallelsen men gör det på fel sätt, och då brakar det.²⁸⁵

Ytterligare en dimension av det externa stödet handlar om samspelet mellan andra som står i liknande situation. Här visar sig nätverket inom Pingst Församlingsplanering vara av yttersta vikt. Externt stöd handlar i detta fall om att länka till ett större sammanhang, dela erfarenheter med likasinnade och vara del i en planerad utvecklingsprocess. Nätverket inom Pingst Församlingsplanering verkar ha fyllt denna funktion till en del.

Utöver dessa dimensioner av externt stöd nämns dels ekonomiskt, dels personellt stöd. Det ekonomiska stödet preciseras inte men verkar vara viktigt och framförallt verkar bristen på externt stöd vara en mycket viktig

283 Intervju med Egerbos, 31 mars 2015.

284 Intervju med Egerbos, 30 mars 2015; Enkät svar från Bergström, 10 april 2015; Enkät svar från Duseus, 8 mars 2015; Enkät svar från Gard, 10 mars 2015.

285 Intervju med Jonsson, 2 april 2015.

faktor när man inte längre kan fortsätta arbetet.²⁸⁶ Det personella stödet handlar om att relatera till ledande och stödjande personer i allmänhet. Av särskild betydelse verkar det vara att samfundsledaren själv både uttalar och gestaltar stöd både för arbetet och för de enskilda ledarna.²⁸⁷

Det verkar ha funnits en medvetenhet om behovet av externt stöd bland dem som planerade Pingst Församlingsplantering. Inbäddat i strukturen finns både nätverket mellan dem som arbetar med de nya grupperna och ordningen för relationen till de mer etablerade församlingarna. Utifrån att dessa relationer kan se olika ut introduceras i strukturen begrepp som Moderkyrka – som själv bildar en ny församlingsgrupp; Nätverkskyrka – som bildar församlingar utifrån en nätverksmodell; Partnerkyrka – som stödjer den nya gruppen med t.ex. ekonomiska eller personella resurser genom en moder- eller nätverkskyrka.²⁸⁸

Sammanfattningsvis kan sägas att även om det verkar vara viktigt med både den egna kallelsen och gemenskapen inom den nya gruppen så utgör externt stöd en avgörande faktor för den nya gruppens utveckling.

Avslutning

I denna undersökning har de ledande företrädarna för olika nybildade församlingsgrupper, ”församlingsplanteringar” inom Pingst tillfrågats. De två huvudfälten har gällt drivkrafterna för att starta och genomföra arbetet samt vilka faktorer de uppfattar som avgörande för att arbetet ska utvecklas väl i den initiala fasen. Här ska nu några av dessa frågor kort diskuteras.

Bilden som ges är att arbetet man gett sig in på är svårt och tidskrävande. Ingen av de tillfrågade skulle vilja locka in personer i detta arbete utan menar att det krävs en stark personlig övertygelse och en kallelse från Gud. Det leder till att denna grupp av ledare har starkt eget engagemang och ger uttryck för att man måste vara beredd att arbeta hårt och självständigt. Samtidigt balanseras detta av hur det egna ledarskapet och den egna gruppen samspelar med andra sammanhang. För ledaren kan det gälla samspelet med teamet. För gruppen kan det handla om samspelet med andra församlingar, samfundet eller nätverket inom Pingst Församlingsplantering.

286 Enkät svar från Lekardal, 17 april 2015.

287 Intervju med Jonsson, 2 april 2015; Enkät svar från Gard, 10 mars 2015; Intervju med Stenström, 7 april 2015.

288 Pingströrelsen 2005; Pingst FFS 2010; Pingst FFS 2011, n.p; Pingst FFS 2012, s. 11.

De nya grupper som här studerats formar sin identitet i förhållande till mer etablerade församlingar och sammanhang. Man vill gestalta församling på ett nytt sätt och forma församling för dem som ingen församling har. I detta uttrycks inte direkt kritik mot etablerade sammanhang men ett stort mått av självständighet som präglas av nyskapande. Ledarna betonar samtidigt viljan till och beroendet av sammanhang och stöd utifrån. Man vill tillhöra något större och ser gärna koppling till någon etablerad församling. Arbetet inom Pingst Församlingsplantering har även skapat strukturer för detta behov av sammanhang. Undersökningen har visat att stödet utifrån uppfattas som en avgörande faktor för arbetet i den initiala fasen. Vi ser alltså ett kreativt samspel mellan självständighet och sammanhang, mellan nyskapande och det etablerade. Detta samspel är däremot inte jämbördigt. Den egna gruppen är självständig och nyskapande men därmed i viss mån sårbar. Sammanhanget begränsar sårbarheten och tillför stabilitet genom att vara etablerat. Däremot behöver den nya gruppen få möjlighet att få vara nyskapande och söker det etablerades stöd för att vara just det. En slutsats är alltså att vikten av balans i förhållandet mellan självständighet och sammanhang, och mellan nyskapande och det etablerade i det församlingsbildande arbetet.

Undersökningen har visat att en avgörande, kanske den mest avgörande, drivkraften i arbetet är viljan att nå nya människor med evangelium. Missionsmotivet är ett av de grundläggande skälen till att bilda nya församlingar men också i hur detta arbete genomförs. Denna undersökning har inte material för att diskutera hur väl man lyckas i förhållande till denna motivering till arbetet. Andra undersökningar visar däremot att nybildade församlingar visar procentuellt högre dopsiffror än äldre och mer etablerade församlingar. Missionsmotiveringen tillhör de mest identitetsbärande drivkrafterna i Pingsts arbete generellt. Ledarna bland dessa nyare grupper av församlingar ger ett tydligt uttryck för detta. Möjligen ger denna undersökning skäl att se arbetet med att bilda nya församlingar som ett sätt att bevara och gestalta missionsutmaningen tydligare än vad de etablerade församlingarna lyckas med. Slutsatsen är att mission och att nå nya människor med evangelium är en av de avgörande drivkrafterna i det församlingsbildande arbetet och att denna drivkraft förstärks av uppfattningen att nya församlingsgrupper bättre förverkligar denna drivkraft än etablerade församlingar.

Kartläggningen visar att de nya grupperna främst etableras i större städer. I strategin för Pingst Församlingsplantering ligger att arbetet ska fokuseras till större städer. I Sverige pågår en betydande urbanisering.

Omfördelningen av människor från församlingar i glesbygd till större städer kan ses som ett naturligt uttryck för samhällsutvecklingen. Däremot har det inte tidigare inom Pingströrelsen funnits en strategisk planering kring var församlingar ska etableras. Huvuddelen av Sveriges pingstförsamlingar bildades innan 1940. Sedan dess har befolkningen i stort genomgått betydande förändringar inte minst i ljuset av urbaniseringen. Utvecklingen av Pingsts Församlingsplanering kan ses som ett nutida uttryck för den expansionsiver som fanns i den unga Pingströrelsen. Nu som då är det inte primärt strategiska beslut som ligger bakom var församlingar bildas utan snarare personrelaterade organiska processer. Slutsatsen är att både bildandet av nya församlingar och arbetet inom Pingst Församlingsplanering är ett uttryck för att bibehålla och utveckla Pingströrelsens ursprungliga identitet som expansiv församlingsbildarrörelse.

Undersökningen har slutligen pekat på att det församlingsbildande arbetet kan vara uttryck för förändrade ideal och i vissa fall möjligen förskjutningar i teologin.

Undersökning ger en bild av vissa förskjutningar i eskatologin. Materialet har inte fokuserat på dessa frågor och därför är slutsatserna försiktiga och preliminära. Däremot är det tydligt att de tillfrågade ledarna talar om att gestalta gudsriket och att bidra till att göra den stad där församlingen bildats till en bättre plats. Detta innebär inte att man uppfattar tron som primärt ett inomvärldsligt etiskt förhållningssätt men att gudsriket är här och nu och detta ska gestaltas i och genom församlingen. Den tidiga pingstteologin hade en framtidsorienterad eskatologi med eskapistiska drag genom betoningen av församlingens borttryckande från världen och att gudsriket ska komma. I dessa nutida församlingsbildargrupper ligger betoningen snarare på att Guds rike har kommit och att församlingen är satt att leva i ljuset av den framtid som redan kommit och gestalta detta gudsrike i församlingen för den stad man är satt att betjäna. Slutsatsen är att denna förskjutning av de eskatologiska betoningarna troligen är generell för Pingströrelsen men att dessa grupper uttrycker förändringen tydligare än etablerade församlingsammanshang. Detta fält skulle förtjäna en egen studie.

Undersökningen visar att ledarna för de nya församlingsbildningarna ser sin kallelse som ett långsiktigt åtagande för en specifik plats. I den tidiga Pingströrelsen fanns ett tydligt pilgrimsideal som tillsammans med strukturen kolportörer och evangelister format bilden av den rörlige pastorn och församlingsledaren. I dessa nyare grupper blir församlingsbildningen snarare ett livsprojekt. Hur detta utfaller i praktiken är för tidigt att uttala

sig om men förändringen i idealet är tydlig. Orsakerna till detta kan vara flera. Förändrade eskatologiska betoningar tillsammans med en tydligare personligt entreprenöriell hållning är troliga förklaringar. Därtill kan internationella influenser påverka. I den anglo-saxiska pingst-karismatiska kristenheten är det vanligt att det är pastorn som har en församling när det i skandinavisk kongregationalistisk väckelsetradition mer varit församlingen som har en pastor. Möjligen är dessa nyare församlingsbildningar uttryck för internationella influenser på denna punkt. Slutsatsen är att ledarna i de nyare församlingsbildningarna har en mer långsiktig och tydligare platsbunden kallelseförståelse än vad som är brukligt i de äldre etablerade pingstförsamlingarna.

Undersökningen visar att bland ledarna i de nya grupperna finns ett mycket fritt förhållningssätt till den klassiska pingsthållningen om en församling på varje ort. Denna fråga behandlas i ett annat kapitel i denna volym.²⁸⁹ Här kan bara konstateras att inom gruppen av ledare som här tillfrågats är detta en icke-fråga. Det är även uppenbart att arbetet inom Pingst Församlingsplantering är ett uttryck för att den tidigare hållningen är på väg att förändras. Undersökningen visar att de nya grupperna uppfattar det som ett problem när etablerade församlingar inte tydligt uttalar stöd för de nya församlingsbildningarna. Den visar även att de tillfrågade ledarna menar att de etablerade församlingarna har ett för svagt stöd till och för lågt engagemang för arbetet med att bilda nya församlingar. Denna undersökning ger inte material för att dra konkreta slutsatser på denna punkt men visar ändå att de nya grupperna gestaltar en ny hållning till frågan om en församling på varje ort och att utvecklingen på denna punkt inte utvecklats på samma sätt i de etablerade församlingarna. Slutsatsen är att frågan om placering av nya församlingar fortsatt är något som kan skapa problem vid bildandet av församlingar på orter där det redan finns en etablerad pingstförsamling.

289 Se Joel Halldorfs studie i denna skrift, kapitel 2.

Referenser

Tryckta källor

Pingstingströrelsens årsbok 2002, 2003, 2006, 2007, 2010, 2011 och 2012. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Sahlberg, Carl-Erik 2009 (1977), *Pingströrelsen och tidningen Dagen - från sekt till kristet samhälle 1907-1963*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

Otryckta källor

Bergström, Robert. Enkät svar till Nilsson, 10 april 2015.

Björk, Magnus. Enkät svar till Nilsson, 6 april 2015.

Derki, Hemen. Enkät svar till Nilsson, 27 mars 2015.

Duseus, Markus. Enkät svar till Nilsson, 8 mars 2015.

Egerbo, Jonathan. Enkät svar till Nilsson, 11 mars 2015.

Egerbo, Jonathan och Maria. Intervjuad av Nilsson, Växjö, 30 mars 2015.

Gard, Tobias. Enkät svar till Nilsson, 10 mars 2015.

Gren, Paul. Enkät svar till Nilsson, 20 mars 2015.

Jonsson, Thomas. Intervjuad av Nilsson, Göteborg, 2 april 2015.

Jonsson, Thomas. Enkät svar till Nilsson, 18 mars 2015.

Lekardal, Johan. Enkät svar till Nilsson, 17 april 2015.

Lidström, Victor. Enkät svar till Nilsson, 15 mars 2015.

Lindahl, Joacim. Enkät svar till Nilsson, 25 april 2015.

Mörling, Nicklas. Mailkontakt med Nilsson, 10 september 2015.

Mörling, Nicklas och Lydia. Enkät svar till Nilsson, 10 mars 2015.

Mörling, Nicklas. 2014. *Lägesrapport för våra 15 planteringar (2012-2014)*. Version 2014-12-12. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Nestander, Johannes. Enkät svar till Nilsson, 7 april 2015.

Nyang-Jørgensen, Maria. Enkät svar till Nilsson, 8 april 2015.

Pingströrelsen 2005. *Pingströrelsens visions- och strategidokument*. Stockholm: Pingströrelsen.

Pingst FFS. 2010. *Riktlinjer för Pingst Församlingsplantering fastslaget vid rådslaget 2010*. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Pingst FFS. 2011. *Pingst FFS Församlingsplanteringsprogram Policy dokument*. Version 1/2011.05.12. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Pingst FFS. 2012. *Pingst Församlingsplantering Arbetskopia. Utkast för revidering version 1:1*. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Rönnerfors, Jakob. Enkät svar till Nilsson, 8 mars 2015.

Stenstrand, Ulrica. Intervju av Nilsson, Västerås, 7 april 2015.

Stenstrand, Per-Johan och Ulrica. Enkät svar till Nilsson, 10 mars 2015.

Svedstam, Anders. Enkät svar till Nilsson, 16 mars 2015.

Wahlström, Magnus. 2015. *Sammanställning av registerändringar med anknytning till andra pentekostala rörelser under 2000-talet*. Stockholm: Pingst - fria församlingar i samverkan.

Watanen, Zara. 2006. *Församlingsplantering inom Pingströrelsen: "Samfund som uppvisar en ökning av antalet församlingar uppvisar även en ökning av antalet medlemmar. Samfund som uppvisar en minskning av antalet församlingar uppvisar även en minskning av antalet medlemmar."* - Lyle Shaller. B-uppsats, Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium.

Zarns, Phil. Enkät svar till Nilsson, 27 mars 2015.

Internet

Thoms, Urban. "90-årig församling är alltid äldst". Online: <http://www.dagen.se/90-årig-församling-är-alltid-äldst-1.249777> (åtkomst 2015-03-01).

Kapitel 5. Andreas K.G. Thörn: Hur plantera? Fyra modeller för församlingsbildning

Introduktion

Syftet med kapitlet är för det första att baserat på intervjuer med församlingsplanterare redogöra för konkreta exempel på hur olika typer av församlingsbildande utformats inom Pingströrelsen och för det andra att jämföra informanternas berättelser om de olika typerna för att se likheter och skillnader i struktur, församlingssyn, inspirationskällor och verksamhet. Under de senaste femton åren har det bildats eller antagits ett antal församlingar inom Pingströrelsen. Det har även initierats en rad församlingsplanteringar.²⁹⁰ De nya församlingarna och planteringarna har bildats på olika sätt. Det har exempelvis handlat om fristående församlingar som sedan anslutits till rörelsen; om planteringar av pionjärer inom rörelsen; om projekt som initierats av en moderförsamling; om en grupp som lämnat en befintlig pingstförsamling och om omstart eller nystart av en församling. Dessa olika sätt att bilda församling kommer att diskuteras i kapitlet.

Slutsatsen av undersökningen är att det finns vissa tydliga skillnader när det gäller synen på ledarskap, vilka som har initiativ och ansvar för en nyplantering samt om och hur planterarna är ansvariga inför externa grupper. Däremot föreligger stora likheter när det gäller synen på vad en församling är och de övergripande sätt på vilket församlingarna organiseras.

290 För en kartläggning av församlingsplanteringar inom Pingst under 2000-talet se Nilsson & Josefsson ovan, kapitel 4. För årlig dokumentation om nya medlemsförsamlingar i Pingst se *Pingströrelsens årsbok* för de aktuella åren.

1. Utgångspunkter

Kategoriseringen som används i kapitlet tar sin utgångspunkt i hur församlingen eller plantan är eller varit organiserad i förhållande till andra församlingar och/eller nätverket Pingst Församlingsplantering. Den avgörande frågan är då inför vad planteringen är eller församlingsbildningen varit ansvarig. Är det inför en församling och nätverket, inför nätverket eller inget alls? Med detta utgångsläge blir det rimligt att tala om tre huvudkategorier; planteringar²⁹¹ knutna till församlingar (dotterplantering), planteringar knutna till nätverket (nätverksplantering) och planteringar utan formell relation till varken församling eller nätverket (fristående plantering). Det kan noteras att alla församlingsplanteringar inom Pingst sedan 2012 måste tillhöra planteringsnätverket. De projekt som både tillhör en moderförsamling och nätverket kommer att här att räknas till kategorin dotterplanteringar.²⁹²

Inom kategorin dotterplanteringar finns underkategorier:

1. Plantering med en moderförsamling.
2. Plantering med fler moderförsamlingar, det vill säga församlingar som samarbetar kring ett planteringsprojekt. Plantering med en moderförsamling (underkategori 1) kan i sin tur delas in i två varianter:
 - a. Församlingar som bildar församlingar med avsikt att de ska bli fristående.
 - b. Församlingar som bildar församlingar med avsikt att de ska ha kvar relationen till "moderförsamlingen" genom exempelvis ett ledarskap och samma juridiska person (en församling på många platser).

Den aktuella kategoriseringen tillsammans med exempel på församlingar, blir då följande.

Dotterplanteringar:

1. Planteringar som är knutna till en församling.
 - a. Fristående församling. Exempel på församlingar som kan inkluderas i kategorin är: Kyrka för livet i Partille/Östra Göteborg med Smyrna Göteborg som moderförsamling och Folkkyrkan i Malmköping med Ärla pingstförsamling som moderförsamling.

291 När ordet plantering används här rymmer det även omstart eller nystart av en redan etablerad församling. När Pingst Församlingsplantering definierar sätt att starta nya församlingar inkluderas även denna typ av omstart.

292 Om Pingst Församlingsplantering, se Nilsson & Josefsson, kapitel 4 ovan.

- b. En församling på många platser. Exempel på församlingar som kan inkluderas i denna kategori är Connect Church Göteborg som planterar i Jönköping, Lifecenter Västerås som planterar i Eskilstuna, Deus É Amor Sao Paulo som planterar Gud är kärlek i Göteborg (planteringen skiljer sig från övriga inom kategorin genom att moderförsamlingen finns i annat land än Sverige och därmed utanför Pingst - fria församlingar i samverkan).
- c. Planteringar knutna till två eller fler församlingar. Exempelförsamling: Fjällkyrkan i Kiruna med Pingstförsamlingen i Skellefteå, Pingstförsamlingen i Luleå och Betelförsamlingen i Rosvik, Piteå som mödrar.

Nätverksplanteringar:

Som exempel finns här Phil & Katja Zarns, Stockholm Life Church och Paul & Annika Gren, Församlingsplantering Kalmar.

Fristående planteringar:

Exempel på församlingar i denna kategori är New Life Church, Hässleholm, Jesus Kristus nyckeln till himlen, Skärholmen, Tjugofyrakyrkan Stockholm och Närkyrkan T-Way, Hallunda. Uppstarten av moderförsamlingarna i United, Malmö; Lifecenter, Västerås och Passion Church/Hillsong Church, Stockholm har också skett genom enskilda individer.

Kapitlet baseras på intervjuer med ansvariga i planteringar och/eller moderförsamlingar. Vid valet av informanter har jag försökt att få exempel från olika platser i landet, från stora och små församlingar, från nya och äldre projekt och från migrantförsamlingar.

Representanter från två planteringar med respektive moderförsamlingar där tanken är att plantan ska bli självständig har intervjuats. Den ena utgörs av ett pågående projekt med en stor församling i storstad som moder, nämligen Anders Svedstam och Maria Larsson-Tibell från planteringen Kyrka för livet, Partille och Johannes Magnusson från moderförsamlingen Smyrna, Göteborg. Det andra utgörs av en liten församling på liten ort. Planteringen har pågått under längre tid och är numera egen församling. Här intervjuas Robert Bergström från Folkkyrkan, Malmköping och Samuel Rönnbrink från Ärla pingstförsamling, moderförsamlingen.

Inom kategorin en församling på många platser har informanterna kommit från två planteringsprojekt, ett med moderförsamlingen inom Pingst och ett med moderförsamlingen i ett annat land. Här intervjuas

Markus Duseus från Connect Church, Jönköping och Anders Olsson från Connect Church, Göteborg samt Moises de Moura och Eliane Backer-Meurke från Gud är kärlek, Göteborg.

När studien genomfördes fanns bara en plantering med två eller fler moderförsamlingar – Fjällkyrkan i Kiruna. Roland Pettersson från Pingstförsamlingen i Skellefteå, som utgör en av moderförsamlingarna och Marie Enoksson från Fjällkyrkan, har intervjuats.

Bland nätverksplanteringarna är Phil & Katja Zarns, Stockholm Life Church, intervjuade. Det är ett relativt nytt initiativ och drivs i relation till nätverket Pingst Församlingsplantering.

Inom kategorin fristående plantering har representanter från två församlingar intervjuats. Tomas Ander representerar New Life Church i Hässleholm. Denna församling har ett antal år på nacken och startades innan planteringsnätverket var sjösatt. Isaac Sumaili Mwenebatu, Catherine Omari Yohali, Clotilde Rubagumaya, Julieu Roland Makaya-Mboka, Blandine Eliane Makaya-Mboko representerar Jesus Kristus nyckeln till himlen. Den bildades som fristående församling och har därefter anslutits till Pingst - fria församlingar i samverkan.

Projektet presenteras närmare i samband med respektive kategoriavsnitt. Efter denna inledande del följer nu ett avsnitt med konkreta exempel på hur arbetet ordnats i de olika planteringarna, där fokuseras alltså organisatoriska aspekter. Därefter följer ett avsnitt som belyser den teologiska förståelsen av församlingsbildande arbete. Kapitlet avslutas med en sammanfattande diskussion.

2. Konkreta exempel på hur arbetet organiserats

Dotterplanteringar

Bland de församlingsplanteringar och nystartade församlingar som intervjuats var det fem som tillhörde kategorin moderplanteringar. Två av dessa har som utgångspunkt att plantan ska bli en självständig församling, varav en redan är en självständig församling. Två har bildats utifrån tanken om "en kyrka på många platser". En har två eller fler mödrar.

Anders Svedstam och Maria Larsson-Tibell samlades tillsammans med några ytterliga i en fristående hemgrupp. Deltagarna hade lärt känna varandra genom Vallhamrkyrkan i Partille där Anders Svedstam jobbat. Att plantera församling var inte utgångsläget men tanken växte fram. Gruppen började 2011-2012 att föra dialog med Smyrna som ledde till att den blev moderförsamling till Kyrka för livet 2013. Under den senare fasen

i processen fördes även samtal med Vallhamrakerkan om att en plantering var på gång.²⁹³

Verksamheten bygger på en tvåveckorsrytm. På onsdagarna växlar de mellan "lifegroup" och bibelstudier, och varannan söndag har de gudstjänst. En gång i veckan är det iGod för mellanstadiebarn. Återkommande, om än inte lika frekvent, är det också gemenskapsträffar på fredagskvällar och de äter tillsammans efter söndagens gudstjänst. Församlingen når, enligt Svedstam och Larsson-Tibell, framför allt singlar i 30-40-årsåldern och barnfamiljer med yngre barn. Många är inte medelklass och i gruppen finns även nya svenskar.²⁹⁴

Folkkyrkan i Malmköping kan ses både som en omstart av en gammal församling och en nystart. Pingstförsamlingen i Malmköping gick i slutet av 1990-talet upp i Ärla pingstförsamling. I början av 2000-talet flyttade några familjer från Ärla till Malmköping för att på sikt starta en ny församling. Den lilla gruppen i Malmköping träffades i hemmen och tillhörde fortfarande Ärla pingstförsamling. År 2011 offentliggjordes församlingsplaneringen genom offentliga gudstjänster och 2014 blev den en fristående församling.²⁹⁵

Den organiserade delen av församlingens liv bygger, enligt Robert Bergström, på två regelbundna samlingar: gudstjänsten och den lilla gruppen. Under gudstjänsterna finns även verksamhet för barn. De anordnar även tillfälliga events som fester på söndagar och barnverksamhet under Malmköpings marknad. Folkkyrkan når i huvudsak människor i grundarteamets egen ålder, det vill säga medelålders och yngre. Många är nya svenskar.²⁹⁶

Initiativet till planteringen i Jönköping togs av Connect Church Göteborg. Planteringen började förberedas under 2012. Ett ledarteam med Markus Duseus i spetsen formades och 2013 startades smågrupper. Församlingen proklamerades 2014 då planteringen började arrangera gudstjänster varje vecka.²⁹⁷

293 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20 och kompletterande intervju med Larsson-Tibell 2015-09-22 och Svedstam 2015-09-22.

294 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20. Representanterna för de nya församlingarna och planteringarna ombads att berätta om vilka kategorier av människor som de når. Någon närmare kvantitativ studie har alltså inte gjorts. Det handlar därmed om stora penseldrag och inte tydligt definierade och avgränsade kategorier.

295 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20 och Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

296 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

297 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

Planteringens regelbundna verksamhet består av Gudstjänst varje vecka på en nattklubb i stan och "lifegroup" varje onsdag. Det görs även tillfälliga satsningar. Connect Church i Jönköping når, enligt Duseus, framför allt studenter i åldrarna 20-30 år, barnfamiljer i åldrarna 30-40 år och flertalet kan räknas till medelklassen.²⁹⁸

Gud är kärlek i Göteborg är startad som ett missionsarbete initierat av den brasilianska församlingen Igreja Pentecostal Deus É Amor. Församlingen har många tusen medlemmar och bedriver arbete i 78 länder.²⁹⁹ Den första missionären kom 2004. Arbetet tog sin utgångspunkt i en liten portugisisktalande bönegrupp i Göteborg. Idag har församlingen 34 medlemmar och betjänar ungefär 100 personer/vecka.³⁰⁰ Församlingen blev medlem i Pingst 2009.³⁰¹

Gud är kärlek har samling varje dag i församlingslokalen, det kan till exempel vara bönesamlingar eller möte på ett specifikt språk. På söndagar hålls en gudstjänst som tolkas till ett antal olika språk. Församlingen når i huvudsak arbetslösa samt många med materiella behov och psykiska problem. Dessa tillhör olika språkgrupper och är ofta nya svenskar.³⁰²

Fjällkyrkan är en omstart av församlingen Livskällan, som i sin tur var en sammanslagning av en EFK-församling och en pingstförsamling. För omkring fem år sedan var Livskällan på väg att avvecklas när några EFK-pastorer (Jan Zetterlund, Richard Hultmar och Martin Karlsson) i regionen började engagera sig i församlingens situation. Ett par år senare fick Roland Pettersson från Skellefteå och David Sundström från Luleå tillsammans i uppdrag av pingstpastorsdagarna "Älska Norrland" att också vara med i arbetet. De externa pastorerna och Livskällans ledningsgrupp föreslog församlingen en omstart. Livskällan avvecklades och en ny församling med ny vision startades 2013 – Fjällkyrkan.³⁰³ Inga medlemmar fördes över automatiskt utan alla fick söka nytt medlemskap.³⁰⁴

298 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

299 Hemsida: http://www.ipda.com.br/ipda/ipda/endereco_ipda_pelo_mundo.php, (åtkomst 2015-09-07).

300 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

301 För en fördjupning om migrantförsamlingar i Sverige se Malmström 2013, s. 75-89.

302 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

303 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18 och Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

304 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

Under en vanlig vecka träffas de onsdagskvällar i kyrkan till en samling som liknar en "hemgruppssamling". Församlingen har även verksamhet för barn, "lovssångsträff" och undervisning för nya i tron. Gudstjänst är det på fredag- eller lördagkvällar, dessa möten tolkas till persiska. De anordnar även en studiecirkel i praktisk språkträning.³⁰⁵ Dessutom görs tillfälliga satsningar. Församlingen når till stor del yngre och medelålders, vilka är ganska jämt fördelade mellan singlar och barnfamiljer och många är nya svenskar.³⁰⁶

Organisation och struktur

Hur ser relationen till moderförsamling ut konkret? Vilket stöd får planteringen?

Kyrka för livet

Kyrka för livet i Partille/Östra Göteborg har Smyrna i Göteborg som moderförsamling. Det innebär att Kyrka för livet ingår i Smyrnas organisation och har samma organisationsnummer.

Till vardags tar sig moder-planta relationen bland annat uttryck i regelbunden kontakt mellan pastorsteamet i Smyrna och de ansvariga i planteringen. Johannes Magnusson från Smyrna är kontaktperson för planteringen.³⁰⁷ De ansvariga ser honom även som Kyrka för livets kanal in till Smyrnas ledning. Moderförsamlingen har däremot ingen representant med i ledningsgruppen för Kyrka för livet. Enligt Anders Svedstam och Maria Larsson-Tibell, möter de Johannes Magnusson regelbundet och samtalar om de processer de står i.³⁰⁸

Planteringen har utformat sin egen vision och sina egna värderingar. Det som funnits som riktmärke från moderförsamlingen är att den ska rymmas inom Smyrnas övergripande vision. Enligt Svedstam har ledningsgruppen i Kyrka för livet "haft mycket fria händer, hur vi utforma det vi gör. Smyrna har inte gått in och styrt upp det...".³⁰⁹

Kyrka för livet får administrativ och praktisk hjälp men inget regelrätt ekonomiskt stöd. Smyrna administrerar planteringen ekonomi, ger råd i samband med avtalsskrivningar och har vid enskilda tillfällen lånat ut

305 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18 och Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

306 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21 och Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

307 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

308 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

309 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

sina vaktmästare för att hjälpa till med praktiska saker. Planteringen utgör ekonomiskt sett en del av Smyrna, men har ansvar för att den egna ekonomin ska gå ihop. Vid ett eventuellt minusresultat har moderförsamlingen ansvar och täcker upp det.³¹⁰

Kyrka för livet är på ledarnivå även kopplad till församlings-planteringsnätverket genom Nicklas Mörling och Tjugofyrkyrkan. På samma sätt som Katja och Phil Zarns i Stockholm Life Church pekar Svedstam och Larsson-Tibell på fördelen med att kunna ta del av erfarenheter från en församling som kommit längre i planteringsprocessen. Den vardagliga kontakten sker dock framför allt med Smyrna.

Svedstam och Larsson-Tibell tycker även att aktiva relationer till de lokala församlingarna i Partille och östra Göteborg är mycket viktiga för att arbetet tillsammans för Guds rike ska fungera.³¹¹

Folkkyrkan

Folkkyrkan i Malmköping var som plantering kopplad till Ärla pingstförsamling. Gruppen fick från början ekonomiskt, praktiskt och administrativt stöd från moderförsamlingen.³¹²

Folkkyrkan har som församling utformats på ett annorlunda sätt än i moderförsamlingen, enligt de intervjuade. Skillnaden har periodvis skapat spänningar dem i mellan. Det är viktigt med en god kommunikation mellan modern och plantan, menar Samuel Rönnbrink, föreståndare i Ärla pingstförsamling. Både Rönnbrink och Robert Bergström, föreståndare i Folkkyrkan, talar om vikten av att ha någon i moderförsamlingen som kan föra plantans talan. I Ärla är det föreståndarna som haft den rollen. Under en period när församlingen saknade pastor försvårades spänningarna mellan moder och planta.³¹³ Rönnbrink förklarar det försvårade läget med att plantan då saknade någon som kunde stödja det nystartade arbetet, gjuta olja på vågorna och vara en tolk in i församlingen.³¹⁴

310 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04 och Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

311 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

312 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20 och Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

313 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20 och Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

314 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20.

Connect Church

Relationen mellan Göteborg och Jönköping präglas av att plantan inte i första hand ska bli en fristående församling. I ett mer traditionellt perspektiv kan nog plantan mer liknas vid en utpost än en början till självständig församling.³¹⁵

Tänket med “en kyrka på många platser” innebär fastare ramar i jämförelse med Kyrka för livet i Partille och Folkkyrkan i Malmköping. Det är inte enbart en vision som ska accepteras av planterarna, enligt Anders Olsson, utan ett helt koncept – ett linkande uttryck i hemsida och sociala medier, liknande uttryck i gudstjänster och samma typ av organisation.³¹⁶

Styrelsen finns i moderförsamlingen vilket även innebär att plantans ekonomi är innesluten i moderförsamlingen. Plantan får därmed hjälp med ekonomi (dock inte lön till pastor) och administration. På sikt är dock tanken att plantan ska bära sina egna kostnader.³¹⁷

För att möjliggöra ett enhetligt koncept inom Connect Church får gruppen i Jönköping även stöd i fråga om musik, hemsida, trycksaker etc.³¹⁸

Kontakten mellan moder och planta är regelbunden och tät. Markus Duseus och Anders Olsson pratar varje vecka och Duseus deltar i församlings ledarträffar via Skype.³¹⁹

Gud är kärlek

Gud är kärlek utgör en del av moderförsamlingen i Sao Paulo, Brasilien. Organisationen skulle kunna beskrivas som en församling på många platser. Vision och teman för undervisningen kommer från Sao Paulo.³²⁰

Missionären på plats i Göteborg utgör kontakten mellan modern och plantan. Ungefär var tredje vecka deltar missionären i möten med ledningsgruppen i Sao Paulo och varje vecka i möte med regionledaren. Församlingen får dessutom besök av resande evangelister och missionsteam från Brasilien. Församlingen har egen ekonomi men får ekonomisk hjälp av moderförsamlingen.³²¹

315 Se vidare Joel Halldorfs text i denna skrift, kapitel 2.

316 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

317 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

318 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

319 Duseus, Markus, Connect Church Jkpg., intervju 2015-06-04.

320 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

321 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

Gud är kärlek har inte haft någon formell relation till någon församling i Göteborg men har enligt Moises de Mouras haft en bra kontakt med Smyrna. Den har fått praktisk hjälp, bland annat har den fått låna dopdräkter.³²²

Fjällkyrkan

Fjällkyrkan i Kiruna är en fristående församling men får stöd från Pingstförsamlingen i Skellefteå, Pingstförsamlingen i Luleå och Betelförsamlingen i Rosvik (tillhör Evangeliska Frikyrkan, EFK), Piteå. Tidigare fanns även Korskyrkan i Luleå (EFK) och Byske fria församling (EFK) med.³²³ Stödet till Fjällkyrkan ser lite annorlunda ut i jämförelse med planteringarna som nämnts ovan. Pastorerna i de tre moderförsamlingarna sitter, tillsammans med två medlemmar, i Fjällkyrkans styrelse och utgör på så sätt huvuddelen i styrelsen. Dessa tre finns även, tillsammans med en lokal ledargrupp, med i planeringen av verksamheten.³²⁴ Roland Pettersson, pastor i Pingstförsamlingen Skellefteå, har enligt Marie Enoksson ”coachat” församlingen i arbetet med att formulera “vad vi trodde på, hurdan församling vi ville bygga, vilka visioner vi hade [...]”.³²⁵ Pastorerna har också predikat regelbundet i Kiruna.³²⁶ Planteringen får ekonomiskt stöd från moderförsamlingarna tillsammans med andra församlingar i regionen.³²⁷ Under 2015 började Jean Lebel som pastor i Fjällkyrkan.³²⁸

Styrkor och svagheter med moderförsamlingsplanteringar

Vilka styrkor och svagheter ser de ansvariga i planteringarna respektive moderförsamlingarna med den modell som de använder?

Kyrka för livet

Anders Svedstam och Maria Larsson-Tibell berättar att de ser det som positivt att ha någon att vara ansvariga inför, på nära håll. Det är en styrka att tillhöra en ett större team, och en annan fördel är den praktiska hjälpen.³²⁹ Johannes Magnusson i Smyrna är inne på samma områden men ser även en

322 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

323 Dessa församlingar fasades ut när medlemmar i Fjällkyrkan kunde ta över.

324 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21 och Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

325 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

326 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21 och Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

327 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

328 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

329 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

fördel i att moderförsamlingen påminns om det pionjär arbetet.³³⁰

På minussidan talar han om att det kan finnas risk att ett litet projekt drunknar i en stor församling. Dessutom menar han det kan uppstå en tröghet i att förankra större beslut hos modern.³³¹ Svedstam och Larsson-Tibell ger en liknande bild. Vid större beslut behöver de stämma av med moderförsamlingen. Den goda ordning som präglar Smyrnas administration medför då en viss tröghet, enligt församlingsbildarna. Ett annat exempel är pengar. Eftersom Smyrna administrerar gruppens ekonomi kommer pengarna lite längre bort, vilket gör det svårare att överblicka dagsläget i ekonomin. En annan svaghet är att modern har ett storförsamlingstänk som inte alltid kopplar med den lilla plantans verklighet. Svedstam och Larsson-Tibell hade gärna sett lite mer driv och backup från moderförsamlingen.³³²

I den aktuella moder-planta relationen ingår inget regelrätt ekonomiskt stöd. Det medför att ingen kan avlönas vilket i sin tur leder till begränsningar i hur mycket tid som kan avsättas för arbete. Ekonomin ser de ansvariga i Kyrka för livet som en utmaning.³³³

Folkkyrkan

Samuel Rönnbrink i Ärla pingstförsamling, som planterat Folkkyrkan i Malmköping, menar att en styrka med moderförsamling är att det finns bra förutsättningar från början; uppbackning i form av bön, ekonomi och andra personella resurser. En annan fördel är att modern kan lära av och utmanas av planteringen. Ytterligare en är att många av moderförsamlingens medlemmar kommer till nytta, även de med praktiska gåvor. Till svagheterna hör att Ärla pingstförsamling har fått stå tillbaka lite för att orka med satsningen i form av en ny församling. I moder-planta relationen ligger, enligt Rönnbrink, även en viss tröghet vilket kan skapa frustration i planteringen.³³⁴

Robert Bergström i Folkkyrkan ser moderns generösa attityd i fråga om ekonomiska och praktiska resurser som en fördel. Han anser även den pastorala överblicken eller insynen vara en styrka. Till svagheterna hör motsättningar mellan det etablerade eller traditionella och det nya. Enligt Bergström kan det ibland vara svårt att få förståelse för det nya som de vill

330 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

331 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

332 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

333 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

334 Rönnbrink, Ärla Pingst, intervju 2015-05-20.

göra. Något som han kopplar till att det tidigare funnits en pingstförsamling i Malmköping, vilket kanske gör spänningen mer påtaglig.³³⁵

Connect Church

Anders Olsson i Connect Church Göteborg berättar att han upplevt det positivt att plantan kan dra nytta av moderförsamlingens resurser. Gruppen står heller inte ensam utan har tillhörighet till en större gemenskap. Eftersom det i Connect Church handlar om ett koncept med vision, hemsida, gudstjänstform och liknande, finns det ganska tydliga ramar. En svaghet kan därför, enligt Olsson, vara att plantan blir delvis begränsad av konceptet.³³⁶

Markus Duseus i Connect Church Jönköping ser också han resurserna hos moderförsamlingen som en styrka. Han uppskattar att också kunna ta del av de erfarenheter som Olsson har, och att ha någon att vara ansvarig inför. Däremot har han inte upplevt ramarna som begränsande, snarare som en tillgång. Ramarna fanns där när Duseus gick in i planteringen. De kunde ta ställning till dem innan de engagerade sig. Han tycker att det dessutom finns tillräckligt med utrymme för kreativitet inom ramarna.³³⁷

Fjällkyrkan

Marie Enoksson beskriver stödet från församlingarna som avgörande för omstarten:

Våra pastorer har alla bidragit på olika sätt och utan dem hade det inte gått! De har besökt oss utan krav på ekonomisk ersättning, de har bidragit med sina kunskaper, bett för oss, samtalat med oss.³³⁸

Roland Pettersson i Skellefteå ser möjligheten att dela bördan eller att växeldra som en styrka med att vara tre moderförsamlingar. En annan styrka är att många blir engagerade i bön. Det finns även en enighet mellan moderförsamlingarna som underlättar samarbetet. Avgörande för den positiva utvecklingen är, enligt Pettersson, att det hela tiden funnits en fungerande ledargrupp på platsen. Det geografiska avståndet till plantan menar han däremot har varit en svårighet i arbetet.³³⁹

335 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

336 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

337 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

338 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

339 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

Nätverksplanteringar

Stockholm Life Church startades av Katja och Phil Zarns, pastorer utsända av Assamblies of God. Via Nicklas och Lydia Mörling fick de kontakt med planteringsnätverket och gick utbildningen för församlingsplanterare inom Pingst - fria församlingar i samverkan. 2014 började Zarns och en handfull ytterligare personer ha regelbundna samlingar med fika och bibelstudier. Fler kom med i gemenskapen och frekvensen på samlingarna ökade till en gång i veckan. När intervjun genomfördes fanns tjugo personer inklusive barn med i gemenskapen.³⁴⁰

Verksamheten, som är på engelska, bygger på en gemensam samling på söndagarna i Zarns hem. Den präglas, enligt Zarns, av gemenskap, bön, bibelordet och brödsbrytelse. De ordnar även tillfälliga event som utflykter och grillfester. Planteringen når framför allt engelsktalande akademiker och internationella par.³⁴¹

Organisation och struktur

Hur ser relationen till planteringsnätverket och nätverksledarna ut konkret? Vilket stöd får planteringen?

Stockholm Life Church, Älvsjö, som leds av Katja och Phil Zarns är en plantering inom Pingsts församlingsplanteringsnätverk. Det innebär konkret att de har regelbunden kontakt med nätverksledarna Nicklas och Lydia Mörling. Kontakten upprätthålls inte enbart genom mötena utan även genom sociala medier och liknande. "Vi kan ringa dem när som helst och fråga, jag kan skicka ett sms och får ett svar inom tio minuter nästan." De har, enligt Zarns, möjlighet att processa alla typer av frågor med dem. Nätverksledarna bidrar även med stöd när arbetet går tungt: "Men om man känner sig lite nere, så är det liksom, så man får alltid en sån här uppmuntran från dem - Ta bara ett steg till [...]"³⁴²

Life Church får även hjälp av Tjugofyrkyrkan, där Mörling är pastor, med praktiska frågor. Innan planteringen hade bildat en förening administrerade Tjugofyrkyrkan deras konton och betalade fakturor. De har även fått hjälp med musik när Life Church saknat den förmågan. Katja och Phil beskriver Tjugofyrkyrkan som sin moderförsamling trots att den inte har den funktionen formellt sett. Relationen bygger dock inte enbart på mentorskap och praktisk hjälp:

340 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

341 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

342 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

[...]vi blev så välkomnade in i den gemenskapen, att när vi har något slags event så är det många i den kyrkan som delar den på Facebook, så de stödjer ju oss, även om de inte kanske är vår moderkyrka, vi har ju väldigt mycket gemensamt[...].³⁴³

Att ha mentorer är inte bara en trygghet för oss utan för hela gruppen, säger Zarns. Zarns känner sig inte begränsade av relationen till nätverksledaren. De processar allt med Mörlings och har upplevt förståelse för sitt sätt att tänka och leva församling. Nätverket vill att de som församlingsbildare ställer upp mål och redovisar hur arbete går i förhållande till målen. "We have had very laissez faire, hands off, from Nicklas. They haven't put on constraints or stress or any things like that."³⁴⁴

Zarns har genom nätverket även fått kontakt med andra församlingsplanterare. De träffas vid ordnade träffar eller vid andra tillfällen, två till fyra gånger per år. Genom de kontakterna förmedlas, ofta genom sms och sociala medier, erfarenheter och uppmuntran i arbetet. Nätverket fungerar därmed inte enbart genom sin mentorsfunktion utan även genom att skapa relationer mellan planterare. Utbytet sker både vertikalt och horisontellt.³⁴⁵

Nätverksplanterings styrkor och svagheter

Zarns i Stockholm Life Church anser att styrkan med planteringsnätverket är gemenskapen med andra som är i samma situation. Genom den får de uppmuntran i arbetet och möjlighet att bolla situationer som är specifika för församlingsbildande verksamhet. Detta gäller inte enbart utbytet med nätverksledarna. Att ha möjligheten att byta erfarenheter med några som står i ett liknande arbete och som kommit ungefär lika långt ger perspektiv, menar de. Svagheten är, enligt Zarns, att man har mindre uppbackning i form av personer och ekonomi. En moderförsamling kanske kan sända ut ett stabilt team och backa upp ekonomiskt och praktiskt medan nätverksplanteringen måste bygga från grunden.³⁴⁶

Fristående planteringar

New Life Church i Hässleholm startades av Tomas Ander tillsammans med 60-70 medlemmar från pingstförsamlingen i Hässleholm. Enligt Ander

343 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

344 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

345 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

346 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

präglades församlingen av en förnyelserörelse runt millennieskiftet. Han hade varit pastor i pingstförsamlingen ett antal år när interna motsättningar rörande församlingens inriktning uppstod. Svårigheter med att hålla samman församlingen ledde till att Ander sade upp sig. 2004 bildades den nya församlingen. Efter en tid hade gudstjänsterna 100-120 besökare.³⁴⁷

Verksamheten bygger enligt Ander på den stora och den lilla samlingen. Den stora utgörs av två gudstjänster på söndagar och den lilla utgörs av "cellgrupper". Förutom dessa finns även ungdomssamlingar. New Life nådde till en början främst medelålders. Nu når man yngre och nya svenskar, menar han.³⁴⁸

2012 bildade Isaac Sumaili Mwenebatu med flera församlingen Jesu Christest la Clé du Ciel (Jesus Kristus Nyckeln Till Himlen) i Kongo Kinshasa. Samma år återvände man till Sverige och började samlas till bön i hemmet. Därifrån togs steget till att hålla gudstjänster i Husby centrum och bilda en församling med samma namn som den i Kongo Kinshasa. Under Pingst rådslag 2014 togs församlingen upp i samfundet. När intervjun genomfördes hade församlingen 58 medlemmar.³⁴⁹

Varje vecka anordnas körövning på tisdagskvällar, bön på onsdagskvällar och gudstjänst på söndagseftermiddagar. Varannan vecka har de Alpha-kurs för nydöpta och en gång i månaden är det nattbön. Samlingarna hålls oftast på franska med tolkning till engelska, men detta anpassas, enligt Clotilde Rubagumaya, beroende på vilka språk besökarna kan. Medlemmar och besökare utgörs av olika nationaliteter och språkgrupper, även muslimer deltar och enligt henne nås alla åldrar.³⁵⁰

Organisation och struktur

New Life Church

Att församlingen skulle tillhöra Pingströrelsen var, enligt initiativtagaren och grundaren Tomas Ander, givet från början. Den ansökte direkt vid starten om att få bli en del av Pingst och blev det. Församlingens relationer till rörelsen var, enligt Ander, frostig den första tiden. Församlingen fick inte någon uppbackning av den då framväxande riksorganisationen.

347 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

348 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

349 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

350 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

Orsaken till det ser han i det faktum att New Life bildades till följd av en av motsättningarna i Hässleholms pingstförsamling och att det dessutom inte låg i tiden att starta nya församlingar inom Pingst.³⁵¹

Han och församlingen hade dock andra typer av relationer till rörelsen. Under brytningstiden var Pingstförsamlingen i Jönköping med föreståndare Pelle Hörnmark inkopplad. Ander sökte även stöd genom personliga kontakter, bland annat med föreståndare i pingstförsamlingar i Skåne.³⁵²

De negativa attityderna gentemot New Life förändrades med tiden, enligt Ander. Nu uppfattar, enligt Ander, gruppen sig som en fullt ut accepterad del av Pingst. Synen på nystartade församlingar inom Pingst har också förändrats. Nu bejakas behovet av fler församlingar för att nå fler människor. Ander pekar på att det sammanlagda antalet medlemmar i de båda pingstförsamlingarna på orten ökat sedan starten av New Life Church.³⁵³

Jesus Kristus nyckeln till himlen

Församlingarna Jesus Kristus nyckeln till himlen i Sverige och Kongo Kinshasa kan enligt Isaac Sumaili Mwenebatu betraktas som en och samma: de har samma stadgar och samma ledarskap. Däremot kan inte projektet i Sverige ses som en dotterförsamling. För även om församlingen i Kongo bildades först har den inte moderförsamlingens funktion. Det är snarare tvärt om, att Nyckeln till himlen i Skärholmen är den stödjande och ledande.³⁵⁴

Mwenebatu berättar att församlingen bildades utan någon försäkran att verksamheten skulle finansieras. De har kontakt med en församling i Belgien som har bidragit ekonomiskt och stödjer genom att besöka Nyckeln till himlen. Församlingen har också goda kontakter med ett antal församlingar i Stockholm men har valt att ansluta sig till Pingst - fria församlingar i samverkan. Från Pingst har församlingen fått ett visst ekonomiskt bidrag i form av verksamhetsbidrag. Enligt Mwenebatu utgörs dock inkomsterna framför allt av givande.³⁵⁵

351 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

352 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

353 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

354 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

355 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

Styrkor och svagheter med att vara en fristående plantering

Tomas Ander i New Life Church ser ett tydligt ledarskap som en fördel med modellen, att man visste vem som ledde församlingen. Det var han som pionjär och initiativtagare som hade visionen och det var tydligt för alla, enligt Ander. Att församlingen var omstridd var ett minus för arbetet. Som fristående församling saknades, enligt grundaren, också ett sammanhang där den kunde känna sig omsluten.³⁵⁶ Det kan jämföras med Zarns som ovan menade att en av styrkorna med att tillhöra nätverket just var att få uppmuntran av en större gemenskap.

På frågan om vilka styrkor och svagheter de ser med att vara fristående svarar Isaac Sumaili Mwenebatu i Nyckeln till himlen att de ekonomiska frågorna framför allt varit något som begränsat arbetet. "Det finns alltid behov" tillägger han. Något som nämns som positivt är att församlingen blivit synliggjord i och med att relationen till Pingst växte fram. Enligt Julieu Roland Makaya-Mboka har stödet och besöken från samfundet upplevts som mycket uppmuntrande.³⁵⁷

3. Den teologiska förståelsen av det församlingsbildande arbetet

I detta avsnitt behandlas den teologiska eller idémässiga förståelsen av församlingsplanterandet. Hur betraktar och beskriver informanterna församlingen, ledarskapet och motiven till vilken modell som valts med hänvisning till Bibeln, kyrkans tradition och kristen erfarenhet?

Teologiska/bibliska motiv för församlingsplanterandet

På frågan om hur valet av planteringsmodell motiverats teologiskt eller bibliskt uppehöll sig svaren framför allt runt exemplen från Apostlagärningarna och behovet av att vara ansvarig inför någon.

Jerusalemförsamlingen och Paulus som förebild

Med hänvisning till Apostlagärningarna argumenteras det för att församlingen spreds med utgångspunkt i Jerusalem. Paulus lyfts fram som ett exempel på att kontakten upprätthölls mellan Jerusalemförsamlingen och de församlingar som bildades runt om i Romarriket. Konkret pekar informanterna på att Paulus återvänder till Jerusalem för att inhämta församlingens syn och ledning i frågor som gällde församlingar på andra

356 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

357 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

platser. Den fungerade som en moderförsamling.³⁵⁸ En representant för en av de moderförsamlingar som intervjuats tillägger att hänvisningen till Apostlagärningarna inte betyder att moderförsamlingen är allvetande, den måste ge plantan stor frihet att gå sin egen väg.³⁵⁹

Församlingsplanterarnas relation till andra

Att som plantering ha en moderförsamling beskrivs även handla om transparens, att det är en trovärdighetsfråga. Ska vi i församlingen tala om att vi behöver varandra måste församlingen även visa sitt beroende av andra församlingar, säger en av planterarna. Det handlar som han ser det om transparens men även om beroende, en plantering är bräcklig och behöver stöd för att växa vidare.³⁶⁰

Det görs även kopplingar mellan berättelserna i Apostlagärningarna och ansvarighet.³⁶¹ En av respondenterna pekar på att Paulus höll kontakten med de församlingar han startade och att han återvände till Jerusalem för att dryfta teologin. Han ser en risk i att läran förfelas om inte de nystartade gemenskaperna återkopplar till moderförsamlingen.³⁶² Det kan noteras att det är de externa relationerna som omtalas när det handlar om ansvar. Relationen mellan ledarteam och församling nämns inte i detta sammanhang. När informanterna talar mer generellt om ledarskap berörs i något fall även den relationen, mer om detta nedan.

Missionsbefallningen

Missionsbefallningen nämns också som ett motiv för den lokala församlingen att plantera eller på andra sätt stödja andra församlingar. Missionsbefallningen ses då sträcka sig bortom det lokala. Det kan handla om att det finns platser som skulle vara utan frikyrkligt församlingsarbete om inte församlingar på andra orter stöttade upp. På samma sätt som församlingen kan stödja mission i andra länder kan den stödja församlingar på andra orter.³⁶³

358 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04, De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24, Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20, Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

359 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20.

360 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

361 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04 och De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24,

362 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

363 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

Apostoliskt mandat

En av församlingsbildarna menar att det avgörande för att starta nya församlingar är att det finns ett "apostoliskt mandat, att det finns en församlingsbildande tjänst bland dem som ska starta" arbetet.³⁶⁴ Citatet refererar till en av de så kallade tjänstegåvorna (se nedan). Förutsättningen för att plantera församlingar är att den som leder arbetet har fått en "apostolisk tjänst" av Gud. Det är därmed individens tjänst och kallelse som utgör den bibliska grunden för församlingsplantering.

En praktisk fråga

Det förekommer även röster som tonar ner den teologiska eller bibliska betydelsen för val av planteringsmodell. En av de intervjuade som representerade en moderförsamling ser det missionella livet som avgörande medan han ser frågan om hur planteringen organiseras som praktisk. Den aktuella församlingen har inte talat om det som en teologisk fråga,

mer än att teologi som vi haft tidigare, en församling i en stad, den är begränsad. Det måste finnas mer möjligheter än så, då har vi sagt att det här med att plantera församlingar, som med hjälp av oss kan bli helt nya församlingar, är någonting positivt[...].³⁶⁵

Organiseringen av plantan i relation till planteringsnätverket var inget som var centralt för den intervjuade nätverksplanteringen när de funderade på att starta församling. Att församlingsplanteringen relaterade till nätverket handlade mer om relationer och tillfälligheter.³⁶⁶

Inte heller tanken om "en församling på många platser" beskrivs som i första hand teologiskt motiverad. Det som är prioriterat är enligt Anders Olsson hur effektivt arbetet är. "För oss är det mest: Vad ger mest frukt? Vad ger mest utdelning? Vad ger bästa resultatet? Vi är ganska resultatintriktade. Det är det vi liksom mäter mest med".³⁶⁷ Formen är därmed inte huggen i sten, i andra tider kan ett annat upplägg vara aktuellt: "Sen har allting olika säsonger [...] om vi inte längre kan ge in nånting då tror jag att det är dags för en ny säsong [...]".³⁶⁸

364 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

365 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

366 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

367 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19

368 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

Bilder av församlingen

Olika bilder, motiv och metaforer har framkommit i intervjuerna när det gäller att beskriva församlingen. Några av dessa teman återkommer. Även om de flesta svaren kan sägas relatera till teman innebär inte det att det saknas olika betoningar. Dessa kan dock inte kopplas till en specifik planteringsmodell.

Mission

Församlingens syfte och funktion beskrivs i svaren vara att sprida evangeliet och nå nya människor.³⁶⁹ Missionsbefallningen lyfts fram som det bibliska stödet för att tala om församlingen som mission. En respondent talar om att befallningen innebär att kyrkan måste präglas av att vara i rörelse, att gå ut.³⁷⁰ En annan är inne på samma linje och menar att missionsbefallningen betyder att församlingens ansvar sträcker sig bortom den plats där den är verksam, ut över hela världen.³⁷¹ I intervjuerna framkommer även ett annat perspektiv i fråga om att sprida budskapet – att dra människor till sig. Församlingen beskrivs då ha funktionen att skapa “rum för dem som ännu inte mött Jesus, att vara en frälsningsark”.³⁷²

Gemenskap

Att beskriva församlingen i termer av gemenskap är vanligt i svaren. Ett par av de intervjuade talade om att kyrkan är människorna och därmed inte en plats man går till.³⁷³ En annan kontrast som används för att illustrera det viktiga är att “shower” ställs mot “livet”. Det avgörande är då inte det program församlingen kan uppvisa utan att människor får komma samman och “möta Gud tillsammans”.³⁷⁴ Men det handlar inte om vilken samhörighet som helst utan en som samlas runt Bibelordet, nattvarden, bönen och tillbedjan.³⁷⁵ Någon tillägger även att församlingen i Apostlagärningarna 2

369 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04 och Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

370 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

371 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

372 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

373 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

374 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20

375 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

hade allt tillsammans, att de på så sätt levde livet tillsammans, ett sätt att leva som borde prägla dagens församlingar.³⁷⁶ En annan lägger betoningen på att gemenskapen ska predika och följa allt i "Guds ord", för att vara en församling.³⁷⁷ Det handlar alltså inte enbart om gemenskap för gemenskapens skull. En konsekvens av att betona gemenskapen och livet kan bli att skilja församlingen från organisationen.

De planteringar och församlingar som organiserat sig har valt den ideella föreningsmodellen, men det dras i några av dem en relativt skarp gräns mellan förening och församling. Traditionellt har föreningen varit delvis sammanvävd med andra aspekter av frikyrkoförsamlingen genom att prägla till exempel församlingsmötet och hanteringen av medlemmar. I de aktuella gemenskaperna där man vill tona ner de juridiska aspekterna kommer föreningen till uttryck i ett årsmöte och en vald styrelse. Församlingsmötesliknande forum förekommer men dessa är inte beslutande. De beskrivs istället som forum där församlingsledningen kan förmedla visionen, informera om läget i församlingen och lyssna till de aktivas input.³⁷⁸

Formellt medlemskap i föreningen ses inte heller som avgörande för att tillhöra församlingen. Detta sätt att delvis hålla isär församling och förening kan illustreras med Folkkyrkan i Malmköping. Där är den medlem som deltar i församlingen och samtidigt ser den som sin församling samt är delaktig i gemenskapen. Däremot behöver man inte, men kan vara, medlem i föreningen. Vid intervjutillfället räknade man med 26 medlemmar i församlingen och 16 i föreningen. Robert Bergström beskriver det som att människor inte ansluter sig till församlingen för att vara med i en förening utan i en församlingsgemenskap.³⁷⁹

Gåvor i funktion

Församlingen beskrivs även i termer av gåvor som fungerar i vardagen. I likhet med temat "gemenskap" betonas livet utanför kyrkväggarna. I en intervju talade man om att exempelvis inte bara be för människor i möten

376 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

377 Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

378 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04, Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

379 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

utan även utanför kyrkan, att tron blir en del i vardagliga relationer.³⁸⁰

En annan svarade: "Vi vill inte konservera människor, vi vill sända dem". Församlingen skulle, enligt honom, vara vinnande, utrustande och sändande.³⁸¹ Några av representanterna talade specifikt om "tjänstegåvorna". Uttrycket anspelar på en tolkning av Efesierbrevet 4 enligt vilken "tjänstegåvorna" är en samling gudomliga funktioner som har en särskild nyckelroll i församlingen. Alla troende har gudomliga funktioner, gåvor, men en mindre grupp har enligt denna gåvotologi tilldelats ett coachliknande uppdrag. Bland vissa grupper uppfattas "aposteln", som nämns först i Ef. 4:11, ha den ledande rollen bland "tjänstegåvorna". "Tjänstegåvorna" är "något församlingen leds och byggs upp genom",³⁸² deras funktion är "att skickliggöra kyrkan i att göra tjänst".³⁸³

Ledarskapssyn

Om det fanns stora likheter i församlingssyn framkom tydligare skillnader mellan de intervjuade i fråga om synen på ledarskap. Det går dock inte att se några samband mellan ledarskapssyn och valet av planteringsmodell.

Transparent

Några av svaren gällande synen på församlingens ledare gör gällande att någon form av öppenhet bör prägla sättet att leda.³⁸⁴ Hur detta uttrycks och vilka ledarna ska vara öppna mot skiftar dock. I ett fall betonas vikten av att vara ansvarig inför någon, i den aktuella planteringen är det den utsändande församlingen, för att inte pastorn ska bli för stark och hamna på avvägar.³⁸⁵ En annan respondent ansåg att ledaren ska vara "öppen med sin egen resa" och visa att denne inte är färdig utan är "på väg". I det fallet framstår församlingen som mottagare för öppenheten.³⁸⁶

380 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20

381 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

382 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20, Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27 och Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

383 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19

384 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20, Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

385 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

386 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

Kollektivt

Flera av de intervjuade talar om ledarskapet i termer av ett kollektiv. Det uttrycks bland annat genom att ledarna ses som ett team eller en grupp.³⁸⁷ Ledarskap beskrivs även som kollektivt i den bemärkelsen att Gud talar till hela församlingen, det så kallade allmänna prästerskapet, och att ledarskap därför handlar om att få med sig församlingen.³⁸⁸ Några betonar att det handlar om ett jämställt ledarteam, inte om en ledare som har ett team.³⁸⁹ "Församlingen är inte ett företag, det är inte en person som kan äga den, den måste ledas av ett kollektiv".³⁹⁰ Tanken att pastorn är "den yttersta visionsbäraren" men att det tillsammans med denne pastor finns en grupp ledare förekommer också bland svaren.³⁹¹

Tydligt

Något som flera av representanterna nämnde när de talade om ledarskap var tydlighet. Två aspekter av tydlighet framkom. En handlar om att det ska vara uttalat vilka församlingens ledare är, medlemmarna ska helt enkelt veta vilka som har den uppgiften.³⁹² En annan handlar om att ledarna måste vara tydliga med vart de vill leda församlingen.³⁹³ Som någon uttryckte det: "vi vet varför vi gör det vi gör, vi har ett syfte med att leda".³⁹⁴ En annan talade om att ledarna behöver "måla bilden av vart vi är på väg".³⁹⁵ Samtidigt finns ofta ett "men" med i talet om tydlighet, som handlar om att den behöver balanseras med andra saker eller nyanseras. Några exempel: tydligt

387 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24, Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20, Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21, Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04 och Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20 och Mwenebatu, Omari Yohali, Rubagumaya, Makaya-Mboka och Makaya-Mboko, J. K. Nyckeln till himlen, intervju 2015-10-18.

388 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20, Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04 och Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

389 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20

390 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

391 Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

392 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20 och Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

393 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04 och Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

394 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

395 Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20.

men "relationellt och lyssnande"³⁹⁶, ...men "uppträäd inte som herrar"³⁹⁷ och ...men "inte hierarkiskt"³⁹⁸. Det kan också vara svårt att vara tydlig i uppstarten av ett planteringsprojekt, konstaterades det i en av intervjuerna, då vägen framåt på oprövad mark inte alltid är så tydlig.³⁹⁹

Ett tema som relaterar till det tydliga ledarskapet är det utrustande ledarskapet. Enligt respondenterna ger Gud förmågor – gåvor – till ledarna eller så ska ledarskapet bestå av människor som utrustats av Gud till att leda.⁴⁰⁰ Dessa ledare har sedan till uppgift att hjälpa människor växa i tron, utrusta dem och få dem i funktion.⁴⁰¹ I ett av svaren öppnades det även upp för att behovet av gåvor eller förmågor inte alltid kan uppfyllas inom den lilla planteringen, något som dock kunde uppvägas genom nätverkande med andra församlingar i närområdet.⁴⁰²

Tjänande

Några av respondenterna talar om ledarskap i termer av tjänande.⁴⁰³ Det beskrivs som att ledarna ska vara med i arbetet och leda genom sitt goda exempel, inte stå över andra och peka på vad de ska göra.⁴⁰⁴ En tillägger att tjänande inte innebär att ledaren ska göra allt.⁴⁰⁵ Andra egenskaper som nämns och som relaterar till temat är ödmjukhet, lojalitet och överlåtenhet.⁴⁰⁶

396 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

397 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

398 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

399 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20

400 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20, Rönnbrink, Ärla Pingst., intervju 2015-05-20, Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04, Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

401 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04, Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Pettersson, Pingst.. Skeå., intervju 2015-05-21.

402 Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20

403 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26, Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04, Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

404 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26 och Svedstam & Larsson-Tibell, Kyrka för livet, intervju 2015-05-20.

405 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

406 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24 och Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

Inspirationskällor

Vilka inspirationskällor till församlingsplantering, förutom Bibeln, har de som leder moderförsamling och plantering?

Några av representanterna vill inte peka ut någon specifik inspirationskälla eller planteringsmodell. De har inspirerats från olika håll och tar vara på det de tror Gud visar i andra sammanhang som viktiga delar.⁴⁰⁷ Enligt en av informanterna hämtades inspiration från allt som talade för församlingsplantering.⁴⁰⁸ En annan menar att inspirationskällorna skiftat ganska mycket genom åren.⁴⁰⁹

Bland de konkreta inspirationskällor som nämns förekommer sentida eller samtida församlingar som påverkar synen på församlingsbildande verksamhet. Det konstateras att Pingströrelsen under de senaste 20-30 åren har gått från "en stad – en församling" till att församlingsplantering blivit en strategi och att Stockholm Karisma Center var, om än omdebatterad, epokgörande när det gällde att starta församling.⁴¹⁰ Andra församlingsprojekt som nämns är United i Malmö, Lifecenter i Västerås och Hillsong i Stockholm.⁴¹¹ Evangeliska Frikyrkans strategiska syn på församlingsplantering har också inspirerat.⁴¹²

Även utländska eller internationella församlingar och rörelser nämns. Några av informanterna omnämner den Apostoliska rörelsen och dess förgrundsgestalt David Cartledge.⁴¹³ Rörelsen framträdde som en förnyelse inom Assemblies of God i Australien (numera Australian Christian Churches) men fick internationell betydelse. En annan inspirationskälla som hör hemma i det sammanhanget är Hillsong, Australien.⁴¹⁴

Enskilda individers arbete och/eller syn på församlingsbildande arbete har också inspirerat. Dessa är Kurt Levin⁴¹⁵ – den sentida pionjären inom

407 Svedstam & Larsson-Tibell, *Kyrka för livet*, intervju 2015-05-20, Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

408 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20.

409 Zarns & Zarns, Sthlm. Life Church, intervju 2015-05-26.

410 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04.

411 Bergström, Folkkyrkan, intervju 2015-05-20 och Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

412 Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04 och Pettersson, Pings. Skeå., intervju 2015-05-21.

413 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21, Magnusson, Smyrna, intervju 2015-06-04 och Ander, New Life Church, Intervju 2015-05-27.

414 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19 och Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04.

415 Duseus, Connect Jkpg., intervju 2015-06-04 och Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

församlingsbildande i Pingströrelsen, Jan Zetterlund⁴¹⁶ - missionär och pastor inom EFK, evangelisten Gerda Åström⁴¹⁷ - "Västerbottens apostel" som var verksam i början av 1900-talet och David Miranda⁴¹⁸ - missionär och grundaren av Deus É Amor i Sao Paulo. Föreläsaren Martin Scott, föreläsaren och lovsångsledaren Stina Brockmann samt föreläsaren och författaren Anita Barker nämns också.⁴¹⁹

Olika källor visar sig utgöra inspiration för olika delar i verksamheten. I intervjun med Anders Olsson i Connect Church blev detta särskilt tydligt. Enligt Olsson har Magnus Persson och församlingen United inspirerat till "hur man kan leva en församlingsplanteringslivsstil som ger frukt i vardagen". Från Hillsong har man hämtat sätt att skapa attraktiva gudstjänster. Det amerikanska församlingsplanteringsnätverket Association of Related Churches (ARC) har varit en inspirationskälla i frågor om vissa strukturer och givande.⁴²⁰

4. Sammanfattning och diskussion

Jämförelsen av hur projekten/församlingarna har varit eller är organiserade visar både på likheter och skillnader. Dotterplanteringarna och nätverksplanteringen liknar varandra i det att de har mentor eller kontaktperson som de håller regelbunden och tät kontakt med. Med dessa kan arbetets utmaningar diskuteras. Men det finns ganska stora variationer i hur kontakten med mentor/kontaktpersonen fungerar. Betoningen kan antingen ligga på att just vara en kontaktperson mellan planta och moderförsamling eller också att enbart vara en mentor som vägleder i planteringsprocessen. Delvis beror detta på att erfarenheterna av att bilda församlingar varierar. Att vara moderförsamlingens kontaktperson gentemot planteringen innebär ju inte per automatik att denna har erfarenhet av den typen av arbete. Styrkan med att tillhöra planteringsnätverket, vilket alla nya projekt inom Pingst - fria församlingar i samverkan ska göra, är att få ta del av den kompetens som de erfarna församlingsbildarna besitter.

416 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21.

417 Pettersson, Pingst. Skeå., intervju 2015-05-21. Se även Ramstrand, Ulrika och Magnus Wahlström 2014 Gerda Åström i Alvarsson, Jan-Åke (red.) *Svenskt frikyrkolexikon* s. 511.

418 De Moura & Backer-Meurke, Gud är kärlek, intervju 2015-08-24.

419 Enoksson, Fjällkyrkan, intervju 2015-10-18.

420 Olsson, Connect Gtb., intervju 2015-05-19.

Dotterplanteringarna skiljer sig från de övriga främst genom att de får praktiskt och ibland även ekonomiskt stöd från moderförsamlingen. Hur detta stöd konkret ser ut skiftar dock kraftigt mellan projekten. Det är avgörande hur man ser på relationen mellan moderförsamling och planta och hur den förras ansvar formuleras. Avsaknaden av praktiskt och ekonomiskt stöd är det som nätverksplanteringen ser som svagheten med modellen. Baksidan med att en annan församling stöttar arbetet kan dock enligt informanterna vara att det ibland kan bli ganska lång väg mellan tanke och handling eftersom större beslut måste förankras också i moderförsamlingen.

Det angivna motivet till att plantera församlingar är framför allt evangelisation, oberoende av planteringsmodell. Missionsbefallningen och Apostlagärningarnas berättelse om den första församlingens expansion utgör den bibliska grunden. Församlingsbildande arbete drivs alltså först och främst som evangelisation, ett ordnat sätt att sprida budskapet till människor. Nya församlingar behövs för att nå ut. Däremot förekom i intervjumaterialet inte tanken om att nya församlingar behövs för att kunna gestalta Guds rike på ett annat sätt än vad som sker i de traditionella församlingarna. Det kan jämföras med planeringarna inom EFK där det förekommer initiativ som drivs av viljan att forma en alternativ församlingssyn i nya former.⁴²¹ Inte heller i fallet “en församling på flera platser” beskrivs upplägget som en teologiskt motiverad form utan istället som ett effektivt sätt att arbeta. Möjligen kan Stockholm Life Church ses som ett steg i en annan riktning, när de istället för att använda gudstjänsten betonar vardagsrummets gemenskap.

Motiven till val av planteringsmodell är hos några av representanterna, från alla modellerna, i huvudsak praktiska omständigheter. Bland de som använder dotterplanteringsmodellen förekommer också hänvisningar till församlingens ansvar inför en annan församling. Som bibliskt stöd för denna syn anges Jerusalemförsamlingens roll i Apostlagärningarna och Paulus relation till församlingar som de framträder i hans brev.

Ansvar för och stödet från en annan församling präglar dotterplanteringen. Tanken är dock att församlingen på lite sikt ska bli fristående, undantaget är återigen “en församling på flera platser”. En problematisering av församlingens frihet förekommer sällan eller aldrig i intervjuerna. Kan det ha skett en förskjutning i synen på församlingen

421 Nygren, Cahtrine samordnare för EFKs församlingsbildande arbete, intervju 2015-05-05.

inom Pingströrelsen, från en betoning på den fria församlingen⁴²² mot en syn där den lokala församlingen inte är sig själv nog? Å andra sidan kan det också vara ett uttryck för den mer traditionella tanken om utposter.⁴²³ Utposterna var dock ofta belägna i närområdet.⁴²⁴ “En församling på många platser” är inte på samma sätt geografiskt begränsade. Frågan är om detta, i sin förlängning, kan öppna för framväxten av “samfund” i “samfundet”?

Det framträder inte någon tydlig koppling mellan planteringsmodell och sättet att se på församlingen och församlingens arbete. Generellt sett är det en relativt samstämmig bild av församlingen som framträder. Synen på ledarskap visade på något större skillnader, även om det i huvudsak handlar om gradskillnader, från tjänaren via ett tydligt kollektiv till en ensam visionsbärare. I många fall framstår utformningen av ledarskapet som mer avgörande än till exempel valet av organisationsform eller hur församlingen ska struktureras i övrigt. Det avgörande sägs vara innehållet och inte formen.⁴²⁵ En viss typ av ledarskapssyn kan dock inte knytas till en viss typ av planteringsmodell. I fråga om verksamhet framstår de nya församlingarna inte som speciellt nyskapande i jämförelse med etablerade frikyrkoförsamlingar. Här finns dock säkert ganska stor variation i hur man utformar de olika samlingarna, en aspekt som tyvärr fallit utanför denna studie.

Även om det finns stora likheter i synen på församlingen innebär inte det att plantan blir en kopia av moderförsamlingen. Skillnaderna handlar då framför allt om hur man organiserar församlingen och troligtvis även om uttryckssätt i till exempel gudstjänster. Undantaget från detta är när det handlar om “en församling på flera platser”, där det finns stora likheter mellan moder och planta.

Det slående i fråga om inspirationskällor är att det har östs ur ganska många olika källor, även om några var återkommande. Det verkar som att allt som talade för församlingsbildande verksamhet var uppmuntrande för den som, inom en rörelse där start av nya församlingar inte varit fullt ut accepterat, funderade på eller längtade efter att få plantera. Kopplingarna mellan inspirationskällorna och sättet att arbeta är i de flesta fall inte uppenbara. Undantagen är Gud är kärlek, Connect Church och New Life

422 Jfr. Struble 1982..

423 Se vidare Joel Halldorf i denna skrift, kapitel 2.

424 Jämför till exempel med Filadelfiaförsamlingens i Stockholm utposter, se Thörn 2014.

425 Ett sätt att tänka kring tron som präglat Pingströrelsens teologi, se Josefsson 2005.

Church där det finns tydliga spår tillbaka till den eller det som inspirerat.

I de flesta planteringar och nya församlingar som studerats baseras den regelbundna verksamheten på två huvuddelar: den stora samlingen/gudstjänsten och den lilla gruppen/hemgruppen. Förutom den regelbundna verksamheten anordnar alla tillfälliga satsningar eller events. De församlingar som är lite större har även verksamhet för barn och ungdomar. Bara för att det går att se ett mönster i verksamheterna betyder det dock inte att allt ser likadant ut i de intervjuade församlingarna och planteringarna. Återkommande är dock gudstjänsten och hemgruppen, även om innehållets utformning kan antas skifta. Ett undantag från det övergripande mönstret är Stockholm Life Church som inte har traditionella gudstjänster utan lägger betoningen på samlingen i hemmet. Församlingen Gud är kärlek skiljer sig också från mönstret genom att inte ha hemgrupper. Däremot är det samling varje dag i församlingslokalen. De nya församlingarna framstår med andra ord inte som påtagligt nyskapande i jämförelse med de etablerade församlingarna. Möjligen finns skillnader mellan vissa av planteringarna och de etablerade församlingarna i gudstjänstens uttryck, men det har som sagt inte undersökts här. Planteringarna/församlingarna når emellertid olika typer av människor men ingen av dem når den äldre generationen.

Referenser

Opublicerade källor

Ander, Tomas, intervju 2015-05-27.

Bergström, Robert, intervju 2015-05-20.

De Moura, Moises och Eliane Backer-Meurke, intervju 2015-08-24.

Duseus, Markus, intervju 2015-06-04.

Enoksson, Marie, intervju 2015-10-18.

Larsson-Tibell, Maria, kompletterande intervju 2015-09-22.

Magnusson, Johannes, intervju 2015-06-04.

Mwenebatu, Isaac Sumaili, Catherine Omari Yohali, Clotilde Rubagumaya, Julieu Roland Makaya-Mboka och Blandine Eliane Makaya-Mboko, intervju 2015-10-18.

Nygren, Cahtrine, intervju 2015-05-05.
Olsson, Anders, intervju 2015-05-19.
Pettersson, Roland, intervju 2015-05-21.
Rönnbrink, Samuel, intervju 2015-05-20
Svedstam, Anders och Maria Larsson-Tibell, intervju 2015-05-20.
Svedstam, Anders, kompletterande intervju 2015-09-22.
Zarns, Katja och Phil, intervju 2015-05-26.

Publicerade källor

Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog*. Skellefteå: Artos.

Malmström, Nils 2013, "Pentekostala invandrarkyrkor" i Jan-Åke Alvarsson, red. *Pentekostalismen i Sverige på 2000-talet*. Uppsala: Institutet för Pentekostala Studier.

Ramstam, Ulrika och Wahlström, Magnus 2014, "Gerda Åström" i Alvarsson, Jan-Åke (red.) *Svenskt frikyrkolexikon*. Stockholm: Atlantis.

Struble, Rhode 1982 *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna: den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907-1947*. Lund : Univ.

Thörn, Andreas K.G. 2014 *En framgångsrik främling: Filadelfiaförsamlingen i Stockholm – självbild i historieskrivning och verksamhet 1910-1980*. Örebro: Örebro universitet.

Ulrik Josefsson & Magnus Wahlström: Reflektioner och utmaningar

De tillämpade forskningsprojekt som genomförs av IPS har som mål att fördjupa det valda ämnesområdet teologiskt och vara till gagn för att utveckla verksamheten i både samfund och församlingar. Med dessa reflektioner vill vi diskutera några av undersökningens resultat och lyfta fram utmaningar.

Om tillväxt och församlingsbildande

Ett sådant fält är det som i vid mening kan beskrivas som tillväxt. Motiven för Pingst Församlingsplantering är bl.a. tillväxt i meningen att nå nya människor och grupper med evangeliets budskap.⁴²⁶ I undersökningarna ovan lyfts det också fram både som teologiskt motiv för att bilda nya församlingar och en viktig drivkraft för de som är engagerade i arbetet med nya församlingar.⁴²⁷ I vilken mån har då satsningen på nya församlingar lett till tillväxt i denna mening? Det är givetvis svårt att mäta. Ett mått skulle kunna vara att se på antalet personer som döpts i de nya församlingarna och sätta det i relation till statistiken för Pingströrelsen i stort. I tabellen nedan har en sådan sammanställning gjorts. I statistiken finns de församlingar med som bildats efter år 2000 och som blivit medlemmar i Trossamfundet Pingst. Statistik för en församling finns alltså med från det år den aktuella församlingen blivit en formell del av gemenskapen i Pingst. I statistiken ryms dels nya församlingar enligt Nilssons & Josefssons definition ovan, som planterats inom Pingst, dels församlingar i Thörns fjärde kategori, församlingar som bildats självständigt och som sedan anslutit sig till Pingst. Det är främst migrantförsamlingar som hör till den senare kategorin.

426 Nilsson & Josefsson, s. 88 i denna skrift.

427 Se Wennels kapitel om teologiska motiv för församlingsbildande ovan, s. 63 ff., samt Nilsson & Josefsson, s. 97-98 i denna skrift.

År	Förs. FP	Förs. tot.	Medl. FP	Medl. tot.	Andel medl. %	Dop FP	Dop tot.	Andel dop %
2004	6	480	285	86 669	0,32	3	1 215	0,25
2005	6	479	522	84 964	0,61	4	1 134	0,35
2006	11	482	744	84 615	0,88	25	1 097	2,27
2007	14	477	889	83 912	1,05	40	1 139	3,51
2008	16	475	1 004	83 202	1,2	63	1 142	5,51
2009	19	474	1 174	83 206	1,41	81	1 308	6,19
2010	19	467	1 097	82 733	1,33	57	1 210	4,71
2011	18	463	1 837	83 284	2,2	119	1 278	9,31
2012	18	457	2 591	83 684	2,73	157	1 411	11,12
2013	22	456	4 076	84 723	4,81	243	1 528	15,90
2014	24	446	4 509	84 307	5,35	322	1 710	18,83

Sett till antalet döpta i förhållande till antalet medlemmar tycks alltså nybildade församlingar vara ett effektivt sätt att nå och leda nya människor till tro och församlingssamfund. En kommentar till statistiken kan göras kring Hillsong som under de senare åren haft en kraftig tillväxt och fått döpa många. De har varit med i Pingst sedan 2011. I siffrorna för 2014 utgör Hillsong knappt hälften av medlemsantalet för de nya församlingarna och har döpt ganska precis hälften av dessa. I den meningen sker tillväxten alltså i samma utsträckning även i övriga församlingsplanteringar även om det sker på flera platser och i mindre sammanhang.

Andra undersökningar har också visat att även etablerade församlingar på en ort gynnas av nya församlingar.⁴²⁸ Det anger Tomas Ander vara fallet för Hässleholm.⁴²⁹ För situationen i Hässleholm gäller följande om man jämför medlemsantalen för 2014 och 2006: New Life Church 127 (50) och Pingstförsamlingen 450 (391) medlemmar. Det är en ökning från totalt 441 till 577 åren 2006 till 2014. Sett till antalet döpta under 2014 hade de båda församlingarna i Hässleholm 0,68% av medlemmarna i Pingströrelsen och

428 Se exempelvis Øivind Auglands presentation från en studie i Norge <http://dawnnorge.no/?p=1022> (åtkomst 2015-11-20), eller kort återgivning av samma resultat i *Pingst.se* 2013/1, s. 27.

429 Thörn, s. 128 i denna skrift.

rapporterade 0,99% av de som döpts under året.

Samma jämförelse kan göras för Västerås. Om medlemsantalen jämförs för 2014 och 2005: Lifecenter 281 (172) och Pingstförsamlingen 1138 (1032) medlemmar. Det är en ökning från totalt 1204 till 1419 medlemmar åren 2005 till 2014. Sett till antalet döpta under 2014 hade de båda församlingarna i Västerås 1,68% av medlemmarna i Pingströrelsen och rapporterade 1,87% av de som döpts under året.

Utmaningar

Summeras statistiken ovan tycks nya församlingar ge tillväxt, både i nya och etablerade församlingar på orten. Ur ett missionsperspektiv är då Pingst Församlingsplantering en viktig satsning. Mot den bakgrunden kan flera utmaningar identifieras utifrån signaler i undersökningarna ovan.

Den första gäller relationen mellan äldre församlingar och de nybildade grupperna. Utifrån den historiska uppfattningen inom Pingst, om en församling på varje ort, kan nybildningar betraktas som både konkurens och kanske splittrande konflikt. Joel Halldorf pekar i sin undersökning på en förändring där den modellen i allt större utsträckning förlorat sin relevans och där fastare strukturer gett en större trygghet.⁴³⁰ Dock måste den nya inriktningen vårdas så att ett tryggt förhållningssätt till församlingsplantering kan växa sig starkt i Pingströrelsen. Med grund i den här redovisade statistiken finns goda skäl att se nybildade församlingar som en tillgång både för de nya människor som nås genom den nya gruppen och för den etablerade församlingen på orten genom den förnyande effekt de nya grupperna verkar utgöra. För Pingst som helhet bör det samlade genomslaget och den samlade tillväxten vara avgörande. Därför finns anledning att intensifiera arbetet med relationerna mellan de nybildade grupperna och de etablerade församlingarna inte minst i ett missions- och tillväxtperspektiv.

En andra utmaning gäller de etablerade församlingarnas roll i att stötta missionssatsningar, både ekonomiskt och personellt, i form av församlingsbildningar som vill nå nya människor. Bland annat framgår det av informanternas svar i Nilsson och Josefssons undersökning ovan att detta i flera fall saknats.⁴³¹

För det tredje finns en utmaning i att utveckla strukturerna inom församlingar och inom samfundet för att identifiera personer med en kallelse

430 Halldorf, s. 54-58 i denna skrift.

431 Nilsson & Josefsson, s. 105-107 i denna skrift.

att bilda församling. Liksom församlingsmiljön ger undervisning om och fostrar till andra tjänster kan apostlatjänsten, i den mening Lennartsson beskriver ovan,⁴³² lyftas fram. En av informanterna i Thörns kapitel pekar på tjänsten som avgörande.⁴³³ Personer med en kallelse identifieras och rustas för att med församlingens stöd evangelisera och göra pionjärinsatser på nya platser.

Om migrantförsamlingar

I Thörns kapitel ovan framgår det att flera av församlingsplanteringarna når personer som migrerat till Sverige.⁴³⁴ Samtidigt visar data i Nilssons och Josefssons artikel att migrantförsamlingarna inte finns med bland de nya församlingar som bildas "inom" Pingst. Tidigare undersökningar har visat på den mångfald av migrantförsamlingar med pentekostal inriktning som växer fram i Sverige.⁴³⁵ Pingst har under 2015 initierat ett projekt för att skapa nätverk i förhållande till dessa församlingar, men här finns en stor utmaning under de kommande åren. I de fall en ny församlingsbildning är den rätta vägen att gå behövs stöd kring att organisera sig, lokalfrågor och att introduceras i gemenskapen i samfundet, både för att ge input och för att formas. I andra fall kan integrering i en befintlig mångkulturell församling vara en bra väg. Även för detta behövs mer kunskap. En intressant metod för att forma mångkulturella församlingar utarbetas just nu i Citykyrkan i Stockholm.⁴³⁶ Den inriktning som de benämner Kingdom Culture liknar på många sätt det som Lennartsson i det inledande kapitlet av denna skrift beskriver som komposita församlingen i urkyrkan.⁴³⁷

432 Lennartsson, s. 14 i denna skrift.

433 Thörn, s. 131 i denna skrift.

434 Thörn, s. 116-119 i denna skrift.

435 För en fördjupning om migrantförsamlingar i Sverige se Malmström, Nils 2013 "Pentekostala invandrarkyrkor" i Jan-Åke Alvarsson, red. *Pentekostalismen i Sverige på 2000-talet*, s. 75-89, samt Torbjörn Aronsson "Nya migrantförsamlingar" i *Världen idag* 2015-08-03, s. 4.

436 *Pingst.se* 2015/4, s.

437 Lennartsson, s. 27 i denna skrift.

Om församlingssyn och frälsning

Pingströrelsen har präglats av ett starkt ideal av radikal kongregationalism som beskrivits som lokala fria bibliska församlingar.⁴³⁸ Samtidigt är det också uppenbart att rörelsen präglats av stark samhörighet och långtgående homogenitet. Detta har i historien formats genom starka informella och relationella band inte minst mellan församlingarnas pastorer. Detta har beskrivits som balansen mellan radikal kongregationalism och karismatisk episkopalism.⁴³⁹ Under de senaste åren har denna samhörighet återskapats och nu i högre grad formaliserats genom samverkan inom Pingst. Studiet av de nya församlingsbildningarna är ett tydligt exempel på att detta gjorts men också på att det är både efterfrågat och har effekt. Starkare samordning och nätverk för nya församlingsbildningar har gjort att de nya församlingarna hamnat närmare gemenskapen i samfundet och på ett tydligare sätt ger input i Pingst.⁴⁴⁰ Arbetet med nätverket kring församlingsplantering synliggörs i samfundet, dels genom att organisatoriskt vara en del av samfundets gemensamma arbete, dels genom att uppmärksammas vid gemensamma samlingar som Nyhemsveckan, Pingst Ledarutveckling, rådslag, medlemstidningen Pingst. se m.m. Betydelsen av Pingst Församlingsplantering märks även i den roll nya församlingar får i framtidsinriktade satsningar som pastorskonferens och i arbetet med projektet Ny musik i Pingst. Det märks även inom gruppen av nya församlingar genom att antalet nybildningar markant ökade i samband med att samfundet startade Pingst Församlingsplantering. Till detta kommer att ledarna inom de nybildade församlingarna uttalar att samhörigheten både mellan de nybildade församlingarna och med de etablerade församlingarna och samfundet har stor betydelse. Sammantaget visas här att delen har glädje av sammanhanget i helheten men också att helheten berikas av inflödet av dessa nya delar.

Den goda balansen av sammanhang och input är viktig att vårda. Ibland säger vi att vi ska lära av historien. Det är en god ambition även om historien visat att det inte alltid är så lätt. För frikyrkorna som helhet liksom för Pingströrelsen finns en historia av att "det nya" får ta/tar egna vägar.

438 Se exempelvis Struble, Rhode 2009 (1982), *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907-1947*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.

439 Josefsson, Ulrik 2005. *Liv och över nog: den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos, s. 97-108.

440 Jfr. Halldorfs slutsats om samfundets betydelse för trygga förhållningssätt mellan "nya" och "etablerade" på s. 55-58 ovan.

Pingströrelsen som församlingsrörelse är ett exempel på detta.⁴⁴¹ Ibland har det lett till att förnyelseskeden inte fått de effekter de kunnat få. Ofta beror det både på rädsla och teologisk stelbenthet från det etablerade och visst högmod och provocerande attityd från förnyelserörelser. Lärdomar på detta område är betydelsen av generositet och dialog. I dagsläget kan man uppfatta en bra stämning mellan "det nya" och "det etablerade" i Pingströrelsen. Detta trots de spänningar som fanns i slutet av 1900-talet kring nybildade församlingar. Inom en församlingsrörelse måste detta goda klimat vårdas. När vi studerat materialet ovan ser vi att det finns potentiella spänningpunkter där det är viktigt att ödmjukhet, generositet och dialog får sätta prägeln på framtidasamtal.

Församlingssyn och medlemskap

En sådan punkt där bearbetning pågår är hur församlingen organiseras. Pingströrelsen profilerade sig som sagt tidigt i fråga om församlingssyn, i synnerhet när det gällde lokalförsamlingens organisation. Flera av de nya församlingsbildningarna söker nya vägar för att organisera sig och definiera medlemskap.⁴⁴² Även bland etablerade församlingar pågår sådana processer. För ett fortsatt samtal kring dessa frågor ger Lennartssons artikel ovan ett par viktiga utgångspunkter. 1) Ur bibeltexterna framkommer en rad kriterier för församlingen i urkyrkan. Lennartsson presenterar dessa i 13 punkter.⁴⁴³ Dessa kan på olika sätt utgöra riktmärken för församlingsbildning i vår tid. 2) I urkyrkan organiserade sig församlingar inte lika överallt, det var varken helt unikt eller slaviskt kopierat från de organisationsformer som fanns i samtiden. "Även om formen för kristna församlingens organisation kunde variera var den underordnad gudstjänsten. När det gäller ledarskapet var funktionen överordnad terminologi och titlar."⁴⁴⁴ Dessa båda punkter ger viktiga utgångspunkter kring balansen mellan de kriterier för församlingsgemenskap som Bibeln ger och strukturer och intryck som hämtas från samtiden.

En dimension av församlingars olika sätt att organisera sig gäller frågor om dop och medlemskap. Den frågan har inte varit i fokus för denna

441 Jfr. Halldorfs beskrivning ovan av den överkonfessionella perioden i pingstväckelsen och hur det övergår till församlingsbildningar i en ny församlingsrörelse, s. 41-42 i denna skrift.

442 Se exempelvis Thörn, s. 28-29 i denna skrift.

443 Lennartsson, s. 11-12 i denna skrift.

444 Lennartsson, s. 13 i denna skrift.

rapport. Däremot har den varit, och är fortsatt, aktuell inte bara i relation till nybildade församlingar. IPS har i en tidigare rapport från 2011 behandlat ågan om medlemskap.⁴⁴⁵ Det är uppenbart att det är lättare att vara fri i frågor om medlemskap i nybildade församlingsgrupper. Dessa grupper har valt olika modeller för tillhörighet i församlingen. Inom Pingst fördes under åren 2011-2014 fördjupade samtal om dop och medlemskap. Det var en av de stora frågorna på rådslaget 2011.⁴⁴⁶ I den värdegrund som antogs vid Pingsts rådslag 2012 specificerades inte hur församlingen skulle vara organiserad och hur medlemskap skulle definieras. Däremot underströks att pingstförsamlingar praktiserar och förkunnar troendedop. Under våren 2014 genomfördes regionala samtalsdagar kring medlemsfrågan.⁴⁴⁷ I dessa samtal var det tydligt att pingstförsamlingar valt att lösa dessa frågor på olika sätt. I de summerande rekommendationerna från samtalen lyftes några saker som har relevans för denna rapport. Den första gällde förhållandet till varandra som församlingar inom Pingst. Här betonades att samhörigheten inte enbart kan bygga på samstämmighet i uppfattningar och där olikheter finns ska de hanteras med generositet och genom dialog. Den andra gällde frågan om att upplösa det traditionella bandet mellan troendedop och församlingsmedlemskap. Rekommendation var i dessa fall att snarare vidga synen på medlemskap än synen på dopet. Det innebär för dessa församlingar att bandet mellan dop och medlemskap blir lösare. Som tillägg till detta sas då att dessa församlingar dels bör föra någon form av dopbok så att man kan utfärda dopintyg, dels ha en sådan ordning att församlingens "herde vet vilka som hör till den hjord denne är satt att vaka över".

Budskapet om frälsning

Ett annat fält där förändringar sker och nya vägar söks gäller hur budskapet om frälsning formuleras och kommuniceras. Frågan blir väl belyst i Fredrik Wenells undersökning om de teologiska motiven för församlingsbildande.⁴⁴⁸ Det "problem" som utgör själva grunden till frågan är att människor i ett välfärdssamhälle inte upplever "nöd" i samma mening som förr och den traditionella väckelseförkunnelsen om frälsning från synd har inte samma

445 En bearbetning av denna fråga presenterades i IPS andra forskningsrapport: Jan-Åke Alvarsson (red.) 2011, *Medlemskap – En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. IPS: Uppsala.

446 *Pingst.se* 2011/1, s. 4-5. Se även fördjupning kring ämnet på s. 22-23 i samma tidning.

447 Se rapport av Ulrika Ramstrand i *Pingst.se* 2014/1, s. 4-5.

448 Wenell, kapitel 3, s. 63-86 i denna skrift.

resonansbotten i samtiden. Brian Houston ger i sin bok *Live, Love, Lead* en ny riktning där frälsningsbudskapet fokuserar individens outnyttjade potential som behöver förlösas och komma till sin rätt.⁴⁴⁹

Vår bild är att det redan idag inom Pingströrelsen skett en förskjutning i hur frälsningen förkunnas utifrån en upplevelse av samma förändrade verklighet som Wenell beskriver. Synd och dom förkunnas inte med samma ton som förr. I offentliga inbjudningar kan individens behov adresseras snarare än synden. Frälsningen kan beskrivas som en process där individen först måste tillägna sig kunskapen om syndens problem för att sedan ta emot frälsningen. Inte sällan uttrycks en frustration över att frälsningsbudskapet inte når fram trots att det andliga sökandet är stort i samhället.

Den svenska pingströrelsen är formad i den lutherska kontexten och med den skandinaviska pietismen som en av de grundläggande teologiska utgångspunkterna. Det märks i en tydlig betoning på synd och rättfärdiggörelse, Internationell pentekostalism är mer metodostiskt präglad än den skandinaviska och det märks i en starkare betoning av människans potential och frälsningens möjligheter till en ny tillvaro. Genom ökande influenser från den internationella pentekostalismen är det rimligt att de nyare grupperna visar prov på tydligare reception. Möjligen kan förskjutning i teologisk betoning mellan yngre och äldre grupper i den svenska pingströrelsen förstås i ljuset av inflytande från internationell och därmed mer metodostiskt präglad pentekostalism.

En ny ton i församlingarnas förkunnelse om frälsningen är både en utmaning och en potentiell punkt där spänningar kan uppstå. Utmaningen ligger som sagt i en förkunnelse som når fram och leder till frälsning. Spänningar kan uppstå eftersom ett förändrat frälsningsbudskap utmanar det etablerade soteriologin. Wenell ställer frågan "Hur ska frälsningen kunna förkunnas i samhället utan att bli fångad i samhällets gemensamma föreställningar?"⁴⁵⁰

I sin avslutande "Skiss på en pentekostal teologi för församlingsbildande" ger Wenell flera konstruktiva förslag på fokus att ta fasta på. När det gäller soteriologin betonas församlingen som ett mål i sig som en gemenskap där frälsningen gestaltas – en ny skapelse genom ett nytt folk. Frälsningen förutsätter att man blir en del av ett folk som lever på ett annat sätt.⁴⁵¹ I denna mening sker frälsningen punktuellt hos individen utifrån en

449 Wenell, s. 80 i denna skrift.

450 Wenell, s. 81 i denna skrift.

451 Wenell, s. 82-84 i denna skrift.

förkunnelse som svarar mot samtidens frågor och fortsätter som en process i församlingslivet genom Anden, Ordet och bönen. Det innebär en förskjutning från individ till kollektiv i förståelsen av frälsning och stärker betydelsen av församlingsbildning och starka församlingar med nära gemenskap och Anden, Ordet och bönen i centrum.

I en mening kan detta betraktas som ett återskapande av ideal som tydligare präglade tidiagare generationer i pingstförsamlingarna. Möjligen kan de nya församlingsbildningarna, som till sin struktur har en stark betoning på relationalitet, bidra till en förnyad förståelse och en utvecklad praktik kring förkunnelsen om frälsning. Om så sker kan det som är en potentiell spänning mellan gammalt och nytt bli ett redskap för utveckling av ett område som utgör kärnan i den pentekostala teologin.

Författarpresentation

Joel Halldorf är teologie doktor i kyrkohistoria vid Uppsala Universitet, lektor vid Teologiska högskolan Stockholm samt skribent och författare.

Ulrik Josefsson är teologie doktor i kyrkovetenskap vid Lunds Universitet, verksamhetsledare för Pingst Utbildning och föreståndare för ALT.

Göran Lennartsson är teologie doktor i NT exegetik vid Lunds Universitet, pastor i Pingstkyrkan Uppsala och lärare vid ALT.

Carolina Nilsson har studerat vid ALT med en teol.kand. vid ÖTH, där hon gjorde sin kandidatuppsats om församlingsplantering i Pingst.

Andreas K.G. Thörn är filosofie doktor i historia vid Örebro universitet på en avhandling om Filadelfiaförsamlingens i Stockholm verksamhet.

Magnus Wahlström är föreståndare för IPS Network, Pingst - arkiv & forskning och redaktör för Pingströrelsens årsbok.

Fredrik Wenell är teologie doktor i systematisk teologi vid Uppsala universitet och lektor vid Örebro Teologiska Högskola.

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier

Nr 1: Stig Öberg: *Pingst i Grönland — En studie av den grönländska frikyrkan Inuunerup Nutaap Oqaluffia*, 2010. ISBN: 978-91-979030-0-4.

Nr 2: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Medlemskap — En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*, 2011. ISBN: 978-91-979030-1-1.

Nr 3: Uno Solinger (red.): *Församlingsyn i Pingströrelsen — Rapport från ett seminarium*, 2012. ISBN: 978-91-979030-2-8.

Nr 4: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostal barn- och familjeteologi — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2011–2012*, 2012. ISBN 978-91-979030-3-5.

Nr 5: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostal ismen i Sverige på 2000-talet — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2012–2013*, 2013. ISBN 978-91-979030-4-2.

Nr 6: Josefsson & Wahlström (red.): *Församlingsplantering i Pingst — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2015*, 2015. ISBN 978-91-979030-5-9.